

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Daniel Pejović

SMISELNOST PROSTOVOLJNEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Daniel Pejović

Mentor: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

SMISELNOST PROSTOVOLJNEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Hvala očetu in mami, za vso podporo v času študija.

SMISELNOST PROSTOVOLJNEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA

Po suspenzu dolžnosti služenja vojaškega roka je bilo v SV uvedeno prostovoljno služenje vojaškega roka (PSVR). V pričujočem diplomskem delu sem ugotavljal njegov pomen za obrambo države v luči ustavne pravice. Pri tem sem uporabil normativno-pravne dokumente, kot sta Ustava Republike Slovenije in Zakon o vojaški dolžnosti. Interese SV v zvezi s PSVR sem proučeval na področju popolnjevanja SV, vezmi med vojaškim in civilnim okoljem in promocijo SV. S prostovoljci sem opravil intervjuje, s katerimi sem želel ugotoviti njihove interese v zvezi s služenjem, predvsem pa identificirati ključne motive za njihovo odločitev za PSVR. Intervjuji omogočajo vpogled v zanimive zgodbe posameznih prostovoljcev in njihov način razmišljanja ter odnos do PSVR in SV. Izsledke intervjujev sem podkrepil s spoznanji raziskave, ki jo je med prostovoljci izvedel Obramboslovni raziskovalni center. Končno me je zanimalo, kako glede PSVR sovpadajo interesi prostovoljcev, Slovenske vojske in Republike Slovenije. Kot enega izmed ključnih problemov sem izpostavil dejstvo, da se po koncu služenja SV pridruži razmeroma nizek odstotek prostovoljcev.

Ključne besede: prostovoljci, ustavna pravica, služenje vojaškega roka, intervjuji s prostovoljci, motivi za služenje.

SEEKING SENSE OF THE VOLUNTARY MILITARY SERVICE

Slovenian Armed Force (SAF) introduced voluntary military service in January 2004, after the suspension of the obligatory military service. This diploma presents how volunteers contribute to the State Defence in sight of the constitutional right. For this purpose I presented legal acts on which the voluntary service is based upon. I was also trying to show its importance for the manpower supply to the army and further its benefits for the Civil – Military connection and SAF promotion. To find out what motivate volunteers that decide for military service, I have had five interviews. Results of interviews had shown the importance of their key motives and interests on service. I supported their findings with the empirical survey conducted among volunteers by the Defence Research Centre. At the end I wanted to reflect the point that connects and disconnect interests of all three involved sites.

Key words: institutional right, voluntary military service, interviews with volunteers, motives for serving, manpower supply.

KAZALO

1. UVOD	8
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	9
2.1 Predmet analize in struktura diplomskega dela	9
2.2 Cilji proučevanja	9
2.3 Uporabljene metode	10
2.4 Hipoteze	10
2.5 Temeljni pojmi	11
3. PREGLED NORMATIVNO PRAVNIH AKTOV S PODROČJA PSVR.....	15
3.1 Ustava Republike Slovenije	16
3.2 Zakon o obrambi	17
3.3 Zakon o vojaški dolžnosti	18
3.4 Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka.....	20
4. PREDSTAVITEV PROSTOVOLJNEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA.....	23
4.1 Sprejemni pogoji	23
4.2 Sprejemni postopek	23
4.3 Kraj in vpoklic.....	24
4.4 Usposabljanje	24
4.5 Plačilo in ugodnosti.....	26
5. SLOVENSKA VOJSKA IN PSVR	27
5.1 PSVR kot posebnost Slovenske vojske.....	27
5.2 Smiselnost PSVR za popolnjevanje SV in obrambo države	28
5.2.1 Prostovoljci in popolnjevanje PPRS SV	30
5.2.2 Ali je PSVR dobro izhodišče za prehod v STAS SV?	32
5.3 PSVR kot vez med civilnim in vojaškim okoljem	33
5.4 Razvoj prostovoljnega služenja vojaškega roka.....	34
5.5 Promocija PSVR in PSVR kot promocija SV	36
6. PROSTOVOLJCI IN SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA	38
6.1 RAZISKAVA - PROSTOVOLJCI NA SLUŽENJU VOJAŠKEGA ROKA V SV	38
6.1.1 Sociodemografske značilnosti anketirane populacije	39
6.1.2 Vrednotne značilnosti anketirane populacije in odnos do vojske	40
6.1.3 Informiranje in novačenje	42
6.1.4 Zadovoljstvo s PSVR	43
6.1.5 Zanimanje za zaposlitev	44
6.1.6 Sklep.....	47
6.2 INTERVJUJI S PROSTOVOLJCI.....	49
6.2.1 Zakaj na prostovoljno služenje vojaškega roka?.....	49
7. SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	70
LITERATURA	70
Priloga A: Načrt in navodila za izvedbo intervjuja	80
Priloga B: Intervjuji s prostovoljci.....	84

SEZNAM GRAFOV

Graf 6.1: Delovna aktivnost pred napotitvijo.....	39
Graf 6.2: Odnos do vrednot.....	40
Graf 6.3: Ugled SV in vojaškega poklica.....	40
Graf 6.4: Stališča o vojaškem poklicu.....	41
Graf 6.5: Viri informiranja.....	42
Graf 6.6: Realnost predstav o PSVR.....	43
Graf 6.7: Ugled PSVR in zadovoljstvo z njim.....	43
Graf 6.8: Zanimanje za vstop v SV – v stalno sestavo (STAS) in PPRS	44
Graf 6.9: Motivi za vstop na služenje oz. vpliv dejavnikov na odločitev za PSVR.....	45
Graf 6.10: Življenjski cilji pri zaposlitvi.....	46

SEZNAM KRATIC

CU Vipava	Center za usposabljanje Vipava
GŠSV	Generalštab Slovenske vojske
MO	Ministrstvo za obrambo
MORS	Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije
NATO	Organizacija severnoatlantske pogodbe
OPK SV	Oddelek za pridobivanje kadrov slovenske vojske
ORC	Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede Univerze v Ljubljani
OVSU	osnovno vojaško strokovno usposabljanje
PPRS SV	prostovoljno popolnjena rezervna sestava Slovenske vojske
PSVR	prostovoljno služenje vojaškega roka
RS	Republika Slovenija
STAS	stalna sestava Slovenske vojske
SV	Slovenska vojska
TO	Teritorialna obramba
TVSU	temeljno vojaško strokovno usposabljanje
UO	Uprava za obrambo
VED	verifikacijsko evidenčna dolžnost

1 UVOD

Oborožene sile razvitih industrijskih držav Zahodne Evrope so večinoma že opustile naborništvo in prešle na prostovoljno popolnjene poklicne vojske. Republika Slovenija (RS) v tem pogledu ni izjema. Ugovor vesti, izogibanje služenju vojaškega roka, visok odstotek zdravstveno neprimernih nabornikov, služenju vojaškega roka nenaklonjeno javno mnenje in vključevanje Slovenije v zvezo Nato so bili ključni razlogi za prehod na prostovoljno popolnjeno poklicno vojsko. Slovenska vojska (SV) se je preoblikovala v oboroženo silo, ki jo sestavljajo poklicni pripadniki stalne sestave, dopolnjene s pogodbenimi rezervisti.

Po suspenzu nekaterih sestavin vojaške dolžnosti si je večina fantov oddahnila, saj jim ni potrebno služiti vojaškega roka, razen če se za to odločijo prostovoljno. Prostovoljni vojaški rok lahko služijo tako fantje kot dekleta med osemnajstim in sedemindvajsetim letom, pod pogojem, da vojaškega roka niso odslužili kot naborniki. Po uspešno odsluženem vojaškem roku se lahko SV pridružijo kot poklicni pripadniki oz. kot pogodbeni rezervisti.

O prostovoljnem služenju vojaškega roka (PSVR) moramo nujno govoriti v okviru odnosov med interesi prostovoljca, Slovenske vojske in Republike Slovenije. Potrebno je ugotoviti, na katerih točkah se ti interesi shajajo in razhajajo, saj to zadeva bistvo PSVR.

Mladi se za PSVR odločajo iz različnih razlogov, od tega, da želijo postati poklicni pripadniki SV pa do tega, da bi le preizkusili vojaško življenje. Po drugi strani so prostovoljci pomembna baza za pridobivanje poklicnih pripadnikov in pogodbenih rezervistov SV. Korist RS pa je v tem, da se z vsakim državljanom, ki opravi PSVR in priseže, da bo branil domovino, poveča število državljanov, usposobljenih za vojaško obrambo. Postavlja se torej vprašanje smisla tega koncepta in koristi, ki jih prinaša vsem trem omenjenim subjektom.

Kako torej povzeti smisel PSVR? Na to vprašanje bi odgovoril z besedami majorja Anželja (Internet 1), ki pravi: "PSVR je v enotah SV lahko zelo dobra rešitev. PSVR naj bi v prihodnje kandidatom za zaposlitev in pogodbeno služenje v rezervni sestavi zagotovilo čas in praktične izkušnje ter informacije za morebitno odločitev o sklenitvi delovnega razmerja s SV. Mladi bodo v treh mesecih spoznali, ali je vojaški poklic res tisto, kar jih zanima, organizacija pa bo lahko v tem času ustrezno opravila vse postopke za zaposlitev kandidata in selekcijo. Tako bodo lahko mladi spoznali SV in uresničili z ustavo zagotovljeno možnost obrambnega usposabljanja, vojska pa ne bo izgubila stika z državljani. Glavni namen PSVR je prostovoljno usposabljanje za obrambo in promocija SV." Omenjene teme bodo ključna področja, na katerih bom iskal smiselnost PSVR.

Za to temo diplomskega dela sem se odločil, ker sem tudi sam prostovoljno služil vojaški rok. Izziv pa vidim v tem, da je o PSVR, razen člankov informativne narave, napisanega zelo

malo gradiva, zato želim predstaviti številne zorne kote, ki odpirajo nov pogled na PSVR, kar bo zagotovo pripomoglo k boljšemu razumevanju njegovega smisla.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet analize in struktura diplomskega dela

V diplomskem delu se bom ukvarjal s prostovoljnim služenjem vojaškega roka v RS. Diplomsko delo se prične z uvodom, v katerem sem opisal tematiko, ki jo bom obravnaval. Temu pa sledi metodološko-hipotetični okvir, ki opisuje cilje proučevanja, metodologijo, hipoteze in definicije temeljnih pojmov.

Osrednji del diplomskega dela predstavljajo poglavja od zaporedne številke tri do šest. V prvem izmed teh treh poglavij, t. j. tretjem poglavju, bom obdelal normativno pravne dokumente, ki urejajo področje PSVR. Iz njih bom razbral pomen in vrednost PSVR za obrambo države. Pri tem bom uporabil normativno-pravne dokumente, kot sta npr. Ustava RS in Zakon o vojaški dolžnosti.

Četrto poglavje bo namenjeno predstavitvi splošnih informacij o PSVR. Smisel PSVR bom iskal na treh nivojih, in sicer od najmanjšega do največjega sistema, torej od posameznika preko vojaške organizacije do države.

Kako Slovenska vojska preko PSVR uresničuje svoje interese, je tema petega poglavja. V tem poglavju bom predstavil: PSVR kot slovensko posebnost, smiselnost PSVR za popolnjevanje SV in obrambo države, PSVR kot vez med civilnim in vojaškim okoljem, razvoj PSVR in promocijo PSVR kot promocijo SV.

Raziskavo Obramboslovnega raziskovalnega centra Inštituta za družbene vede Univerze v Ljubljani (ORC) med vojaki prostovoljci iz leta 2005 in izsledke intervjujev s prostovoljci pa bom predstavil v šestem poglavju.

Delo bom zaključil s sklepom, verifikacijo hipotez, navedbo virov in prilog.

2.2 Cilji proučevanja

Proučevanje področja PSVR ima štiri glavne cilje:

- ugotoviti, kakšen je pomen PSVR za obrambo in vojaško moč države;
- ugotoviti, kakšno korist ima SV od PSVR;
- ugotoviti, kateri so bili ključni motivi odločitve posameznikov za PSVR;
- kje se glede PSVR križajo interesi posameznika, SV in države oz. v čem je smisel PSVR?

2.3 Uporabljene metode

Z zbiranjem virov o obravnavani problematiki sem sestavil krajšo bibliografijo. Ugotovil sem, da ni obsežna in da se je v veliki meri ognila vidiku, ki me zanima. Kar nekaj virov ima omejen dostop, kar pomeni, da se nahajajo v knjižnicah, ki civilistom niso dostopne oziroma je njihova uporaba možna le v čitalnicah.

Zagotovo bo osnovna metoda analiza primarnih in sekundarnih virov.

Od primarnih virov so mi na voljo normativno-pravni akti, uredbe, različni doktrinarno-razvojni dokumenti, ki jih bom interpretiral v tretjem delu diplomskega dela.

Interpretacija sekundarnih virov ne bo obsežna, saj knjige o omenjeni tematiki ne obstajajo, članki v publicistiki so zgolj informativne in ne strokovne narave, raziskovalna poročila pa so zelo redka. Ravno od rezultatov raziskave, ki je bila v preteklosti opravljena med prostovoljci, si obetam, da mi bo v veliko pomoč pri izdelavi šestega poglavja.

V zvezi z razlogi za suspenz splošne vojaške dolžnosti in razlogi za odločitev posameznika, da prostovoljno služi vojaški rok, sem v publicistiki in različnih raziskavah o teh dveh temah zasledil kar nekaj statističnih podatkov. Te podatke bom predstavil, interpretiral in komentiral.

O obravnavani temi ni na voljo zadostno število kvalitetnih člankov, zato bo pomembna metoda kombinacija strukturiranega in usmerjenega intervjuja. Od intervjujev si obetam nove in kvalitetne informacije. Intervju sem izpostavil zato, ker mi omogoča, kvalitetno terensko raziskovalno delo in neposreden stik z virom informacij, ki jih potrebujem za opis posameznikovega pogleda na PSVR.

Metodo opazovanja z neposredno udeležbo izključujem iz raziskovalnega dela, saj kot prostovoljec nisem deloval kot raziskovalec, so pa izkušnje in poznavanje PSVR pomembno vplivale na pripravo in izvedbo intervjujev.

2.4 Hipoteze

H1: PSVR je bilo uvedeno z namenom, da se državljanom RS po ukinitvi obveznega služenja vojaškega roka omogoči usposabljanje za vojaško obrambo Republike Slovenije.

H2: PSVR je pomembno za pridobivanje novih kadrov SV, saj se prostovoljci po končanem služenju pogosto odločajo za vojaško službo.

H3: Zaradi vpetosti v civilno okolje in pozitivnih izkušenj prostovoljcev s služenjem je PSVR pomembno za povezavo vojaškega in civilnega okolja.

H4: Mladi se odločajo za PSVR z namenom, da na neobvezujoč način preverijo, ali jim vojaško življenje in poklic ustrezata.

2.5 Temeljni pojmi

Pojav prostovoljcev je v oboroženih silah stalnica, katere pomen je povsem drugačen od razumevanja prostovoljstva v kontekstu moje diplomske naloge. Tako je prostovoljstvo največkrat povezano s prostovoljno vključitvijo v vojno sestavo oboroženih sil, le redkokdaj pa se nanaša na njihovo mirnodobno sestavo, kaj šele na služenje vojaškega roka. Ker gre za praktično povsem nov pojav, v vojaških slovarjih ni mogoče zaslediti primerne definicije. Pojem prostovoljec bom zato razširil na geselska članka prostovoljec in vojaški rok, ker pa tudi to ne bo dovolj, bom poizkusil opisati okoliščine, ki so privedle do uvedbe PSVR.

Slovenski veliki leksikon (Kocjan in dr. 2005: 209) podaja več razlag pojma prostovoljec:

a) Prostovoljec je oseba, ki prostovoljno vstopi v vojsko in prevzame s tem povezane dolžnosti in pravice; tudi pripadnik posebnih prostovoljnih enot, ki so po statusu enake rednim enotam.

b) Prostovoljec je vojak, ki se sam javi za opravljanje določene naloge.

Ta razlaga je osredotočena le na prostovoljen vstop v oborožene sile, znotraj katerih ločuje redne in posebne prostovoljne enote, kar namiguje na vojno sestavo oboroženih sil. Služenje vojaškega roka ni omenjeno, čeprav je leksikon izšel že po tem, ko je SV uvedla PSVR.

Vojni leksikon (Gažević 1981) ponuja podobno, a bolj natančno definicijo:

"Prostovoljec je oseba, ki ni podvržena vojaški obvezi ali ni mobilizirana, a kljub temu prostovoljno vstopi v oborožene sile oz. neko drugo oboroženo formacijo izven oboroženih sil zaradi patriotskih, razrednih, nacionalnih, političnih, religioznih, materialnih, avanturističnih in drugih pobud (npr. prostovoljne vojaške enote). Po vojnem pravu uživajo isto zaščito kot pripadniki oboroženih sil ne glede na to, ali delujejo izven ali v okviru svojega nacionalnega ozemlja, na okupiranem ali neokupiranem ozemlju, ob upoštevanju predpisanih pogojev."

Po tej definiciji je prostovoljec nekdo, ki ni podvržen vojaški obvezi oziroma ni bil mobiliziran. Za razliko od tega so prostovoljci, ki služijo vojaški rok v SV, podvrženi vojaški obvezi. Navedeni so tudi motivi za prostovoljen vstop v vojno sestavo oboroženih sil. Da ne gre za mirnodobno sestavo oboroženih sil, nakazujeta dva elementa, in sicer delovanje izven nacionalnega ozemlja in podvrženost vojnemu pravu.

Presenetila me je definicija v Vojni enciklopediji (Gažević 1971), ki je na las podobna tisti v Vojnem leksikonu, le da ji je dodan naslednji stavek: *"Prostovoljci so tudi osebe, ki se v miru prostovoljno javijo za služenje vojaškega roka."*

Potrebno je pojasniti, kako se je bilo mogoče v nekdanji Jugoslaviji prostovoljno javiti za služenje vojaškega roka, saj je veljala splošna vojaška obveza in so bili vsi moški dolžni služiti vojaški rok. Definicija žal ne navaja, kdo, kdaj in v kakšnih okoliščinah je lahko prostovoljno nastopil služenje vojaškega roka. Ugotovil sem, da so v Jugoslovanski armadi služili vojaški rok prostovoljci dveh vrst. Prvi so se prostovoljno prijavili na služenje vojaškega roka, da bi ga opravili čim prej. To so bili npr. delavci na začasnem delu v tujini. Prijavili pa so se lahko tudi mlajši od osemnajstih let, a so potrebovali soglasje staršev. Ta drugi tip prostovoljcev so bili mladoletni fantje, ki so obiskovali srednje vojaške šole in so v času šolanja opravili vojaški rok. Po tej definiciji je prostovoljec tudi oseba, ki v miru prostovoljno služi vojaški rok. To, da gre za služenje vojaškega roka v miru, je zelo pomemben element.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (Bajec in dr. 2000) podaja za pojem prostovoljec naslednjo razlago: *"Kdor se prostovoljno odloči, prijavi za določeno delo, dejanje // kdor stopi prostovoljno v vojsko: prostovoljci so takoj dobili orožje; četa prostovoljcev; boriti se kot prostovoljec/ enoletni prostovoljec; v stari Avstriji vojaški obveznik, ki mu je zaradi izobrazbe dovoljen enoletni vojaški rok. Zelo uporabna je tudi razlaga pridevnika prostovoljen-na-o, ki temelji na svobodni volji, ne pa na prisili, obveznosti: prostovoljna odločitev; udeležba je prostovoljna."*

Definicija povezuje prostovoljstvo s svobodno voljo in odsotnostjo prisile in obveze pri vstopanju v vojsko. Zelo zanimiv je del, ki govori o tem, da so lahko izobraženi fantje stare Avstrije služili enoletni vojaški rok, v kolikor so to sami želeli, saj zanje očitno ni bil obvezen. V tem primeru potem ni šlo za splošno, ampak selektivno vojaško obvezo. Vsekakor je ta definicija že bliže PSVR, le da je bila to v stari Avstriji pravica, ki so jo lahko uveljavljali le izobraženi moški. Ko govorimo namreč o PSVR v Sloveniji, moramo upoštevati, da je obvezno služenje vojaškega roka suspendirano.

Pričakovali bi, da je pojem vojak na prostovoljnem služenju vojaškega roka definiran vsaj v zakonih in dokumentih, ki urejajo to področje, a temu ni tako. Drugi člen Uredbe o prostovoljnem služenju vojaškega roka opredeljuje vojaka prostovoljca le kot osebo na prostovoljnem služenju vojaškega roka. Nadalje tretji člen opredeljuje pogoje, ki jih mora izpolnjevati kandidat za vojaka prostovoljca (Internet 2).

Razlaga pojma vojaški rok je bolj enotna in natančna, a se še vedno nanaša na splošno vojaško obvezo. O vojaškem roku je v Slovenskem velikem leksikonu (Kocjan in dr. 2005) zapisano sledeče: *"Vojaški rok je zakonsko predpisan čas, ki ga vojak obveznik prebije v vojaški službi v vojašnici ali drugje. Vojaški rok je razdeljen na osnovno in na specialistično usposabljanje, vojak lahko doseže vojaške čine. Kot splošna obveza je bil uveden v francoski revolucionarni armadi, druge vojske so ga uvedle v 19. st., nekatere s poklicno vojsko pa nikoli. V SV je bil npr. 1991-2003 predpisan sedemmesečni vojaški rok, ki ga je lahko vrhovni poveljnik skrajšal za mesec dni; 2003 je bila uvedena poklicna vojska."*

Kljub temu da je veliko govora o služenju vojaškega roka v SV, in da je leksikon novejši izdaje, prostovoljno služenje vojaškega roka po opustitvi naborništvu ni niti omenjeno. Napačna je tudi trditev, da je leta 2003 uvedena poklicna vojska. Zakaj je ta trditev napačna, bom razložil v nadaljevanju.

Z iskanjem definicije PSVR ne bomo prišli daleč. Te naloge se lahko lotimo ne drug način. Opisati je potrebno okoliščine, ki so pripeljale do uvedbe PSVR. V mislih imam predvsem spremenjen način popolnjevanja SV s kadri in spremembe Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002. Zakaj v slovarjih in leksikonih ne najdemo definicije PSVR? Splošno razumevanje načina popolnjevanja SV in zakonodaje, ki ureja vojaško dolžnost, je zelo površno. Ljudje večinoma vedo le, da vojaškega roka ni več potrebno služiti, saj imamo poklicno vojsko. Pogosto se služenje vojaškega roka enači z vojaško dolžnostjo, a to ni enako. Vojaška dolžnost je sestavljena iz naborne dolžnosti, dolžnosti služenja vojaškega roka in dolžnosti služenja v rezervni sestavi. Služenje vojaškega roka je torej le ena izmed treh vrst vojaške dolžnosti. Velika razlika je v tem, ali rečemo, da je bila vojaška dolžnost ukinjena ali da je bilo ukinjeno služenje vojaškega roka. Beseda ukinjeno je povsem neprimerna, saj ni bila nobena sestavina vojaške dolžnosti dokončno odpravljena, temveč zgolj suspendirana, kar pomeni, da se jo lahko kadarkoli ponovno uvede, če tako presodi Državni zbor. V primeru, da bi hoteli vojaško dolžnost odpraviti, bi bilo potrebno spremeniti Ustavo Republike Slovenije, kar bi bilo zelo težko doseči, da o tem, kakšna neumnost bi to bila, sploh ne govorimo.

Nepoznavalcem sprememb Zakona o vojaški dolžnosti in sprememb v načinu popolnjevanja SV ne gre zameriti tovrstnih napak. Neprimerno pa je, če se tovrstne napake in zmote pojavijo v leksikonu. Veliki splošni leksikon (Pogačnik in dr. 2006a) definira pojem nabor na sledeč način: *"Nabor je postopek za izbiro voj. obveznikov, potrebnih za dopolnitev*

oboroženih sil, za razvrstitev v rodove in služenje glede na potrebe (med vojno in v miru) ter napotitev na služenje vojaščine. Vojaška obveznost, določena z zakono,; obsega naborno (rekrutno) evidenco, zdravniške preglede in ugotovitev sposobnosti obveznikov (rekrutov), določanje roda ali vojaške službe, in morebitno opustitev ali preložitev služenja vojaščine."

Recimo, da je definicija pojma nabor pogojno pravilna. Nadalje je definiranje vojaške dolžnosti povsem zgrešeno, saj je razloženo le, kaj obsega naborna dolžnost. Očitno avtorji leksikona ne vedo, da vojaška dolžnost obsega še dolžnost služenja vojaškega roka in dolžnost služenja v rezervni sestavi. Ko se take napake pojavijo v leksikonu, ki je povrh vsega novejše izdaje, je potrebno ukrepati. Z nekritično uporabo te definicije v svojem diplomskem delu bi se lahko zgodilo, da bi širil napako, ki so jo storili avtorji leksikona.

Kakovost leksikona pa postane vprašljiva pri definiciji pojma poklicna vojska. Veliki splošni leksikon (Pogačnik in dr. 2006b) jo definira na sledeč način: "*Poklicna vojska pa je armada, v kateri služijo le prostovoljci, ki opravljajo vojaški poklic. Slovenija je vojaško obveznost odpravila 2003 in uvedla poklicno vojsko s prostovoljno rezervo."*

Drži, da so poklicne vojske popolnjene s prostovoljci, ki opravljajo vojaški poklic. Vse ostalo je nestrokovno in zavajajoče. Slovenija vojaške obveznosti leta 2003 ni odpravila, niti ni istega leta uvedla poklicne vojske, saj je imela že pred tem kombiniran način popolnjevanja s poklicnimi vojaki in vojaki na obveznem služenju vojaškega roka.

Glede na zgoraj navedene nepravilnosti je potrebno že uvodoma pojasniti, kaj določa Zakon o vojaški dolžnosti in njegova novela iz leta 2002, čeprav sem to želel obdelati šele v tretjem poglavju diplomskega dela. Kot prvo, vojaška dolžnost obsega naborno dolžnost, dolžnost služiti vojaški rok in dolžnost služiti v rezervni sestavi. Nadalje, naborna dolžnost obsega: vpis v vojaško evidenco, zdravniške in psihološke preglede za ugotavljanje sposobnosti opravljanja vojaške službe, razvrščanje v rodove ali vojaške službe in sam akt napotitve na služenje vojaškega roka. Služenje vojaškega roka ni del naborne dolžnosti.

V Republiki Sloveniji imamo vojaško dolžnost, saj tako določa Ustava. Novelo Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002, ki je povzročila zmedo, pa moramo razumeti na sledeči način: nobena sestavina vojaške dolžnosti ni bila ukinjena, odpravljena, temveč suspendirana za nedoločen čas. Od sestavin naborne dolžnosti se izvaja zgolj še vpis v vojaško evidenco, njene ostale sestavine so bile suspendirane. Suspendirana je bila dolžnost služenja vojaškega roka. Rezervna sestava je popolnjena z določenimi letniki vojaških obveznikov in se več ne popolnjuje. Do leta 2010 bo ta struktura razpuščena, njeni pripadniki pa izbrisani iz evidence.

Novela Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002 je uvedla PSVR. Zakaj? RS je dolžna zagotoviti implementacijo z ustavo določenih pravic. V Ustavi RS piše, da imajo državljani pravico do usposabljanja za obrambo države. Ravno zato je bilo potrebno po suspenzu večine sestavin vojaške dolžnosti uvesti PSVR. Tega, kar je zapisano v Ustavi, njej podrejeni zakoni niso mogli spremeniti, zato so lahko le začasno suspendirali del vojaške dolžnosti, in sicer služenje vojaškega roka. PSVR je dodatna oblika vojaške dolžnosti (dolžnosti služenja vojaškega roka), ki sicer velja, a se ne izvaja. Dejansko gre za izbiro načina, kako se usposobiti za obrambo države, kar je ustavna pravica. Pri definiranju PSVR je torej potrebno izhajati iz Zakona o vojaški dolžnosti.

S tem sem želel pojasniti, razložiti in opisati kontekst PSVR.

3 PREGLED NORMATIVNO-PRAVNIH AKTOV S PODROČJA PSVR

Normativno-pravni akti, ki urejajo področje PSVR, so zelo pomembni, ker odsevajo pomen in smisel PSVR za Republiko Slovenijo oz. njeno vojaško obrambo. V tem delu diplomskega dela bom predstavil PSVR tako, kot ga obravnavajo, definirajo in urejajo omenjeni akti, od najbolj splošnih do tistih, ki urejajo PSVR neposredno.

Osredotočil se bom na naslednje dokumente: Ustavo Republike Slovenije, Zakon o obrambi, Zakon o vojaški dolžnosti in Uredbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka. Našteti pravni akti so v hierarhičnem razmerju, tako vsak izmed njih predvideva obstoj njemu nižjega pravnega akta.

Preden se omenjenega dela lotim, ugotavljam, ali je področje obrambe RS ustrezno zakonsko urejeno. Nekdanji minister za obrambo, dr. Anton Grizold, je za Revijo Slovenska vojska (Internet 3) povedal: "RS postaja z oblikovanjem in sprejemom manjkajočih¹ ali prenovljenih strateških ter doktrinarnih dokumentov na obrambnem področju povsem primerljiva z razvitimi državami, saj ima celovite, medsebojno usklajene in hierarhično ustrezno povezane dokumente, ki urejajo nacionalno varnost in predvsem obrambno področje." Ocena urejenosti zakonodaje s področja nacionalne varnosti RS je torej pozitivna. Zasluge za to gredo tako strokovnosti pripravljavcev zakonov, kot tudi zadostni politični volji, ki je potrebna za sprejemanje novih zakonov² v Državnem zboru.

¹ Dr. Grizold je mislil na uspešen postopek sprejemanja novele Zakona o obrambi in Zakona o vojaški dolžnosti.

² Primer tega je Zakon o vojaški službi, ki ga je državni zbor sprejel 13. 7. 2007, za kar je bila potrebna ena največjih večin v državnem zboru.

3.1 Ustava Republike Slovenije

Ustava RS (Internet 4) kot krovni pravni akt v Republiki Sloveniji ureja tudi področje obrambe, in sicer tako, da določa njena temeljna načela, ki so podlaga za bolj specifične zakone, kot je npr. Zakon o obrambi. Izpostavil bom tiste člene Ustave, ki so pomembni za obravnavano tematiko.

Novost poklicne vojske in obenem tudi PSVR je ta, da lahko vojaško službo in vojaški rok opravljajo oz. služijo tudi pripadnice ženskega spola, ki so bile v preteklosti bolj ali manj izključene iz vojaške organizacije. Ustava RS vsebuje v 14. členu, poglavje o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah, načelo enakosti pred zakonom.

Člen 14. (enakopravnost pred zakonom) določa:

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino. Vsi so pred zakonom enaki.

Upoštevač ustavno določeno enakost spolov je samoumevno, da zakoni, podrejeni Ustavi, ki PSVR uvajajo in urejajo, upoštevajo enakost spolov. Na podlagi tega lahko prostovoljno služijo vojaški rok državljani obeh spolov.

Za razumevanje pomena PSVR je najbolj pomemben četrti del ustave; nanaša se na državno ureditev, ki v točki e določa obrambo države, in sicer v 123. členu (dolžnost sodelovanja pri obrambi države) ter 124. členu (obramba države).

Člen št. 123 določa dolžnosti državljanov pri izvajanju obrambe. Njihovo sodelovanje je v prvi vrsti obveza oz. dolžnost in šele potem pravica.

Člen št. 123 se glasi:

Obramba države je za državljane obvezna v mejah in na način, ki ga določa zakon. Državljanom, ki zaradi svojih religioznih, filozofskih ali humanitarnih nazorov niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti, je treba omogočiti, da sodelujejo pri obrambi države na drug način.

Člen določa, da morajo državljani sodelovati pri obrambi države tako, kot določa zakon.

V tem primeru gre za Zakon o obrambi in Zakon o vojaški dolžnosti. Ustava s tem predvideva hierarhično ureditev zakonodaje s področja obrambe države. Državljanom, ki zaradi različnih

razlogov ne želijo sodelovati pri vojaški obrambi, pa se omogoči delovanje v civilni obrambi države. Posredno sta omenjena tudi ugovor vesti in civilno služenje vojaškega roka.

Obramba države je podrobneje določena v 124. členu:

Vrsta, obseg in organizacija obrambne nedotakljivosti in celovitosti državnega ozemlja ureja zakon, ki ga sprejme državni zbor z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev. Izvajanje obrambe nadzoruje državni zbor. Pri zagotavljanju varnosti izhaja država predvsem iz mirovne politike ter kulture miru in nenasilja.

Posebej pomemben je del člena, ki govori o tem, da obrambo države ureja poseben zakon, to je Zakon o obrambi. Za sprejetje in spremembe omenjenega zakona je potrebna ena najvišjih večin v državnem zboru, kar je možno le ob splošnem konsenzu poslancev. Do spremembe Zakona o obrambi je prišlo namreč tudi ob opustitvi izvajanja naborništva.

Ustava govori o tem, da so državljani dolžni sodelovati pri obrambi države. Govorimo torej o dolžnosti. V navezavi na Ustavo RS lahko rečemo, da PSVR predstavlja pravico do izbire načina, kako opraviti dolžnost, ki se nanaša na sodelovanje državljanov pri obrambi oziroma usposobitev zanj. V drugem poglavju sem že omenil, da je PSVR dodatna oblika vojaške dolžnosti (dolžnosti služenja vojaškega roka), ki sicer velja, a se ne izvaja. Ta odstavek je zelo pomemben za razumevanje uvedbe PSVR.

3.2 Zakon o obrambi

Zakon o obrambi ureja vrsto, organizacijo in obseg obrambe države (1. člen).

Pomemben je tretji člen, po katerem sestavljata obrambo države vojaška in civilna obramba, pri čemer vojaško obrambo izvajajo obrambne sile, ki jih predstavlja SV.

Prva alineja 5. člena (pomen pojmov) definira vojaško obrambo kot obrambo države z orožjem in drugimi vojaškimi sredstvi, izvaja pa jo Slovenska vojska. Povsem jasno je, da je PSVR del usposabljanja za vojaško obrambo države, ki ga izvaja SV.

Splošnim določbam sledijo dolžnosti in pravice državljanov pri obrambi države.

Vrste obrambnih dolžnosti določa prva alineja 6. člena, po kateri imajo pri obrambi države državljani v skladu z ustavo naslednje dolžnosti:

- vojaško dolžnost, ki jo uresničujejo v SV in v enotah za zveze,
- delovno dolžnost in
- materialno dolžnost (Internet 5).

PSVR težko umestimo v katero izmed dolžnosti pri obrambi države, saj se te v miru izvajajo v zelo omejenem obsegu. V primeru, da bi se ogroženost naše države povečala, bi bilo ponovno uvedeno obvezno služenje vojaškega roka. V tem primeru je PSVR pravica državljanov, da se v miru prostovoljno usposobijo za opravljanje vojaške obrambe države. Lahko pa smo še bolj natančni in rečemo, da je PSVR dodatna oblika dolžnosti služenja vojaškega roka, slednja še vedno velja, a se ne izvaja.

Podrobnejša določila vojaške dolžnosti so izvzeta iz zakona, saj osmi člen določa, da vojaško dolžnost ureja poseben zakon - Zakon o vojaški dolžnosti.

Četrty del zakona se nanaša na Slovensko vojsko. To poglavje v svojem drugem delu določa vodenje in poveljevanje v SV. Po drugi alineji 42. člena (vodenje vojske) minister določa planiranje in opremljanje, vrsto oborožitve in druge vojaške opreme, ki jo uporablja vojska, organizacijo materialne in zdravstvene oskrbe, programe usposabljanja, vojaško strokovno literaturo, izdaja strokovna navodila in ureja druga upravna in strokovna vprašanja organizacije ter dela vojske.

Po prvi alineji 46. člena, ki govori o aktih vodenja in poveljevanja, se vodenje vojske izvaja s predpisi in akti vodenja, kot so smernice, obvezne usmeritve, odredbe, pravila in navodila, ki jih izdaja minister, razen pravil službe, ki jih izdaja Vlada (op. cit.). V tem primeru je minister tisti, ki določi za PSVR programe usposabljanja, to sta temeljno in osnovno vojaško strokovno usposabljanje. Ministrstvo za obrambo izda tudi Uredbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka, ki zelo natančno določa podrobnosti PSVR. Ostali akti, kot so navodila za izvajanje programov TVSU in OVSU, pa so interni akti SV.

3.3 Zakon o vojaški dolžnosti³

Za nas je najbolj zanimiv člen zakona, ki določa, da je v RS mogoče prostovoljno služiti vojaški rok, vendar se je potrebno prej seznanimi s splošnimi določbami zakona. Kljub temu da so nekatere sestavine vojaške dolžnosti za nedoločen čas »suspendirane«, moramo vedeti kaj vojaška dolžnost obsega in kdo jo je dolžan izvrševati. Vsebina prvega in drugega člena iz poglavja splošne določbe to povsem jasno določa. Zelo pomembno je tudi, da poznamo novosti, ki jih je prinesla novela zakona iz leta 2002. Ravno nepoznavanje te novele je krivo za nerazumevanje novosti o vojaški dolžnosti.

³ Zakon o vojaški dolžnosti (ZvojD) je nekdanja skupščina RS sprejela 18. 4. 1991. Od takrat je bil zakon spremenjen in dopolnjen že dvakrat, prvič leta 1995 (ZvojD-A) in drugič leta 2002 (ZvojD-B). Kot primarni vir sem uporabil uradno prečiščeno besedilo Zakona o vojaški dolžnosti- ZVojD-UPB1 (Ur.l. RS 108/2002).

Po prvem členu vojaško dolžnost izvršujejo v miru in vojni moški državljani pod pogoji, ki jih določa ta zakon. Pri izvrševanju vojaške dolžnosti v skladu s tem zakonom pa lahko sodelujejo tudi ženske.

Drugi člen določa, da vojaška dolžnost obsega naborno dolžnost, dolžnost služiti vojaški rok in dolžnost služiti v rezervni sestavi. Naborna dolžnost velja za vse moške državljane, dolžnost služenja vojaškega roka ter služenja v rezervni sestavi pa za tiste, ki so sposobni za vojaško službo. Člen določa tudi pravico do ugovora vesti (Internet 6).

Vsebinsko tega člena sem izpostavil že v drugem poglavju pri definiciji pojmov nabor in vojaška dolžnost. Od avtorjev leksikona, iz katerega sem dobil definicije omenjenih pojmov, bi pričakoval vsaj to, da bi si pogledali, kaj piše o tem v Zakonu o vojaški dolžnosti. Tovrstna napaka je posledica preveč posplošenega pisanja in nekompetentnosti avtorjev za področje obrambe države.

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-UPB1), ki ga je državni zbor sprejel leta 2002, je opredelil⁴ rok ukinjanja posameznih sestavin vojaške dolžnosti, in sicer zdravniških pregledov ter nabora (31. 12. 2003 op. p.), napotitev na služenje vojaškega roka (30. 6. 2004 op. p.) in obveznega služenja v rezervni sestavi (31.12.2010 op.p). Po prenehanju opravljanja zdravniških pregledov, nabora in napotitev se o vojaških obveznikih še vedno vodi vojaška evidenca zaradi morebitnega ponovnega izvajanja vojaške dolžnosti. V vojaško evidenco se vsako leto na podlagi uradnih evidenc vpišejo moški državljani, ki v tekočem letu dopolnijo sedemnajst let. Po vpisu v vojaško evidenco upravni organ (izpostave uprav za obrambo), pristojen za obrambne zadeve, vojaškega obveznika seznani z njegovimi dolžnostmi in pravicami praviloma v koledarskem letu, ko dopolni osemnajst let. Hkrati s seznanitvijo vojaških obveznikov z njihovimi pravicami in dolžnostmi se jim predstavi tudi PSVR, pogodbeno opravljanje vojaške službe v rezervni sestavi oz. možnost zaposlitve v SV (Internet 7).

Krivdo napačnega razumevanja novele Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002 gre pripisati tudi publicistiki, ki z neprimerno rabo besed ustvarja zmotno mišljenje, da so nekatere sestavine vojaške dolžnosti ukinjene. Ukiniti pomeni dokončno odpraviti. Tak način poimenovanja sprememb sem tudi sam sprejemal, dokler nisem v članku avtorice Garb

⁴ Novela zakone določa pogoje za ponovno uvedbo obveznega služenja vojaškega roka, ureja PSVR in prostovoljno služenje v rezervni sestavi SV ter prinaša novosti glede ugovora vesti in vodenja vojaške evidence.

(Internet 8) zasledil glagol »suspendirati«, kar pomeni začasno prenehati izvajati, z možnostjo ponovne uvedbe.

Spremembe in dopolnitve Zakona o vojaški dolžnosti se torej nanašajo na začasno prenehanje izvajanja služenja vojaškega roka in možnost služenja vojaškega roka na podlagi prostovoljne odločitve. Omenjene spremembe so zajete v poglavju VII.a - opustitev izvajanja določenih sestavin vojaške dolžnosti v miru ter njihova ponovna uvedba.

Vse sestavine vojaške dolžnosti lahko državni zbor na predlog vlade ponovno uvede v primeru, da bi se povečala ogroženost⁵ države (op. cit.).

Sedaj pa pogledimo člen 62. č, ki po prenehanju izvajanja obveznega služenja vojaškega roka omogoča prostovoljno služenje vojaškega roka. PSVR je po dolžini in obsegu enako temeljnemu vojaško-strokovnemu usposabljanju kandidatov za poklicnega vojaka, ki niso odslužili vojaškega roka. Med PSVR ima vojak pravico do prejemkov, povračil, izredne odsotnosti, odslužen vojaški rok se šteje v pokojninsko dobo, prostovoljci imajo prednost pri zaposlitvi v SV oz. pogodbeni rezervi. Podrobnosti v zvezi s prejemki, povračili, izredno odsotnostjo in drugimi pravicami prostovoljcev pa ureja vlada. Določbe⁶ tega člena se uporabljajo tudi za ženske.

Iz zakona je razvidno, da se seznanitev vojaških obveznikov z njihovimi dolžnostmi in pravicami izkorišča tudi za promocijo PSVR in novačenje novih kadrov za Slovensko vojsko. Način novačenja za SV je celovit sistem, saj se kandidatom predstavijo vse tri možnosti hkrati. Novačenje kandidatov za PSVR se tako postavlja ob bok novačenju poklicnih pripadnikov SV in pripadnikov prostovoljne pogodbene rezervne sestave.

3.4 Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka

Vlada RS je Uredbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka sprejela 31. 8. 2003 na podlagi petega odstavka člena 62.č Zakona o vojaški dolžnosti (ZVojD-UPB1). Uredba določa splošne pogoje, postopek napotitve, višino prejemkov, povračil, pogoje za izredno

⁵ Okoliščine ponovne uvedbe vseh sestavin vojaške dolžnosti podrobneje določa 62. člen v alineji e:

povečana nevarnost napada na RS, neposredna vojna nevarnost, razglasitev vojnega in ali izrednega stanja.

⁶ Način, na katerega je določeno, da se lahko tudi ženske udeležijo PSVR, je nekoliko neroden. Bolje bi bilo, če bi v tem členu pisalo, da lahko vojaški rok služijo prostovoljno fantje in dekleta med 18 in 27 letom starosti. Dejstvo, da se PSVR lahko udeležijo tudi ženske, si zasluži več pozornosti, saj so s tem ženske pridobile zelo pomembno pravico.

odsotnost in način uresničevanja drugih pravic vojakov med služenjem vojaškega roka v SV na podlagi njihove prostovoljne odločitve.

Najbolj splošen pogoj za napotitev na PSVR je, da kandidat⁷ še ni odslužil vojaškega roka, je star med 18 in 27 let, ima oceno zdravstvene sposobnosti za vojaško službo vsaj delno sposoben, in ni uveljavil pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti ter nekaznovanost. Po dolžini in vsebini je PSVR enako TVSU-ju, ki ga morajo opraviti kandidati za poklicnega vojaka brez odsluženega vojaškega roka.

Termine napotitev, trajanje služenja, enote in število kandidatov, ki se jih lahko sprejme na PSVR, določi Generalštab Slovenske vojske (GŠSV) z izdelavo letnega načrta sprejema kandidatov na PSVR.

Državljanji se s PSVR seznani ob vpisu v vojaško evidenco, pa tudi s sredstvi javnega obveščanja. Kandidati nato na domači Izpostavi za obrambo vložijo vlogo⁸ za PSVR, v kateri izrazijo željo o datumu in kraju⁹ napotitve na PSVR. Izpostava za obrambo v naslednjem koraku preveri, ali kandidat izpolnjuje pogoje za PSVR v skladu z uredbo, pri čemer je poudarek predvsem na zdravstveni sposobnosti za opravljanje vojaške službe. V primeru, da kandidat za PSVR izpolnjuje pogoje, ki jih določa uredba, sklene Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije (MORS) z njim pogodbo¹⁰ o prostovoljnem služenju vojaškega roka. Uredba določa tudi primere, v katerih je mogoče PSVR odložiti in odpovedati. Pravice in dolžnosti vojakov prostovoljcev so urejene s pravili službe v SV. Ministrstvo za obrambo zagotavlja prostovoljcem v času PSVR zdravstveno varstvo, pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter nezgodno zavarovanje. Med služenjem vojaškega roka prejemajo vojaki prostovoljci prejemke za izvajanje vojaške službe v skupni višini 80 % osnove, ki jo predstavlja minimalna plača¹¹ v RS, po uspešno končanem PSVR pa še dodatni prejemek v višini 60 % omenjene osnove (Internet 2).

⁷ Kandidat je državljan/-ka RS, ki vloži vlogo za PSVR v RS.

⁸ Vlogo je mogoče oddati na vsaj dva načina. Elektronsko z izpolnitvijo obrazca na spletni strani <http://www.slovenskavojska.si/e-vloge/>, po petih dneh prejme vlagatelj vabilo na razgovor na Izpostavo za obrambo. V drugem primeru pa kandidat natisne vlogo v .rtf formatu; z naslova <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/storitve/pridobiVlogo.esju?id=323>; jo izpolni in odda ali pošlje na domačo Izpostavo za obrambo (Internet 9).

⁹ PSVR se izvaja v Učnih skupinah, ki se nahajajo v Vojašnicah Murska Sobota, Novo mesto, Postojna in Bohinjska Bela. V letu 2008 bo kar pet napotitev na PSVR, ki pa se tokrat ne bo izvajalo v Učni skupini Postojna (Internet 10).

¹⁰ Pogodba obsega podatke o obveznostih pred napotitvijo na PSVR, o dnevu nastopa in trajanju služenja, višini prejemkov in povračil, pravicah in dolžnostih med PSVR, času trajanja pogodbe, razlogih za odpoved pogodbe ter posledicah v primeru odpovedi pogodbe (Internet 11).

¹¹ Višina minimalne plače, ki velja od 1. 8. 2007 dalje znaša 538, 53 € (Ur. l. RS, 69/2007). Vojaki, ki so uspešno zaključili PSVR, tako prejmejo med 841,72 in 861,99 €. Natančen znesek je odvisen od števila dni služenja v četrtem mesecu (Internet 12).

Na kratko povzemimo vsebino tega poglavja in poizkusimo najti smisel PSVR za obrambo RS. V okviru Ustave RS lahko PSVR razumemo kot ustavno pravico državljanov do izbire načina, kako sodelovati in se usposobiti za obrambo države. RS je dolžna zagotoviti implementacijo ustavnih pravic. S suspenzom obveznega služenja vojaškega roka se ta dolžnost in hkrati ustavna pravica ne bi mogla več uveljavljati, če ne bi bilo uvedeno PSVR.

Novela Zakona o vojaški dolžnosti, sprejeta leta 2002, je suspendirala večino sestavin vojaške dolžnosti. Ni pa mogla spremeniti tega, kar glede dolžnosti in pravic državljanov do obrambe države določa Ustava. Ustava omogoča državljanom izbiro načina sodelovanja pri obrambi države, in sicer za tiste, ki niso pripravljeni sodelovati pri opravljanju vojaških obveznosti. V duhu Ustave pa je tudi to, da se po suspenzu dolžnosti služenja vojaškega roka omogoči tovrstno sodelovanje pri opravljanju vojaških obveznosti na podlagi prostovoljne odločitve državljanov. Ravno zato je bilo potrebno uvesti PSVR. Uvedeno je bilo s spremembami Zakona o vojaški dolžnosti leta 2002, ki je sočasno določal tudi datume suspenza večini sestavin vojaške dolžnosti.

PSVR je potrebno umestiti v vojaško dolžnost kot del ene izmed njenih sestavin. Zakon o vojaški dolžnosti določa tri vrste vojaških dolžnosti. PSVR bi opredelil kot dodatno obliko dolžnosti služenja vojaškega roka. PSVR je njena dodatna oblika, ki se kljub suspenzu izvaja na podlagi prostovoljne odločitve državljanov. Gre za prostovoljno opravljanje dela vojaške dolžnosti v miru. S tem sem želel natančno pojasniti, razložiti in opisati kontekst prostovoljnega služenja vojaškega roka.

4 PREDSTAVITEV PROSTOVOLJNEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA

Slovenska vojska je po opustitvi obveznega služenja vojaškega roka leta 2003 ponudila možnost prostovoljnega služenja vojaškega roka. S tem se uresničuje ustavna pravica državljanov, da se usposobijo za obrambo domovine. Namenjena je predvsem tistim, ki bi želeli preizkusiti vojaško življenje, preden se dokončno odločijo za vojaški poklic, in tistim, ki bi radi preizkusili svoje psihične in fizične sposobnost. Med usposabljanjem namreč vsakdo pridobi znanje in izkušnje, koristne tudi v vsakdanjem življenju, poleg tega pa še nova poznanstva in prijateljstva (Internet 13).

PSVR pa bo pomembno tudi za ohranjanje stika med vojaško organizacijo in civilnim okoljem ter za promocijo vojske in vojaškega poklica (Internet 14).

4.1 Sprejemni pogoji

PSVR je omogočila novela Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002, podrobneje pa ga ureja Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka, sprejeta leta 2003. PSVR je omogočeno državljanom in državljankam RS, starim od 18 do 27 let, ki še nimajo odsluženega vojaškega roka, niso bili pravnomočno obsojeni zaradi kaznivega dejanja in zoper njih ne teče kazenski postopek, so zdravstveno sposobni za vojaško službo in nimajo priznane pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti oz. niso v postopku priznanja te pravice (Internet 15).

4.2 Sprejemni postopek

Državljan, ki želi biti napoten na PSVR, morajo na domači izpostavi oz. pisarni Uprave za obrambo vložiti vlogo za prostovoljno služenje vojaškega roka. Uprava za obrambo nato preveri, ali kandidat izpolnjuje pogoje za prostovoljno služenje, in z izbranimi kandidati sklene pogodbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka. Kandidate, ki še nimajo ocene zdravstvene sposobnosti za vojaško službo, se po podpisu pogodbe napoti na zdravniški pregled (Internet 13).

Pravice in dolžnosti vojakov na PSVR so urejene s Pravili službe v SV in z Uredbo o prostovoljnem služenju vojaškega roka ali z drugim predpisom (Internet 15).

4.3 Kraj in vpoklic

Prva generacija prostovoljcev je bila napotena na usposabljanje 12. januarja 2004. V obdobju od 2004 do 2007 je bilo na PSVR napoteni že 16 generacij kandidatov, skupaj 989, od tega 132 deklet. Usposabljanje je potekalo v učnih skupinah v Murski Soboti, Novem mestu, Postojni, Bohinjski Beli in v Vipavi. V letu 2008 je predvidenih pet¹² napotitev na PSVR. Kandidati in kandidatke bodo lahko napoteni v Učne skupine Bohinjska Bela in Novo mesto, v Učno skupino Murska Sobota pa samo kandidati. Kandidati lahko izbirajo med vsemi razpisanimi termini¹³ in kraji izvajanja PSVR, izberejo tistega, ki jim najbolj ustreza (Internet 10).

4.4 Usposabljanje

Program prostovoljnega služenja je enak temeljnemu vojaško-strokovnemu usposabljanju (TVSU), po katerem se v Centru za usposabljanje Vipava (CU Vipava) usposabljujejo kandidati za poklicnega vojaka. PSVR traja petnajst tednov.

Program TVSU je razdeljen na dve fazi. V prvi fazi se kandidati izurijo za preživetje na bojišču, samostojno opravljanje bojnih nalog v različnih razmerah ter dosežejo ustrezno raven psihofizične pripravljenosti. Največ časa je namenjenega predmetom, kot so osebno orožje s poukom streljanja, preživetje na bojišču in športna vzgoja. Predmetnik obsega še splošne vojaške predpise, postrojiteljska pravila, radiološko-kemično-biološko obrambo, zveze, saniteto in državljansko vzgojo. V drugi fazi se kandidati urijo v izvajanju bojnih nalog strelca, samostojno in v sestavi posadke oz. oddelka v različnih razmerah. Kandidati se naučijo uporabljati in vzdrževati vsa orožja in opremo pehotnega oddelka. V tej fazi je izjemen poudarek¹⁴ na oborožitvi s poukom streljanja in taktiki. Po uspešno končanem programu vojaki dobijo vojaško evidenčno dolžnost (VED) 11101 strelec (Internet 16).

¹² Terminski načrt napotitev je v letu 2008 sledeč: prva napotitev kandidatov na PSVR bo januarja v Bohinjsko Belo, druga februarja v Mursko Soboto, tretja junija v Novo mesto, četrta septembra v Mursko Soboto in peta novembra v Bohinjsko Belo in Novo mesto. Kandidati izberejo najprimernejši termin in najbližjo učno skupino.

¹³ V kolikor je učna skupina, ki si jo izbere, kandidat že zasedena, se mu predlaga drugo učno skupino; v kolikor je bila napotitev izvedena v dve učni skupini hkrati; drugače pa se mu predlaga eden izmed ostalih razpisanih terminov. Število kandidatov, ki jih lahko sprejme določena učna skupina, je omejeno, pri tem imajo prednost kandidati z oceno zdravstvene sposobnosti sposoben in tisti, ki so prej oddali vlogo.

¹⁴ V drugi fazi prevladuje taktika z veliko streljanja. Gre za taktiko pehote in uporabe oborožitve na ravni oddelka: puška, puškomitraljez, ostrostrelna puška, bombomet in raketomet. Vsebine iz taktike pehote pa obsegajo postopke v napadu, obrambi, izvidovanju in boju v naselju. Vojaki izvedejo 28 streljanj na treh terenih, ki trajajo po pet dni (Internet 17).

Vojaki, ki so uspešno končali obe fazi TVSU in pridobili VED, se tako lahko takoj, kar je novost¹⁵, zaposlijo v SV oz. pridružijo pogodbeni rezervi (Internet 17).

Del usposabljanja je tudi petdnevno terensko usposabljanje na vojaškem vadišču, ki vključuje taborjenje in je zadnja priprava pred zaključnim preizkusom v Vipavi. Na koncu sledi tudi preverjanje znanja, pridobljenega v tej fazi. Tam se vojaki urijo v taktičnih vsebinah, dnevnem in nočnem streljanju, premikanju po bojišču in inženirstvu (Internet 18).

Na PSVR traja delavnik od 7. do 17. ure. Po koncu dnevnega usposabljanja so vojaki prosti, kadar niso na terenu, prav tako ob koncu tedna in državnih praznikov. Odidejo lahko iz vojašnice domov in se vrnejo nazaj pred sedmo uro zjutraj, če pa bivajo v vojašnici, se morajo vrniti do desetih zvečer. Vojaki se morajo ravnati po pravilih SV in hišnem redu vojašnice. Po končanem dnevnem usposabljanju so jim na voljo številne dejavnosti, in sicer športne aktivnosti, gledanje televizije, izposoja dnevnega tiska in podobno. Dejavnosti v prostem času so odvisne od tega, kar vojašnica in njena okolica ponuja; še najbolj pa se prileže počitek.

Za uspešno končanje služenja morajo vojaki opraviti¹⁶ zaključno preverjanje, ki se opravlja v CU Vipava na podlagi Norm in kriterijev za ocenjevanje in preverjanje usposobljenosti in izurjenosti vojakov v SV. Zaključno preverjanje traja štiri dni. Prvi dan je namenjen preverjanju fizičnih sposobnosti po standardih zveze Nato, drugi dan preverjanju teoretičnega znanja, sledita pa še dva dneva preverjanja veščin in vseh postopkov, ki so jih prostovoljci vadili tekom usposabljanja. Preverjanje omenjenih postopkov poteka na delovnih točkah časovno omejenega pohoda (Internet 19).

¹⁵ Program TVSU je bil leta 2007 spremenjen oz. bolje rečeno dopolnjen z nekaterimi vsebinami osnovnega vojaško-strokovnega usposabljanja (OVSU). Pred tem so morali vojakom prostovoljci, ki so se želeli zaposliti v SV, še na šesttedensko OVSU, ki ga je izvajal CU Vipava, da so pridobili osnovni VED, VED strelca, in se lahko zaposlili v SV. S tem se je zaposlitveni postopek močno skrajšal in poenostavil.

¹⁶ Uspešno morajo opraviti vsa vmesna preverjanja, zlasti streljanja.

4.5 Plačilo in ugodnosti

Vojaki prostovoljci so med PSVR zdravstveno in nezgodno zavarovani, prostovoljno služenje pa se šteje v pokojninsko dobo. Zagotovljene imajo bivalne prostore, prehrano, povračilo potnih stroškov ob koncu tedna in denarne prejemke. Denarni prejemki vojakov prostovoljcev so prejemki za izvajanje vojaške službe in prejemek po uspešno končanem prostovoljnem služenju. Višina denarnih prejemkov je določena od osnove, ki jo predstavlja minimalna plača v RS. Ob nastopu služenja dobi prostovoljec 10 % od osnove, prvi mesec služenja 15 % osnove, drugi mesec 25 %, tretji pa 30 % in še 60 % osnove, če je služenje uspešno končal. Letos bo vojak prostovoljec, ki je uspešno končal PSVR, dobil od 840 do 860 € oz. po novem kar 1200 € (Internet 20).

Po uspešno končanem PSVR ima vojak prostovoljec ob izpolnjevanju splošnih pogojev; prednost pri zaposlitvi v SV oz. pri sklenitvi pogodbe za prostovoljnega rezervista pred kandidati, ki niso bili prostovoljci (Internet 14). Med ugodnosti pa se štejejo še pridobitev novih znanj in izkušenj ter sklepanje novih prijateljstev.

Na koncu tega poglavja naj izpostavim, da se je program TVSU od začetka PSVR spremenil v smeri čim lažjega prehajanja prostovoljcev med poklicne vojake oz. pogodbene rezerviste, kar kaže na njegov današnji namen. Opažanjem te vrste bom namenil samostojno poglavje.

5 SLOVENSKA VOJSKA IN PSVR

V tem delu diplomskega dela bom predstavil pomen PSVR za SV, ali povedano drugače, predstavil bom njene interese v zvezi s PSVR.

Slovenska vojska pri izvajanju PSVR uresničuje tudi lastne interese. V prvi vrsti gre za pridobivanje novih kandidatov za STAS in PPRS. Anželj (Internet 1) meni, da naj bi ravno "prostovoljci deloma nadomestili nabornike in postali »naborni« kontingent za pridobivanje novih kadrov." Preko PSVR se uresničuje tudi eden temeljnih namenov SV, t. j. usposabljanje državljanov za vojaško obrambo RS. Pojasnil bom še pomen PSVR za vezi med civilnim in vojaškim okoljem, PSVR kot slovensko posebnost, razvoj PSVR in njegovo promocijo.

5.1 PSVR kot posebnost Slovenske vojske

The Military Balance pri opisu SV ne navaja podatkov o prostovoljnem služenju vojaškega roka. Iz te publikacije, ki opisuje zmogljivosti oboroženih sil večine držav, ni mogoče ugotoviti, ali tudi tuje vojske izvajajo kaj podobnega, kot je PSVR. Slovenija je uvrščena med države s poklicno vojsko, dopolnjeno s prostovoljno pogodbeno rezervno sestavo, do leta 2010 pa tudi z obvezno rezervo.

Pri iskanju koncepta, podobnega PSVR v RS, se moramo omejiti na poklicno popolnjene vojske. V večini držav, ki imajo poklicno vojsko, lahko služijo vojaški rok samo osebe, ki so se odločile pridružiti vojski kot poklicni pripadniki oziroma pogodbeni rezervisti. V teh državah ne govorijo o služenju vojaškega roka, temveč o temeljnem in osnovnem vojaško-strokovnem usposabljanju. Ti kandidati so že podpisali pogodbo, da se bodo po uspešno končanem usposabljanju pridružili poklicni vojski oziroma njeni pogodbeni rezervi. V primeru PSVR v SV pa ta obveza ne obstaja, kar je majhna, a pomembna razlika.

Prostovoljnega služenja vojaškega roka ne moremo iskati tam, kjer se oborožene sile popolnjujejo z naborniki, niti ne tam, kjer za popolnjevanje s kadri uporabljajo kombinirani način. Pri slednjem se vojska popolnjuje z naborniki in poklicnimi pripadniki.

V tujini kaj takega, kot je PSVR, ne poznajo. V nekaterih vojskah, ki se popolnjujejo z naborniki, je priznan npr. ugovor vesti in različne možnosti civilnega služenja vojaškega roka. Obstaja možnost izbire načina usposabljanja za obrambo države.

Primer prostovoljnega vstopanja v oborožene sile najdemo v danski vojski. Ženske lahko v dansko vojsko vstopajo prostovoljno že od leta 1962 na vsa delovna področja, z izjemo bojnih nalog. Od leta 1988 so tudi vse vojaške enote, vključno z bojnimi, enako dostopne za moške in ženske (Internet 21). Jasno je, da ne gre za najbolj posrečen primer. Slovenke so glede PSVR izenačene z moškimi tako, da vprašanje spola ni sporno.

Podatki o prostovoljcih, ki so odslužili vojaški rok, so javno dostopni na spletni strani SV. The Military Balance pri opisu zmogljivosti SV ne navaja števila državljanov, ki so služili vojaški rok prostovoljno. SV teh podatkov ne prikriva, saj so javno dostopni na njeni spletni strani. Vojaški rok je prostovoljno odslužilo že skoraj tisoč državljanov, le četrtnina pa se jih je tudi pridružila SV. Ostalih osemsto prostovoljcev, ki s SV ne sodelujejo več, ni zanemarljivo število, saj predstavlja več kot desetino obsega STAS SV.¹⁷ Omenjena publikacija teh podatkov ne navaja, ker prostovoljci ne spadajo v nobeno od kategorij številčnosti oboroženih sil. Prostovoljci niso del aktivne vojske, saj spadajo v kategorijo vojaki na služenju vojaškega roka in prostovoljcev se ne vpisuje v obvezno rezervno sestavo SV. Podatkov o prostovoljcih ni mogoče nikjer številčno prikazati. S tem sem želel opozoriti, da število državljanov, ki se usposablja za obrambo države, ni nepomembno. Recimo, da bi Slovenija imela nekaj deset milijonov prebivalcev. Kako pomembni bi tedaj bili podatki o številčnosti prostovoljcev?

5.2 Smiselnost PSVR za popolnjevanje SV in obrambo države

Po uspešno odsluženem vojaškem roku so prostovoljci glede na pridobljena znanja enakovredni kandidatom, ki so končali usposabljanje za poklicnega vojaka. Prostovoljci tako postanejo potencialni kader za zaposlitev v SV, bodisi kot poklicni vojaki ali pogodbeni rezervisti. SV je v njih vložila veliko znanja in materialnih sredstev. Vsak prostovoljec, ki se izogne novačenju v SV, predstavlja izgubljeno priložnost. Kaj botruje temu, da se po končanem služenju SV pridruži le četrtnina vseh prostovoljcev bom ugotavljal nadaljevanju.

Uvodoma sem postavil hipotezo, da je PSVR v prvi vrsti namenjeno popolnjevanju pogodbene rezerve in šele nato stalni sestavi SV. Izkaže se, da velja ravno nasprotno. Odstotek prostovoljcev, ki se zaposli v SV, je mnogo višji od odstotka tistih, ki se pridružijo pogodbeni rezervi. To si lahko razlagamo s tem, da se zainteresirani za zaposlitev v SV pogosteje odločajo služiti vojaški rok s prostovoljci. S tem zmanjšajo tveganje, ki ga predstavlja pomanjkanje izkušenj z vojaško organizacijo. PSVR je glede fleksibilnosti in odprtosti alternativa usposabljanju poklicnih vojakov v CU Vipava. Glede prispevka PSVR k popolnjevanju SV pa temu ni tako, saj potrebe SV po kandidatih za poklicne vojake močno presegajo število prostovoljcev, ki se pridružijo SV.

PSVR je za popolnjevanje SV manj pomembno, saj se ji po koncu služenja pridruži razmeroma nizek odstotek prostovoljcev. SV preko PSVR ne rešuje težav s pomanjkanjem

¹⁷ SV je decembra 2007 štela 14655 pripadnikov, od tega 7104 pripadnikov STAS, 1591 pripadnikov PPRS in 5960 pripadnikov obvezne rezerve (Internet 22).

kadrov, a ne zato, ker se jih ne bi dalo, temveč zato, ker tega enostavno ne zna ni sposobna. Boljšega kadra, kot so prostovoljci SV, ne bo našla. Del krivde zagotovo nosi Oddelek za pridobivanje kadrov. Morda bi SV v celoti prevzela aktivnosti v zvezi s pridobivanjem novih kandidatov za PSVR in njihovo kasnejše prehajanje v pogodbeno rezervo. Oboje sedaj opravljajo uslužbenci Uprave za obrambo.

Srednjeročni obrambni program 2007-2012 predvideva, da se bo v omenjenem obdobju nadaljevalo izvajanje PSVR s tristo načrtovanimi kandidati na leto. Isti program načrtuje, da se bo število poklicnih vojakov stalne sestave SV povečevalo za nekaj manj kot štiristo vojakov na leto vse do leta 2010. Stalni sestavi se bo moralo na leto pridružiti več kot štiristo novih vojakov, saj moramo upoštevati tudi odhode iz SV (Internet 23).

Tristo novih prostovoljcev na leto, vse do leta 2010, ni pretirana številka. Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2006 navaja, da je bilo omenjenega leta na PSVR napotenih 245 kandidatov in 33 kandidatke, kar dokazuje, da se je zanimanje glede na leto 2005, ko je bilo napotenih skupaj 275 kandidatov, ohranilo na enaki ravni (Internet 24).

Za prostovoljce, ki se po končanem služenju vojaškega roka ne pridružijo SV kot poklicni vojaki ali vojaki pogodbene rezerve, se postavlja vprašanje njihovega prispevka k obrambi države, saj ni nobene zakonske podlage, ki bi opredeljevala, kakšne so njihove dolžnosti in pravice v zvezi z obrambo države.

V času obveznega služenja vojaškega roka so vojaki po koncu služenja vojaškega roka prešli v rezervno sestavo. Prostovoljci, ki so odslužili vojaški rok, ne preidejo v obvezno rezervno sestavo SV, ker se ta več ne popolnjuje in bo do leta 2010 razpuščena. Ne smemo pozabiti, da je najvišji namen PSVR izuriti državljane za obrambo države. Prostovoljci so v tem pogledu neizkoriščeni. Po koncu služenja vojaškega roka nimajo možnosti obnoviti svojega vojaškega znanja. Izjema so študentski vojaški tabori, katerih se lahko udeležijo samo tisti nekdanji prostovoljci, ki še imajo status študenta. Razmisliti bi veljalo o tem, da bi se v sklopu civilno-vojaških odnosov omogočilo nekdanjim prostovoljcem obnavljanje vojaških veščin. Omenjena struktura je preblizu temu, kar že ponuja PPRS. Nekdanji prostovoljci so za SV osebe, ki jih niso uspeli zvabiti v vojaško službo in si zato ne zaslužijo več njene pozornosti. To me močno spominja na položaj veteranov vojne za Slovenijo.

Pri izvedbi PSVR uresničuje SV eno izmed svojih temeljnih nalog, t. j. izvajanje vojaškega usposabljanja. Kljub suspenzu služenja vojaškega roka mora SV ohranjati zmogljivosti, kapacitete, znanje in kadre, da je sposobna kar v najkrajšem času ponovno usposablјati nabornike. V tem pogledu predstavlja PSVR kontinuiteto usposabljanja

nabornikov. Na tak način ohranja SV zmogljivosti za morebitno ponovno usposabljanje nabornikov.

5.2.1 Prostovoljci in popolnjevanje PPRS SV

Za PPRS se je po končanem služenju odločilo le malo prostovoljcev. Anželj (Internet 1) meni, da se bo PPRS prednostno popolnjevala z nekdanjimi pripadniki stalne sestave. SV torej ni računala, da bi bili prostovoljci pomemben dejavnik popolnjevanja PPRS.

V tem poglavju bom poizkušal dokazati, da je bilo PSVR uvedeno tudi z namenom, da bi s kandidati brez odsluženega vojaškega roka popolnjevali PPRS. Če leta 2003 PSVR ne bi uvedli, se mladi brez odsluženega vojaškega roka ne bi mogli pridružiti pogodbeni rezervi, razen če bi vojaški rok izjemoma služili skupaj s kandidati za poklicnega vojaka v CU Vipava. Dodaten dokaz je dejstvo, da prostovoljcev niso usposabljali za osnovni VED, saj ga za vstop v PPRS niso potrebovali. Rezervisti so OVSU za točno določeno specialnost, to ni bil VED strelca, opravljali kar v vojašnici pripadajoče enote PPRS. Tudi kandidati, ki so VED pridobili še v času naborništva, so morali pogosto ponovno opravljati VED za določeno dolžnost, saj je bil njihov osnovni VED pogosto neustrezen.

Kandidatom brez odsluženega vojaškega roka, ki so želeli med pogodbene rezerviste, so delavci Uprave za obrambo vse do leta 2005 predlagali, naj vojaški rok odslužijo prostovoljno. Pogodba o opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV se je podpisovala šele po odsluženem vojaškem roku, ki pa ni pogoj za vstop v PPRS. To potrjuje vsebina 14. člena Uredbe o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV. Člen določa, da se pripadnika PPRS brez odsluženega vojaškega roka praviloma v treh mesecih po sklenitvi pogodbe napoti na TVSU, ki ga mora opraviti praviloma v dveh letih (Internet 25). Zaradi pomanjkanja¹⁸ pogodbenih rezervistov je bila uredba spremenjena tako, da se s kandidati najprej podpiše pogodba, nato pa opravijo TVSU in OVSU za ustrezen VED.

Spremembe in dopolnitve Uredbe o pogodbenem opravljanju vojaške službe v PPRS SV (Internet 26) omogočajo, da se s kandidati brez odsluženega vojaškega roka sklenejo sedemletne pogodbe, s tistim z odsluženimi vojaškim rokom, a z neustrezenim¹⁹ VED pa šestletne pogodbe (člen 5). S kandidati, ki so vojaški rok služili prostovoljno, se torej sklepajo šestletne pogodbe. Ali imajo VED strelca ali ne, je nepomembno, torej sprememba programa

¹⁸ SV ima trenutno 1591 pripadnikov prostovoljne pogodbene rezervne sestave, do leta 2010 pa naj bi jih imela kar 5500 (Internet 22).

¹⁹ MORS sklepa s kandidati za PPRS z odsluženim vojaškim rokom in ustreznim VED petletne pogodbe.

TVSU ni nič olajšala vstop v pogodbeno rezervo. Rezultati²⁰ so vidni drugje. Največjo korist imajo od tega prostovoljci, ki se odločijo postati poklicni pripadniki SV.

Kdaj MO sklene pogodbo s kandidatom za pogodbenega rezervista, ni ključno vprašanje. Pomembnejše je vprašanje, kje kandidati za pogodbeno rezervo služijo vojaški rok. Ali ga služijo skupaj s prostovoljci ali pa za njih oblikujejo posebne skupine v CU Vipava?

Odgovor na to vprašanje sem našel v intervjuju s svetovalko oddelka za načrtovanje popolnitve in mobilizacije na MORS, go. Miro O. Bajt, objavljenem v reviji Slovenska vojska. Ga. Bajt je povedala, da se bo za pogodbene rezerviste oblikovala posebna učna skupina, saj bo usposabljanje razdeljeno v tri sklope po mesec dni in bo potekalo od ponedeljka do petka. Izjemoma bodo ti kandidati TVSU opravili skupaj s kandidati za poklicne vojake oz. s kandidati na PSVR, saj je program usposabljanja enak (Internet 27).

Upam si trditi, da večina kandidatov, ki k pogodbeni rezervi pristopi s podpisom sedemletne pogodbe, odsluži vojaški rok skupaj s kandidati na PSVR. Obenem pa se verjetno uporablja tudi prvotna praksa, po kateri zainteresiranim, brez odsluženega vojaškega roka, predlagajo, naj pred podpisom pogodbe odslužijo vojaški rok kot prostovoljci.

Močno pogrešam točen podatek o odstotku prostovoljcev, ki so po koncu služenja vstopili v pogodbeno rezervo. Po mojih ocenah²¹ znaša ta podatek manj kot 10 % vseh prostovoljcev, kar postavlja smisel popolnjevanja PPRS s prostovoljci pod vprašaj. Naredimo kratek račun. Od leta 2004 pa do konca leta 2007 je bilo na PSVR 989 oseb, od tega se jih je kasneje pogodbeni rezervi pridružilo manj kot sto. Pripadniki pogodbene rezerve, ki so prostovoljno služili vojaški rok, predstavljajo le 6,3 % vseh pripadnikov pogodbene rezerve, ki je konec leta 2007 štela 1591 pripadnikov. Pričakovati je, da se bo s časom ta odstotek povečeval.

Izpostavil bom še en problem. Kako je možno, da se nekdo, ki je žrtvoval kar tri mesece za PSVR, ne odloči in ne najde časa za dvajset dni letnega usposabljanja pogodbene rezerve? Odgovor na to bi lahko dobili le z raziskavo med nekdanjimi prostovoljci. Zakaj se torej niso pridružili pogodbeni rezervi? Po koncu PSVR znaša odliv neizkoriščenega potencialnega kadra za pogodbeno rezervo kar 75 % vseh prostovoljcev. Ta odstotek govori sam zase. Ali je mogoče, da prostovoljci niso bili na primeren način povabljeni v pogodbeno rezervo? So bili uslužbenci Uprav za obrambo premalo prepričljivi in vztrajni? Po moji izkušnji sodeč trdim, da osebje Uprav za obrambo ni primerno za vodenje teh postopkov. Predvsem ni

²⁰ Vojaki se usposobijo za uporabo pehotnega orožja, ki se uporablja do ravni oddelka.

²¹ Znan je le podatek, da se je od 900 prostovoljcev, ki so vojaški rok služili do poletja 2007, v SV zaposlilo okoli 15 % prostovoljcev (Internet 17). Ta podatek velja za prostovoljce, ki so postali poklicni pripadniki SV (Internet 27). Groba ocena je, da se PPRS SV po služenju pridruži manj kot 10 % vseh prostovoljcev.

primerno okolje, v katerem vodijo postopke v zvezi s prehajanjem v pogodbeno rezervo. Bolje bi bilo, da bi te postopke prevzeli in vodili kar pripadniki OPK SV že med samim PSVR. Precejšen del krivde gre v preteklosti pripisati tudi nerazumno dolgim postopkom, ko so s podpisom pogodbe za pridružitve PPRS milo rečeno odlašali.

5.2.2 Ali je PSVR dobro izhodišče za prehod v STAS SV

V tem poglavju bom poizkušal razložiti, v čem se razlikuje položaj kandidata za vojaka, ki vojaški rok služi prostovoljno in kandidata za vojaka, ki se je že na začetku odločil za poklicno opravljanje vojaške službe v SV.

Na PSVR težko gledamo kot na alternativo usposabljanja kandidatov za poklicnega vojaka brez odsluženega vojaškega roka. Za PSVR se odločajo le tisti zainteresirani za zaposlitev v SV, ki želijo pred podpisom pogodbe o zaposlitvi v SV spoznati vojaško življenje. Negotovost in tveganje sta na trimesečni preizkušnji, po koncu katere kandidat nima nadaljnjih obveznosti do SV. Po tem času se kandidat veliko lažje odloča o zaposlitvi v SV. Obstaja kar nekaj argumentov, zakaj je vojaški rok bolje služiti prostovoljno. Vsako leto je kar pet napotitev na PSVR, kar omogoča posamezniku izbiro zanj ustreznega termina. Posameznik lahko izbira tudi učno skupino in tako ohranja tesen stik z domačim okoljem. Zadnji argument pa je, da je TVSU lažje opraviti na PSVR kot na usposabljanju kandidatov za poklicnega vojaka v CU Vipava.

Menim, da je vojaški rok, v kolikor se želimo zaposliti v SV, smiselno služiti prostovoljno. V kolikor pa je posameznik res trdno prepričan, da želi postati poklicni vojak in mu podpis pogodbe o zaposlitvi v SV ne predstavlja tveganja povezanega, z nepoznavanjem vojaške organizacije, je PSVR zanj slaba izbira. Razlogi za to so ekonomske narave. S podpisom pogodbe o zaposlitvi v SV kandidatu za vojaka prične takoj teči osemmesečno pripravništvo, ki ga morajo opraviti iskalci prve zaposlitve. Denarni dohodki pa so v primerjavi z mesečnimi dohodki prostovoljcev višji.

Tretji člen pogodbe²² o zaposlitvi v SV določa, da mora delavec (kandidat za vojaka), ki prvič sklepa delovno razmerje, opraviti osemmesečno pripravništvo. PSVR se verjetno ne šteje v čas osemmesečnega pripravništva, v kolikor se prostovoljec kot iskalec prve zaposlitve odloči pridružiti SV. Peti člen določa, da se kandidata za vojaka razporedi na dolžnost pripadnika s srednjo izobrazbo v Center vojaških šol/Učna enota.

²² Omenjeno verzijo pogodbe o zaposlitvi v SV sklene MORS z kandidati brez odsluženega vojaškega roka in brez opravljenega pripravništva. To so iskalci prve zaposlitve.

Pripravniku se določi količnik za določitev plače v višini 70 % vrednosti delovnega mesta, na katerega se ga lahko razporedi po končanem pripravništvu (Internet 28).

5.3 PSVR kot vez med civilnim in vojaškim okoljem

V tem poglavju bom predstavil pomen PSVR za vezi med civilnim in vojaškim okoljem.

M. Garb (Internet 8) je v svojem prispevku o prostovoljcih na služenju vojaškega roka zapisala, da se je s prenehanjem služenja vojaškega roka spremenil in omejil prenos vrednot med vojaško organizacijo in civilnim okoljem.

Ko govorimo o vezeh med civilnim in vojaškim okoljem, imamo v mislih prenašanje vrednot iz enega okolja v drugo, kar je dvosmerni proces.

Dr. Anton Grizold je leta 2004 v intervjuju za Revijo Slovenska vojska o PSVR kot povezavi civilnega in vojaškega okolja dejal: »Letos bomo pridobivali dragocene začetne izkušnje pri opravljanju PSVR. Tako želimo vsem državljanom in državljanke omogočiti, da pridobijo osnovno znanje in spretnosti za obrambo domovine, vojaški organizaciji pa zagotoviti pomemben dodatni člen za povezavo s civilnim okoljem. To je priložnost za vzajemno spoznavanje. Državljanke in državljani lahko neposredno spoznajo vojaško okolje in se na podlagi izkušenj odločijo, ali je vojaška služba oziroma pogodbeni rezerva zanje primerna, hkrati pa se lahko tudi vojaška organizacija od njih nauči, kakšna naj bo in kako naj ravna, da družba ne bo mislila, da je za mlade nezanimiva. Vtis o vojski, ki si ga zapomnijo moški in v prihodnje, upajmo tudi ženske,²³ je podoba, ki ne vpliva le na njihov odnos do vojske, temveč tudi na odnos njihovih staršev, sester, bratov, drugih sorodnikov, deklet ter fantov, prijateljev, znancev in vse družbe. Potrebno se je potruditi, da bo ta vtis čim bolj prijeten« (Internet 29).

Pomembno je tudi, da PSVR ne poteka v CU Vipava, temveč v štirih dislociranih učnih skupinah. Takšna odločitev je bila sprejeta zato, da se ohranja povezava vojaškega in civilnega okolja, ter da se PSVR približa ljudem (Internet 27).

Prostovoljci imajo o služenju vojaškega roka v SV zelo dobro mnenje; to je pokazala raziskava ORC iz leta 2005 in tudi intervjuji, ki sem jih opravil s prostovoljci. Njihovo mnenje in izkušnje so zelo pomembne, saj posredujejo okolju pozitivno podobo o SV.

Obstajajo še druge oblike krepitve vezi med vojaškim in civilnim okoljem. V mislih imam taborjenja, ki jih za dijake pripravlja Center za usposabljanje SV in študentski vojaški tabor,

²³ V prvi generaciji prostovoljcev so služili samo fantje.

ki ga pripravlja Katedra za obramboslovje v sodelovanju s Centrom vojaških šol SV. Omenjena primera sta z razliko od PSVR veliko bolj pomaknjena v smeri civilnega okolja.

5.4 Razvoj prostovoljnega služenja vojaškega roka

V tem poglavju bom obdelal razvoj PSVR, ki je šel izključno v smeri poenostavljanja prehoda prostovoljcev med poklicne vojake oz. pogodbene rezerviste.

Že od samega začetka se prostovoljci usposablajo po programu TVSU, po katerem se usposablajo tudi kandidati za poklicne vojake v CU Vipava. Ob nastajanju²⁴ programa TVSU ni bilo mišljeno, da bi se po njem usposabljali tudi prostovoljci. Namenjen je bil usposabljanju poklicnih vojakov. Program usposabljanja vojakov prostovoljcev bi namreč lahko bil drugačen (op. p.). Z enakim programom usposabljanja na prostovoljnem služenju so omogočili lažji prehod v SV tistim, ki se želijo v njej zaposliti in so nadaljevali program OVSU, po koncu katerega so kandidati pridobili VED strelca (Internet 19).

Vse do leta 2007 so morali prostovoljci, ki so se želeli zaposliti v SV, še na šesttedensko osnovno vojaško-strokovno usposabljanje,²⁵ kjer so pridobili osnovni VED strelca²⁶. Razdrobljenost usposabljanj je bila za mlade, željne zaposlitve, neprijetna, saj so bili na OVSU napoteni šele, ko so izpolnjevali vse pogoje za podpis pogodbe o opravljanju vojaške službe, kar se je lahko močno zavleklo. Prostovoljci, ki se po uspešno končanem služenju niso pridružili SV, niso imeli opravljenega OVSU in s tem tudi ne osnovnega VED-a. Za SV so bili nekakšen »polizdelek«. V kolikor so se kasneje želeli pridružiti SV, jih je misel na dodatnih šest tednov v Vipavi zagotovo odbijala. Tako tistim, ki so se želeli pridružiti SV takoj po PSVR, kot tudi tistim, ki so o tem razmišljali kasneje, je bilo potrebno »bolj odpreti vrata«. V SV so to težavo zaznali in program TVSU je bil v letu 2007 prenovljen.

²⁴ Program TVSU se je pripravljal od oktobra 2002 do marca 2003. Vsebine so bile delno prevzete iz naborniškega sistema in usposabljanja vojakov prve brigade. Pri tem so upoštevali izkušnje, glede organizacije pa so preverili, kako imajo to urejeno v tujini. Na začetku je bilo načrtovano, da TVSU izvaja le CU Vipava. Kasneje je bila sprejeta odločitev, da naj PSVR poteka bližje ljudem, saj je pri tem pomembno civilno-vojaško sodelovanje. Za PSVR so bile oblikovane štiri dislocirane učne skupine CU Vipava. Danes je teoretično možno prostovoljno služiti vojaški rok tudi s kandidati za poklicnega vojaka. Pred uvedbo PSVR je bilo očitno mišljeno, da se ta izvaja le v Vipavi.

²⁵ Namen OVSU, ki je specialistični program, je strokovno usposobiti vojake za posebne naloge – »poklice« rodov in podpornih služb SV. Pogoj za vključitev v specialistične programe je uspešno končan TVSU. Trajanje OVSU za posamezen VED je odvisno od zahtevnosti VED ter opreme in oborožitve v enoti. OVSU lahko tako traja od šest do petnajst tednov, kolikor traja npr. usposabljanje za VED bolničar (Internet 30).

²⁶ Osnovna verifikacijsko evidenčna dolžnost strelec nosi oznako 11101. Vojaki se lahko med OVSU usposablajo tudi za ostale VED, npr. bolničar.

Programu TVSU so se pridružile²⁷ vsebine iz OVSU za VED strelec, tako, da vojaki po koncu usposabljanja pridobijo VED strelca in se lahko takoj zaposlijo v SV ter prerazporedijo v eno izmed njenih enot oz. vstopijo v pogodbeno rezervno²⁸ sestavo (Internet 17).

Po novem poteka TVSU v dveh zaporednih fazah. Prva faza je enaka TVSU pred spremembo, drugi fazi pa so dodane vsebine OVSU potrebne za pridobitev VED strelec. Kandidati za poklicnega vojaka in prostovoljci se tudi po novem usposabljujejo po enakem programu.

Razvoj PSVR ni šel v smeri, da bi PSVR omogočili tudi tistim, ki so vojaški rok že odslužili oz. da bi starostno mejo 27 let pomaknili navzgor.²⁹ V tem primeru bi lahko rekli, da se je PSVR razvilo v smer, ki omogoča, da se širša kategorija državljanov usposobi za obrambo domovine. Spremenjeni program usposabljanja omogoča prostovoljcem, da se po najkrajši poti in v čim večjem številu pridružijo SV. Menim, da je bilo pomanjkanje kadrov v SV povod za spremembo TVSU-ja, kar je prišlo najbolj do izraza ravno pri PSVR. Kandidati za poklicnega vojaka so VED tako ali tako pridobili že med OVSU. Poudariti hočem, da je bil TVSU spremenjen ravno zaradi vojakov prostovoljcev.

Očitno so v SV sklenili, da je potrebno po odsluženem vojaškem roku v vrste SV zvabiti več prostovoljcev. To lahko storijo z bolj agresivno promocijo in povišanjem plačil za PSVR nad 1200 €; slednje so že storili. Med služenjem bi morali biti obiski uslužbencev Oddelka za pridobivanje kadrov SV bolj pogosti. Prehod med poklicne vojake oz. rezerviste je že poenostavljen, poudarjene bodo tudi višje plače³⁰ vojakov, ki jih je SV iztržila z Zakonom³¹ o službi v Slovenski vojski. Povišanja plač so namenjena že poklicnim vojakom in ne zadevajo pripravnikov in prostovoljcev. Zagotovo pa je s tem postala vojaška služba vsaj nekoliko bolj privlačna in bolj znosna za že zaposlene v SV.

²⁷ Prej sta programa TVSU in OVSU trajala tri mesece in šest tednov, združen program TVSU pa po novem traja tri mesece in dva tedna. S tem se je intenzivnost usposabljanj in obremenitev kandidatov povečala.

²⁸ Večina prostovoljcev, ki je vojaški rok služila v letih od 2004 do spremembe TVSU leta 2007, nima opravljenega OVSU za VED strelec, saj to ni bil pogoj za podpis pogodbe. Za VED, ki ga je njihova enota potrebovala, so jih usposabljali kar v enoti sami, a to ni bil VED strelca.

²⁹ To bi bila kršitev Zakona o vojaški dolžnosti.

³⁰ Plača kandidata za vojaka s V. stopnjo izobrazbe znaša 534,13 €, kar je pod minimalno zajamčeno plačo; vojak s IV. stopnjo izobrazbe pa dobi 496,58 €. V SV bi lahko razmislili tudi o tem, da bi nekoliko skrajšali osem mesečni čas pripravištva. Pripravnik s končano srednjo šolo dobi 375,56 €, pripravnik s srednjo poklicno izobrazbo pa le 333,83 € (Internet 20).

³¹ Na podlagi Zakona o službi v Slovenski vojski so se plače pripadnikov SV povečale za 10 odstotkov. Glede na prejšnje stanje, ko je bil vojak uvrščen v 16. in 17. plačilni razred, je bil dosežen precejšen napredek z razvrstitvijo vojaka s peto stopnjo izobrazbe v 21. plačilni razred. Plače pripadnikov premestljivih sil so se povečale za 18 %, zagotovljen pa jim je tudi dodatek za čas pripravljenosti (Internet 31).

5.5 Promocija PSVR in PSVR kot promocija SV

Eden najpomembnejših elementov za uspešno popolnjevanje SV s kadri je njena promocija in seznanjanje z zaposlitvenimi možnostmi.

Promocija, usmerjena v pridobivanje kadrov, si prizadeva doseči tri cilje:

- splošno javnost sproti obveščati o doseženi stopnji popolnjenosti,
- v javnosti skrbeti za ugled SV in zaupanja vanjo,
- s promocijsko dejavnostjo seznaniti ciljne skupine z možnostjo zaposlitve v SV.

Promocija je usmerjena k posebnim skupinam, in sicer k srednješolcem, študentom, brezposelnim in zaposlenim. Promocijski kanali so neposredni in posredni, najpomembnejša pa so množična informativna občila, predvsem na lokalni ravni. Promocija poteka po vsej državi, tako da se zagotavlja celovita obveščenost morebitnih kandidatov za zaposlitev v SV (Internet 1).

Pokazati želim, da je PSVR del promocije SV in seznanjanja z možnostmi zaposlitve v njej. Novačenje v SV poteka v vse tri kategorije dela v SV hkrati; novači se kandidate za STAS, PPRS in PSVR. Promocija PSVR poteka vedno skupaj s promocijo vojaške službe v STAS in PPRS. PSVR in pogodbeno opravljanje vojaške službe v rezervni sestavi SV promovirajo uslužbenci Uprave za obrambo. Skupine oddelka za pridobivanje kadrov SV pa predstavijo zaposlitev v SV. Pristop SV k potencialnim kadrom je celovit, saj so na enem mestu predstavljene vse tri omenjene možnosti vstopa vanjo.

Promocija zaposlitvenih možnosti v SV poteka v medijih (televizija, radio, internet in tisk); na javnih prireditvah, kot so vojaški sejmi, dnevi odprtih vrat vojašnic, dijaških in študentskih prireditvah (npr. Študentska arena); vrtcih, osnovnih in srednjih šolah; s SV pa sodeluje tudi Zavod za zaposlovanje RS. Skupine za pridobivanje kadrov SV so zelo aktivne.

Posebna pozornost je namenjena vojaškim obveznikom ob seznanitvi z njihovimi pravicami. Naj opišem, kako potekajo te seznanitve.

Po koncu obveznega služenja vojaškega roka Uprave za obrambo³² še vedno vodijo vojaško evidenco. To pomeni, da vojaške obveznike v koledarskem letu, ko dopolnijo sedemnajst let, vpišejo v vojaško evidenco in jih v letu, ko dopolnijo osemnajst let, seznani z njihovimi dolžnostmi in pravicami. Fantje so na seznanitev povabljeni pisno in so tedaj oproščeni pouka. Udeležba na seznanitvi je prostovoljna, kljub temu je bila udeležba v

³² Direktorat za obrambne zadeve ima šest uprav za obrambo (UO), in sicer: UO Celje, UO Kranj, UO Ljubljana, UO Maribor, UO Novo mesto in UO Postojna (Internet 32).

obdobju 2004-2006 kar 84 %.³³ Kdor ne pride na seznanev, je o pravicah in dolžnostih seznanev po pošti, hkrati pa dobi tudi promocijsko gradivo o možnostih sodelovanja s SV.

Na predstavitev v vojašnicah si obvezniki ogledajo filme o usposabljanju poklicnih vojakov, filme z misij, na ogled je oprema vojaka SV, možno se je preizkusiti na simulatorju streljanja in pogosto so prisotni vrhunski športniki itd. (Internet 33).

Predstavitve o možnostih delovanja v SV so v prvi vrsti usmerjene v zadnje letnike srednjih šol. Dijaki s četrto stopnjo izobrazbe, ki bodo takoj po končani šoli iskali zaposlitev, so za SV najbolj iskan kader. Na seznanev bi morali poleg fantov povabiti tudi dekleta. S tem bi tudi one dobile neposreden stik z vojaškim okoljem in izkušnjo, da vojaška organizacija ni le moška organizacija. Glede tega so sedaj prikrajšane.

Informacije o PSVR lahko poiščemo tudi na spletni strani SV (op. cit.), kjer nam je poleg številnih informacij na voljo še foto in video gradivo, plakati in zgibanke. V zgibanki je PSVR predstavljeno kot življenjski izziv, obramba domovine ni omenjena, zaposlitev v SV in možnost pogodbenega opravljanja vojaške službe v PPRS pa sta postavljeni v ozadje.

Promocija PSVR je del zaokroženega modela promocije zaposlitvenih možnosti v SV, ki vključuje opravljanje vojaške službe v STAS in PPRS. Pristop OPK k promociji zaposlitvenih možnosti v SV je torej celovit. Med služenjem vojaškega roka osebje OPK prostovoljce še podrobneje seznani z vojaško službo v STAS in PPRS. Preko PSVR se Slovenska vojska predstavlja civilnemu okolju. Tako se krepi njen ugled in zaupanje vanjo.

³³ Leta 2006 je bilo na seznanev povabljenih 12.856 vojaških obveznikov.

6 PROSTOVOLJCI IN SLUŽENJE VOJAŠKEGA ROKA

V predhodnih poglavjih sem obravnaval pomen PSVR za SV in obrambo domovine. Ostane nam še tretji zorni kot, preko katerega lahko proučujemo PSVR. V mislih imam državljane, ki so se odločili za PSVR. Kakšen je njihov pogled na PSVR? Menim, da gre za najpomembnejši nivo proučevanja PSVR. Vsak prostovoljec pri služenju vojaškega roka zadovoljuje lastne interese in namene. Tudi Slovenska vojska in Republika Slovenija imata pri PSVR svoje interese. To sta v prvi vrsti pridobivanje novih kadrov za SV in usposabljanje državljanov za obrambo domovine za RS. Ni pa nujno, da se je posameznik za PSVR odločil z namenom, da bi se usposobil za obrambo domovine oziroma se pridružil SV. Torej, posameznik je tisti, preko katerega se izražajo interesi drugih dveh subjektov. Prostovoljec ima lahko pri PSVR povsem egoistične interese, ki izključujejo interese drugih dveh subjektov.

V tem delu diplomskega dela sem si zadal dve nalogi. Cilj prve naloge je predstaviti izsledke empirične raziskave med prostovoljci na služenju vojaškega roka, ki jo je leta 2005 izvedel Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede Univerze v Ljubljani (ORC). Cilj druge naloge pa je predstaviti pet intervjujev, ki sem jih opravil z nekdanjimi prostovoljci. Tako imamo na eni strani raziskavo, ki je zajela vse pomembnejše kategorije odnosa prostovoljcev do PSVR, na drugi strani pa intervjuje, ki razkrivajo odnos posameznika do PSVR. Najprej bom predstavil omenjeno raziskavo, ker so njeni rezultati bolj pomenljivi, saj statistična analiza podatkov ponuja generalizirano podobo odnosa prostovoljcev do PSVR. Nasprotno je za zgodbe posameznih prostovoljcev težko najti skupni imenovalac.

6.1 RAZISKAVA-PROSTOVOLJCI NA SLUŽENJU VOJAŠKEGA ROKA V SV

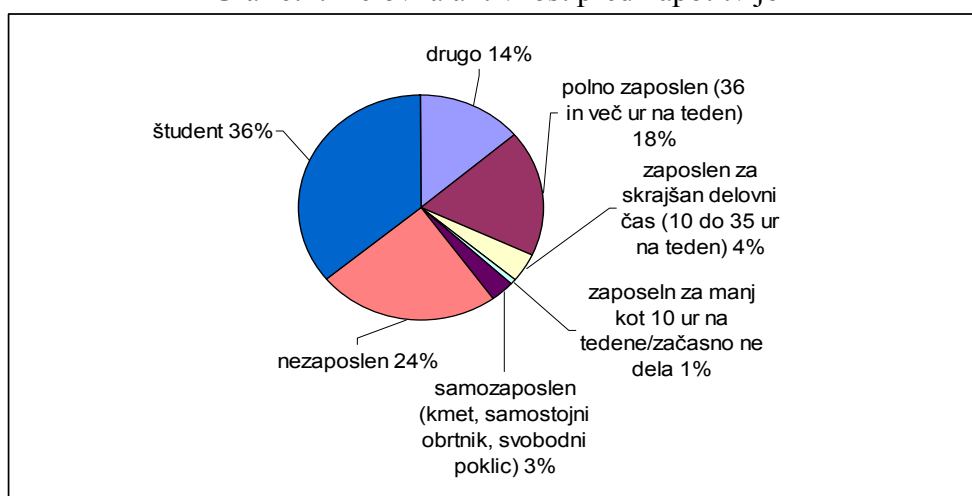
Obramboslovni raziskovalni center je omenjeno raziskavo izvedel v okviru projekta Človeški dejavnik v vojaškem sistemu (Ciljni raziskovalni program Znanje za varnost in mir 2004 – 2010). Z raziskavo se je ugotavljal splošen odnos prostovoljcev do vojske in vojaške službe, kako so pridobili informacije o prostovoljnem služenju, kako so z njim zadovoljni in kolikšno je njihovo zanimanje za vstop v stalno in rezervno sestavo SV. V raziskavo je bilo vključenih 80 prostovoljcev iz treh učnih skupin,³⁴ ki so služili vojaški rok od oktobra do decembra 2005 (Internet 8).

³⁴ Terenski del raziskave (anketiranje) je bil opravljen 12. 12. 2005 v CU Vipava. Od osemdesetih prostovoljcev jih je 37 % služilo vojaški rok v Murski Soboti, 32 % v Postojni in 31 % v Bohinjski Beli.

6.1.1 Sociodemografske značilnosti anketirane populacije

Anketirani prostovoljci so mlada populacija, saj jih kar 50,6 % sodi v starostni razred od 18 do 20 let, 32,5 % je starih od 21 do 23 let in le 16,9 % med 24 in 26 let. Prostovoljci so iz različnih slovenskih pokrajin, največ jih je iz celjske (16,9 %), dolenjske (16,7 %), mariborske (12,8 %) in severnoprimske (10,3 %). Anketirani imajo večinoma srednješolsko izobrazbo, 69,6 % ima končano štiriletno srednjo šolo in 20 % dve- ali triletno strokovno šolo. Pred odhodom na služenje so bili večinoma študentje (36,7 %) ali nezaposleni (24 %), polno zaposlenih je bilo le 18 %, kar je razvidno na grafu 6.1.

Graf 6.1: Delovna aktivnost pred napotitvijo

Vir: Internet 8

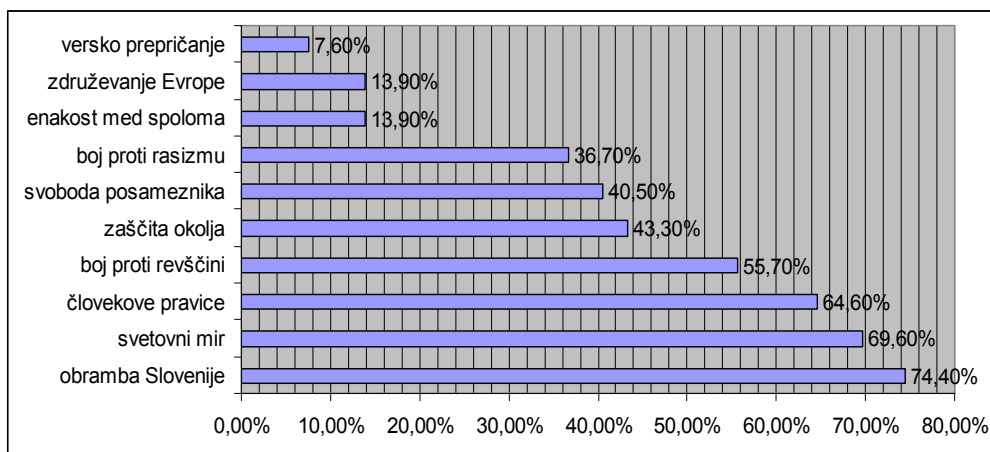
Podatki kažejo, da ima kar 89,6 % anketiranih srednješolsko izobrazbo. Za PSVR se v veliki večini odločajo posamezniki, ki so za SV najbolj iskan kader. Zanimivo bi bilo videti izobrazbeno strukturo preostalih 10 % prostovoljcev. Menim, da je ta skupina sestavljena iz srednješolcev, ki se še šolajo, študentov, ki so že diplomirali in posameznikov, ki so opustili srednješolsko izobraževanje. Slednji nimajo možnosti za zaposlitev v SV, saj je eden od pogojev za opravljanje vojaške službe vsaj IV. stopnja izobrazbe (triletna poklicna šola). Glede delovne aktivnosti pred napotitvijo je bilo tako ali drugače zaposlenih le 25 % anketiranih. Ostale tri kategorije, to so študent, nezaposlen in drugo, predstavljajo kar 75 % anketirancev. Postavlja se vprašanje o poteku in uspešnosti študija teh študentov. Prepričan sem, da v tej kategoriji predstavljajo večino študentje, ki pavzirajo ali ponavljajo letnik. V kategorijo drugo in nezaposlen pa padejo tisti, ki po srednji šoli niso nadaljevali izobraževanja ali pa so opustili študij.

6.1.2 Vrednotne značilnosti anketirane populacije in odnos do vojske

Prostovoljci menijo, da je vredno tvegati in nekaj tudi žrtvovati (graf 6.2) za naslednje vrednote: obramba Slovenije (74,4 %), svetovni mir (69,6 %) , človekove pravice (64,6 %) in boj proti revščini (55,7 %). Zelo zaupajo družini (srednja vrednost $M=3,44$ na lestvici od 1 do 4), precej pa tudi SV ($M=3,01$) in izobraževalnim ustanovam ($M=2,68$).

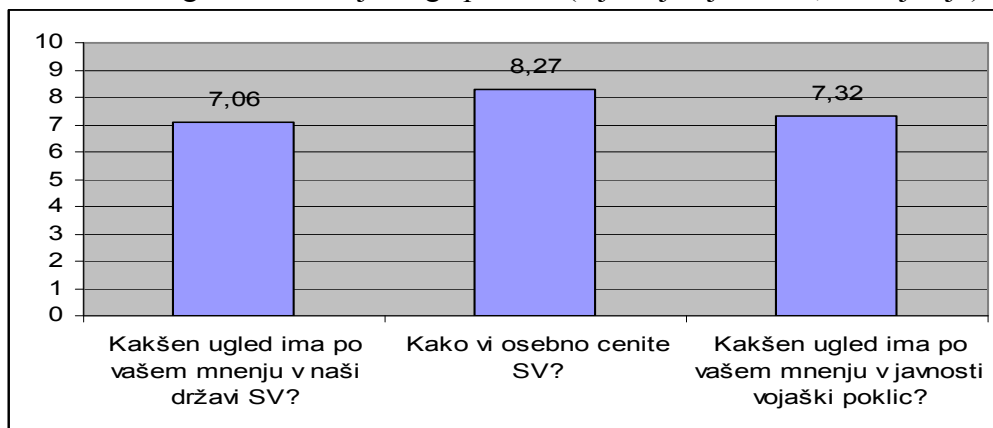
Prostovoljci imajo do SV in vojaškega poklica zelo dober odnos, saj jih kar 82,6 % meni, da vojska deluje dobro (61,3 %) ali zelo dobro (21,3 %). SV zelo cenijo (na deset-stopenjski lestvici znaša srednja vrednost njihovih ocen $M=8,27$), nadalje menijo, da ima v slovenski javnosti še kar velik ugled ($M=7,06$), čeprav nekoliko manjšega, kot menijo sami, tudi javni ugled vojaškega poklica naj bi bil podoben javnemu ugledu SV ($M=7,32$). Srednje vrednosti so razvidne iz grafa 6.3, ki se nahaja na naslednji strani.

Graf 6.2: Odnos do vrednot

Vir: Internet 8

Graf 6.3: Ugled SV in vojaškega poklica (1 je najnižja ocena, 10 najvišja)

Vir: Internet 8

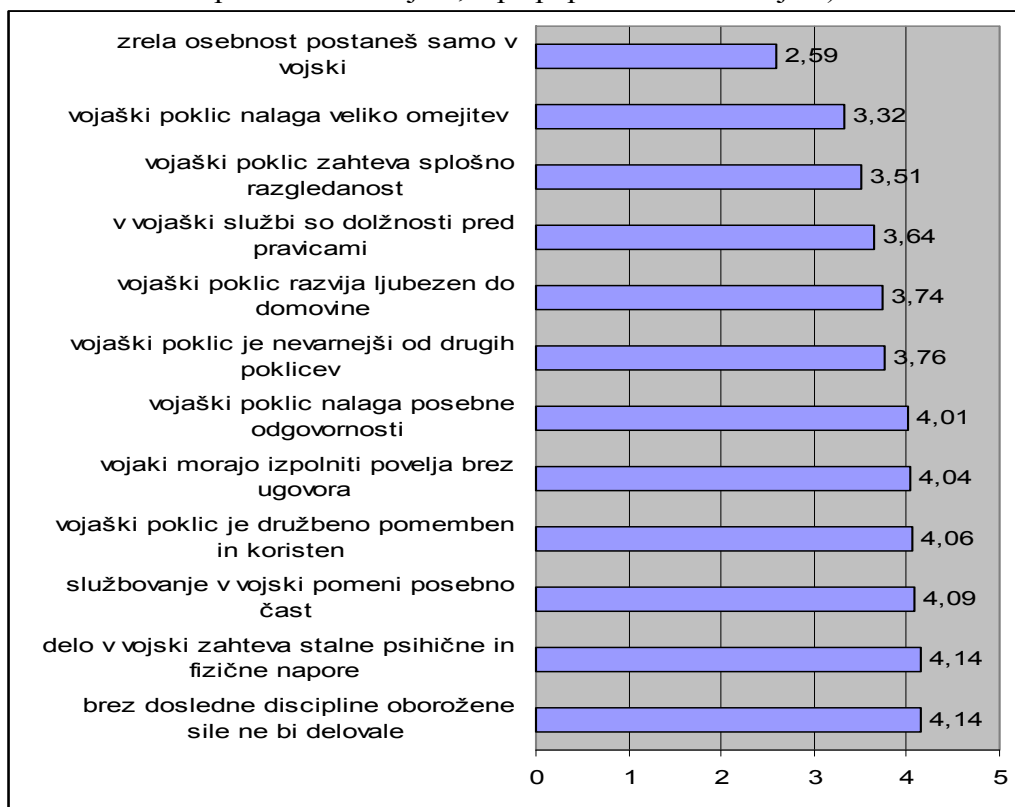
Podatki kažejo, da prostovoljci podobno ocenjujejo javni ugled SV in vojaškega poklica. Sprašujem, kako razumejo javni ugled SV in ugled vojaškega poklica. Ali tu sploh vidijo

razliko? Vprašanje je tudi, kako dobro poznajo posebnosti vojaške službe. Zasluge za tako visoke ocene ima v prvi vrsti izjemna motiviranost prostovoljcev in nepoznavanje vojaškega poklica. Zanimivo je tudi, da ugled vojaškega poklica postavljajo pred javni ugled SV. Očitno prostovoljci vojaško službo zelo cenijo. Ta ocena se v primeru njihovega nadaljnjega sodelovanja s SV pogosto poslabša, kar so pokazali tudi intervjuji (op. p.).

Pri prostovoljcih se je ugotavljalo tudi mnenje o nekaterih stališčih glede vojaškega poklica, ki opisujejo značilnosti oziroma predstave (stereotipe) tega poklica. Anketiranci so izrazili veliko strinjanje z navedenimi stališči. Izjema je bilo le stališče, da zrela osebnost postaneš samo v vojski, s katerim se je strinjal le manjši delež anketiranih. Med navedenimi predstavami o vojaškem poklicu prostovoljci še posebej poudarjajo kategorije čast, disciplina in izpolnjevanje ukazov, psihični in fizični napor, poseben družbeni pomen in posebne odgovornosti vojaškega poklica (ibid.).

Iz grafa 6.4 so razvidne srednje vrednosti za posamezna stališča. Zelo visoko srednjo vrednost ($M=4,04$) ima stališče, da morajo vojaki izpolniti povelje brez ugovora. Zanimivo je tudi močno strinjanje s tem, da vojaški poklic nalaga posebne odgovornosti, po drugi strani pa naj ne bi nalagal veliko omejitev.

Graf 6.4: Stališča o vojaškem poklicu (srednja vrednost na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni sploh se ne strinjam, 5 pa popolnoma se strinjam)

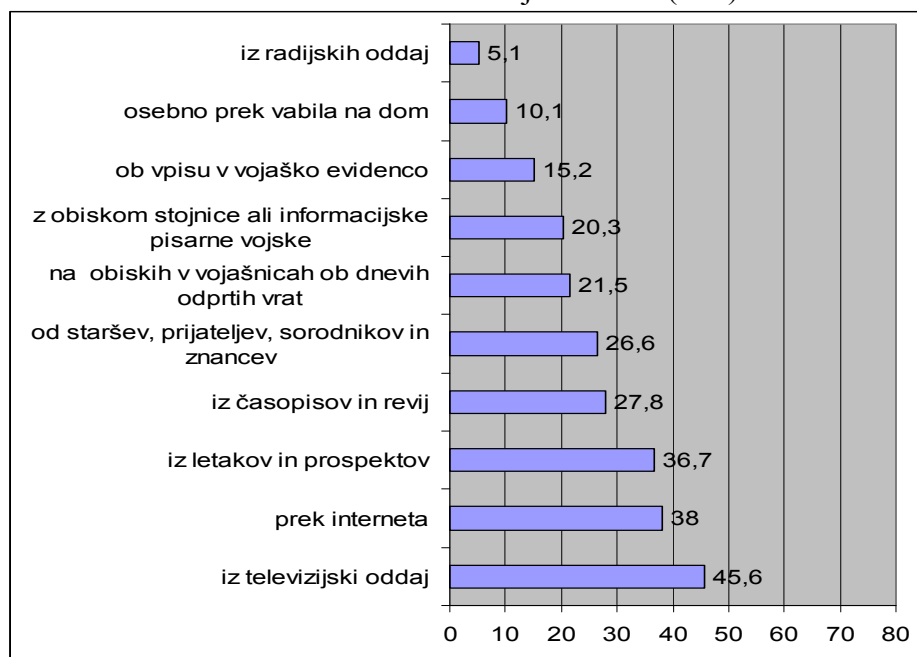
6.1.3 Informiranje in novačenje

Anketirani prostovoljci so za možnost PSVR izvedeli največkrat iz televizijskih oddaj (45,6 %), prek interneta (38 %) in z letakov in prospektov (36,7 %) (Ibid.).

Nekoliko visok je odstotek tistih, ki so za PSVR izvedeli iz letakov in prospektov. Tovrstno gradivo ponavadi deli osebje OPK. Na drugi strani je namreč le 20,3 % prostovoljcev izvedelo za PSVR z obiskom stojnice OPK ali informacijske pisarne vojske. Razmeroma visok odstotek, 26,60 %, je za PSVR izvedelo od staršev, prijateljev, sorodnikov in znancev. Dejstvo, da je le 15,2 % anketiranih izvedelo za PSVR ob vpisu v vojaško evidenco, lahko pojasnimo s tem, da sta bila od uvedbe PSVR do izvedbe ankete v vojaško evidenco vpisana le dva letnika vojaških obveznikov (1986 in 1987). Le 5,1 % anketiranih je izbralo radijske oddaje. Vprašanje je, koliko mladi poslušajo radio in ali ta medij sploh oglašuje PSVR.

Graf 6.5 razkriva, kje so anketiranci izvedeli za PSVR.

Graf 6.5: Viri informiranja o PSVR (v %)

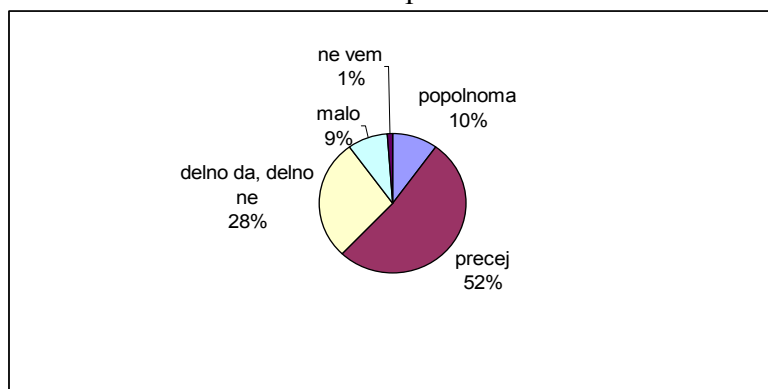

Vir: Internet 8

(Le) dobra polovica anketirancev meni, da je pred napotitvijo na služenje vojaškega roka imela dovolj podatkov o PSVR (51,9 %). Njihove predstave o PSVR pred vstopom na služenje so se precej (52 %) in popolnoma (10 %) ujemale z realnostjo na služenju vojaškega roka (graf št. 6). Po drugi strani pa je kar pri 38 % opazno neujemanje predstav z realnostjo. Stvarne informacije so dobili predvsem o kraju in času usposabljanja (srednja vrednost ocene

realnosti na štiristopenjski lestvici je pri času 3,61 in pri kraju 3,59 (M)), še najmanj so izvedeli o vsebini usposabljanja (M=3,07). Kot najbolj realen vir obveščanja so ocenili osebne stike (M=3,33), vojašnice ob dnevih odprtih vrat (M=3,25) in spletno stran MORS (M=3,23).

Graf 6.6: Realnost predstav o PSVR

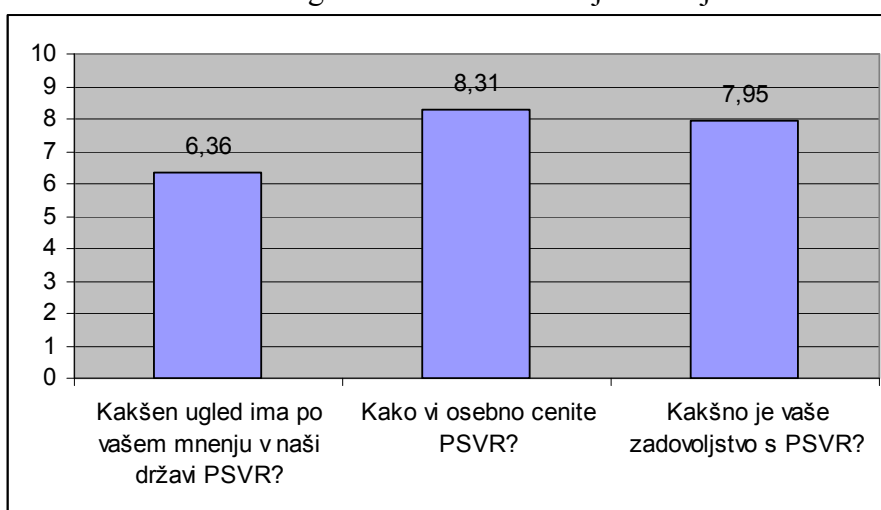

Vir: Internet 8

6.1.4 Zadovoljstvo s PSVR

S PSVR so anketiranci zadovoljni (srednja vrednost ocene zadovoljstva na deset stopenjski lestvici znaša 7,95). PSVR zelo cenijo (M=8,31), menijo pa, da v javnosti nima posebej velikega ugleda oziroma je ta srednje velik (M=6,36), (graf 6.7). Na tem mestu je opazna analogija z ugledom SV v javnosti. Prostovoljci so menili, da SV uživa med njimi večji ugled kot pa v družbi (op.p).

Graf 6.7: Ugled PSVR in zadovoljstvo z njim

Vir: Internet 8

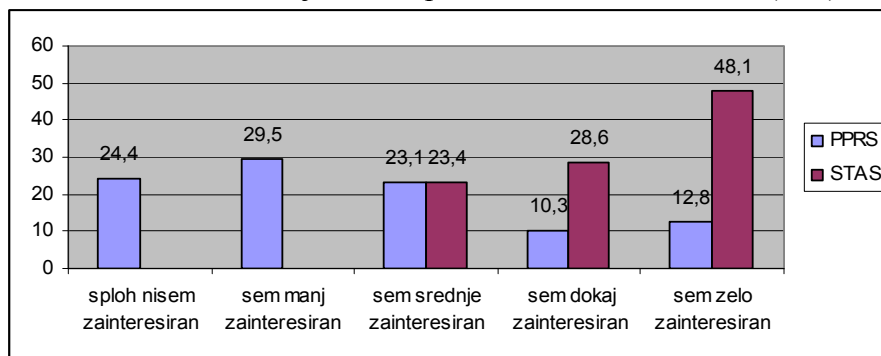
Anketiranci so bili zadovoljni predvsem s krajem usposabljanja, poveljniki, sovojniki in vsebino usposabljanja. Še najmanj so bili zadovoljni s plačilom (med posamezniki so tu velike razlike), oborožitvijo in opremo. Bolj zainteresirani za vojaško službo so v primerjavi z manj zainteresiranimi z vsem bolj zadovoljni, predvsem pa s plačilom in poveljniki. Najbolj jih je motilo neenako obravnavanje moških in žensk, vsebina usposabljanja, stara oprema in premajhno plačilo (Ibid.). Postavlja se vprašanje, ali so bila dekleta tista, ki so menila, da so v primerjavi s fanti neenako obravnavane.

Dolžina služenja se je večini, kar 75,9 % zdela ustrezna, za 21,5 % je trimesečno služenje prekratko, le nekaj posameznikom pa predolgo. O predčasni prekinitvi služenja je razmišljalo 19 % anketiranih. Kot razloge za to so navedli bolezen, željo po službi s svojega področja, nenavajenost na delo, drugo delo, boljšo plačo, napor, poveljujoče, stres in psihično utrujenost.

6.1.5 Zanimanje za zaposlitev

Prostovoljce je zelo zanimala zaposlitev v SV. Med anketiranimi prostovoljci ni bilo nikogar, ki ga zaposlitev sploh ne bi zanimala. Mnogo manjše pa je bilo zanimanje za sodelovanje v prostovoljni rezervni sestavi (PPRS), kar je razvidno iz grafa 6.8.

Graf 6.8: Zanimanje za vstop v SV - v STAS in PPRS (v %)

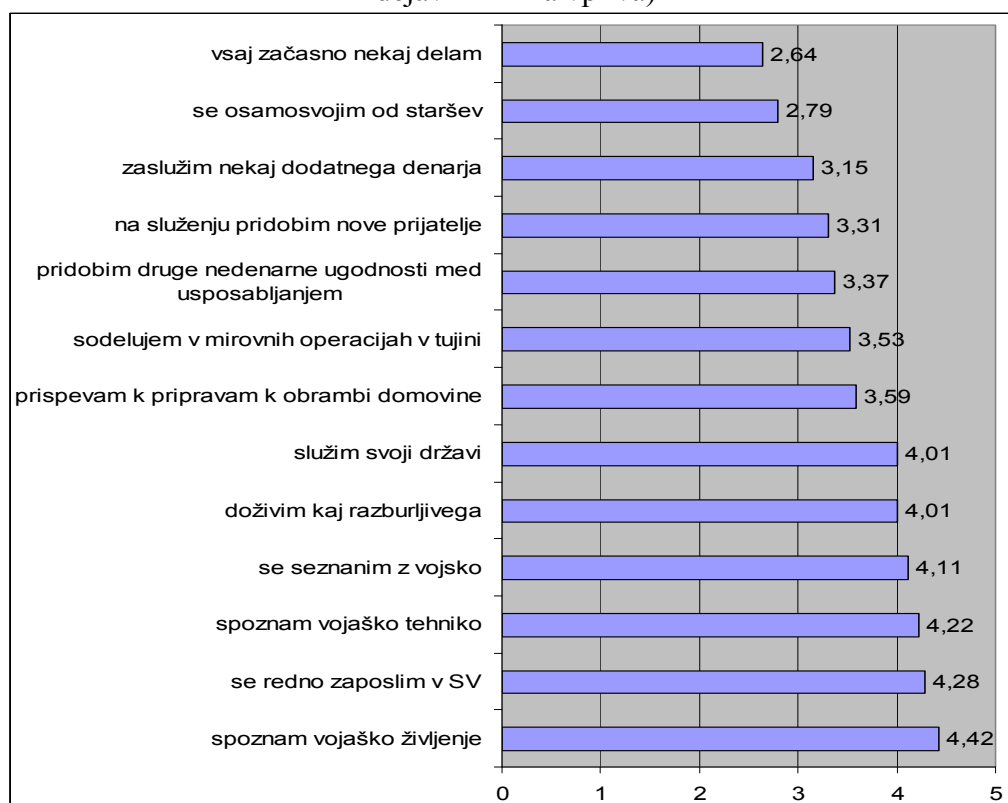
Vir: Internet 8

Iz grafa je razvidno, da so prostovoljci v prvi vrsti zainteresirani za poklicno opravljanje vojaške službe, kar 76,7 % jih je dokaj in zelo zainteresiranih. Za PPRS je dokaj in zelo zainteresiranih le 23,1 % anketirancev, kar 53,9 % pa je za PPRS nezainteresiranih in manj zainteresiranih. Vse kaže na to, da se za PSVR odločajo kandidati, ki jih zanima vojaška služba v STAS, a so zaradi pomanjkanja izkušenj glede tega nekoliko negotovi. Upoštevati

moramo tudi, da se tisti, ki so zainteresirani za opravljanje vojaške službe v STAS, pogosto nezainteresirani za PPRS, velja pa tudi obratno (op. p.).

Pri večini anketiranih je na odločitev za PSVR zelo vplivala želja po zaposlitvi v SV, pa tudi med drugimi razlogi za prevladujejo takšni, ki so povezani s spoznavanjem vojske, vojaškega dela in življenja. Motivi za odločitev za PSVR so glede na jakost vpliva prikazani na grafu 6.9 (ibid.).

Graf 6.9: Motivi za vstop na služenje oz. vpliv dejavnikov na odločitev za PSVR (1 pomeni dejavnik nima vpliva)

Vir: Internet 8

Med glavnimi motivi za vstop na služenje izstopajo spoznavanje vojaškega življenja, želja po redni zaposlitvi v SV, spoznavanje vojaške tehnike, seznanitev z vojsko, služiti svoji državi in doživeti kaj razburljivega. Motivi kot so: prispevek k pripravam za obrambo domovine, dodaten zaslužek in pridobitev nedenarnih ugodnosti imajo srednjo vrednost pod 3,59 na petstopenjski lestvici. Še najbolj bode v oči podatek, da se motiv prispevek k pripravam za obrambo domovine ni uvrstil med najpomembnejše motive za vstop na služenje. Ključna motiva sta spoznavanje vojaškega življenja in želja po zaposlitvi v SV.

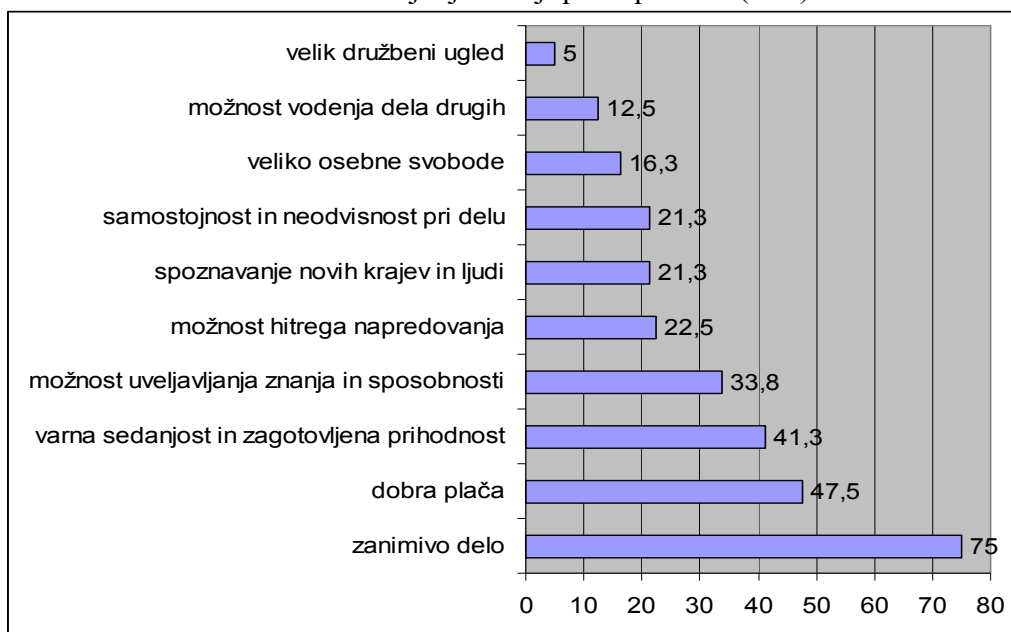
87,2 % anketiranih meni, da je zaposlitev v vojski za mladega človeka dobra odločitev. Mnenja o tem, ali je to službo pametno opravljati vse življenje, so deljena. 35,1 % jih meni,

da je pametno vojaško službo opravljati vse življenje, 41,6 % pa, da jo je pametno opravljati samo določen čas. Anketiranci bi med službami, povezanimi z uniformo, znancem najbolj priporočili službo v vojski (25 % jo zelo priporoča, 67,5 % pa priporoča).

Anketirani prostovoljci se opredeljujejo v povprečju kot srednje ambiciozni ($M=6,81$ na desetstopenjski lestvici). Med življenjskimi cilji, ki bi jih v svoji zaposlitvi želeli doseči, izbrati so morali po tri cilje, so v 75 % izbrali zanimivo delo, medtem ko je drugi pričakovani odgovor dobra plača izbralo le 47,5 % anketiranih. Tretji izbrani cilj je varna sedanost in zagotovljena prihodnost, ki jo je izbralo 41,3 % prostovoljcev. Pomembnost življenjskih ciljev pri zaposlitvi predstavlja graf 6.10.

Za izboljšanje svojih poklicnih možnosti bi bili anketiranci predvsem pripravljeni nadaljevati izobraževanje (94,9 %) ter včasih opravljati nevarno delo (81 %), ne bi pa se odpovedali družini in otrokom (88,9 %), kar 68,4 % bi se bilo pripravljenih tudi politično angažirati (Internet 8).

Graf 6.10: življenjski cilji pri zaposlitvi (v %)

Vir: Internet 8

6.1.6 Sklep

Raziskava ORC je postregla s podatki, ki razkrivajo odnos prostovoljcev do SV, vojaškega poklica in PSVR. Na koncu tega poglavja bi izpostavil tiste ugotovitve, za katere menim, da so še posebej zanimive in pomembne. Anketa je pokazala, da prostovoljci pri služenju vojaškega roka zadovoljujejo interese SV in RS. Njihovi napor in vedenje so usmerjeni v zaposlitev v SV, služiti državi in prispevati k njeni obrambi. Žal pa SV in RS preko njihovih prizadevanj nista sposobni uresničiti svojih interesov, povezanih s PSVR.

Kar 89,6 % prostovoljcev ima srednješolsko izobrazbo in podobno visok odstotek (75 %) se jih uvršča v kategorije študent, nezaposlen in drugo. Prostovoljci so skupina mladih, ki je za popolnjevanje SV najbolj iskan in primeren kader. Poglejmo, zakaj.

Slovensko vojsko in vojaški poklic zelo cenijo in menijo, da je njun javni ugled nižji od tistega, ki jima ga pripisujejo sami. Prepričani so, da SV uživa med njimi večji ugled kot pa v javnosti. Enako je s PSVR. Z njim so bili zelo zadovoljni, ga zelo cenijo, a menijo, da je v javnosti manj cenjen, kot pa med njimi samimi. Kaj pomenijo te razlike v ocenah ugleda? Zagotovo ne pomenijo tega, da ocenjujejo, da ima javnost o SV negativno mnenje, saj je tudi njihova ocena javnega ugleda SV in PSVR razmeroma visoka. Prostovoljci zavzemajo do SV, vojaškega poklica in PSVR dokaj nekritično držo, kar je za SV zelo dobro.

Še naprej iščemo argumente, zakaj so prostovoljci odlični kader za popolnjevanje SV. Najbolj so se strinjali s stališči, ki vojaški poklic povezujejo s častjo, disciplino, psihofizičnimi napori in družbeno pomembnostjo. Groba ocena bi bila, da so se bolj strinjali s pozitivnimi stališči o vojaškem poklicu.

Izpostaviti je potrebno, da med motivi za vstop na služenje prevladujejo tisti, ki so povezani s spoznavanjem vojaškega življenja in zaposlitvijo v SV.

Motiva služiti domovini in prispevati k pripravam na njeno obrambo sta bila srednje pomembna, a bolj pomembna od nedenarnih in denarnih ugodnosti. V konkurenci ostalih motivov sta dobila razmeroma visoko srednjo oceno. Omenjena motiva sta bila po mojem mnenju ocenjena kot vrednoti. Kako je s tem, bodo pokazali intervjuji. Svojo domnevo potrjujem s podatkom, da so prostovoljci izbrali kot najvišjo vrednoto ravno obrambo Slovenije, kar 74,4 % prostovoljcev. Zanimivo bo videti oceno vpliva na odločitev za služenje. To bosta oba motiva dobila med intervjuji, ki jih bom opravi s prostovoljci sam.

Denarne in nedenarne ugodnosti niso bile vpliven dejavnik pri odločitvi za PSVR. Zanimivo je, da so bile prve precej manj vplivne kot druge. Pri ocenjevanju zadovoljstva s PSVR pa so bili najmanj zadovoljni ravno s plačili, ki očitno niso nepomembna.

Drugi najbolj vplivni dejavnik na odločitev za PSVR je zaposlitev v SV. Kar 82 % anketiranih meni, da je zaposlitev v SV za mladega človeka dobra izbira. Glede zanimanja za vstop v SV bodeta v oči dva podatka. Dokaj in zelo zainteresiranih za poklicno opravljanje vojaške službe je 76,7 % anketiranih, za pogodbeno rezervo pa le 23,1 %. Če manj in nezainteresiranih za opravljanje vojaške službe v STAS ni, je kar 53,9 % anketiranih nezainteresiranih in manj zainteresiranih za PPRS. Videti je, kot da se zanimanji za STAS in PPRS medsebojno izključujeta. Zakaj prostovoljce PPRS ne zanima? Kako dobro so sploh seznanjeni z njo? Ali je nezanimanje za PPRS posledica tega, da so z njo premalo seznanjeni? V tej smeri razmišljam zato, ker je le polovica prostovoljcev menila, da je imela dovolj informacij o PSVR že pred nastopom služenja. Predstave o PSVR, ustvarjene pred začetkom služenja, so se ujemale z realnostjo na služenju pri 62 % anketiranih, pri 38 % pa ne. Največje neujemanje je bilo pri predstavah o vsebinah usposabljanj. Prepričan sem, da so se prostovoljci pred odločitvijo za PSVR dobro pozanimali o njem. Kljub temu trdijo, da so imeli o služenju premalo informacij. So enak napor vložili tudi v zbiranje informacij o PPRS? Lahko nezainteresiranost za PPRS povežemo z njenim nepoznavanjem?

In ko že ravno govorimo o zbiranju informacij o PSVR, moram izpostaviti, da so imeli pri tem pomembno vlogo starši, prijatelji, sorodniki in znanci prostovoljcev. Kar 26,6 % anketiranih jih je navedlo kot vir informacij o PSVR. Anketa je pokazala veliko zaupanje družini. Osebni stiki so bili ocenjeni tudi kot najbolj kredibilen vir informacij o služenju. Toliko o virih informiranja o prostovoljnem služenju vojaškega roka.

Raziskava ni pojasnila, zakaj se kljub velikemu zanimanju za vojaško službo SV pridruži približno le 25 % prostovoljcev, ko pa bi lahko bil ta delež precej višji. Prostovoljci so prišli na služenje z namenom, da se zaposlijo v SV, o njej imajo pozitivno mnenje, izražajo velik interes za zaposlitev v SV, obramba Slovenije je zanje zelo pomembna vrednota... Prostovoljci so več kot primeren kader za SV. Krivdo nosi sama SV in pa uslužbenci Uprave za obrambo. Pojasniti bi bilo potrebno tudi, zakaj tako nizek interes za PPRS. Prostovoljci, ki se kasneje ne pridružijo STAS ali PPRS, slabo izkoristijo PSVR. Kaj jih odvrača od podpisa pogodbe za opravljanje vojaške službe v PPRS in STAS? Kje se stvari zapletejo? Cilj raziskave, ki jo je izvedel ORC, ni bil odgovoriti na omenjena vprašanja. Odgovore bom iskal v intervjujih, ki bodo bolj konkretni, saj omogočajo vpogled v razmišljanje posameznika. Pravo predstavo o PSVR lahko dobimo le iz pogovorov z nekdanjimi prostovoljci in predstavitvijo njihove izkušnje s PSVR.

Na koncu tega poglavja sem želel podati odgovore, a sem veliko stavkov zaključil z vprašajem.

6.2 INTERVJUJI S PROSTOVOLJCI

Prvotna zamisel diplomskega dela je bila predstaviti izkušnje in zgodbe posameznikov s prostovoljnega služenja vojaškega roka. PSVR sem želel prikazati skozi oči prostovoljcev, zato sem z njimi opravil pet intervjujev. Za začetek sem opravil intervju kar s samim seboj. Intervjuji postavljajo v ospredje zgodbo posameznika.

Glede vsebine intervjujev me je zanimalo predvsem, zakaj so se intervjuvanci odločili za PSVR. Spraševal sem jih o motivih za vstop na služenje, kar je bil tudi predmet proučevanja ankete ORC med prostovoljci. Kljub temu da mi omenjena anketa ni služila za predpripravo intervjujev, opazimo vsebinsko podobnost. Ob proučevanju odločitve posameznika za PSVR se postavlja vprašanje, zakaj se je odločil za PSVR. Zanimajo nas njegovi interesi, motivi in obeti. Med najpogostejšimi motivi izstopajo spoznavanje vojaškega življenja, zaposlitev v SV in spoznavanje vojaške opreme in orožja. Za njimi stojijo manj opazni motivi in dejavniki, ki pa so prav tako pomembni. Izpostavljeni motivi ne razkrivajo procesa in dejavnikov v ozadju, ki so vplivali na posameznikovo odločitev, da služi vojaški rok.

Intervjuje sem izvedel po vprašalniku, ki sem ga poimenoval načrt in navodila za izvedbo intervjuja (priloga A). V njem sem predstavil več vnaprej določenih dejavnikov, za katere sem želel pojasniti, kako bi lahko vplivali na odločitev posameznika za PSVR. Obenem pa me je zanimalo, kateri dejavnik bodo posamezniki izpostavili kot ključen. Zanimala me je tudi jakost posameznega dejavnika. Intervjuji so bili usmerjenega tipa, vprašanja, ki sem jih postavljaj, pa odprtega tipa.

Intervjuje sem opravil s štirimi nekdanjimi prostovoljci, ki so želeli ostati anonimni. Zapise intervjujev prilagam diplomskemu delu kot prilogo B. Posamezne zgodbe nimajo enega skupnega imenovalca, zato priporočam branje zapisov intervjujev. Motivi za služenje so bili med prostovoljci pogosto zelo podobni, ozadja motivov pa različna.

V intervjujih bom sledil rdeči niti diplomskega dela. Iskal bom odgovor na vprašanje, v čem je smisel PSVR za posameznika in kako se njegovi interesi v zvezi s PSVR ujemajo z interesi RS in SV.

6.2.1 Zakaj na prostovoljno služenje vojaškega roka?

V tem poglavju bom poizkušal posplošiti vsebino intervjujev in ugotoviti, kako so posamezni dejavniki vplivali na odločitev anketirancev za PSVR.

Dobro razdelitev teh motivov podaja Grošelj (Internet 32), čeprav govori o motivih za odločitev za vojaški poklic in ne za PSVR. V primeru PSVR so v ospredju drugačni motivi, a zanimiva je njihova razdelitev. Omenjeni avtor te dejavnike deli na ekonomsko-socialne in

statusne. Pri prvih gre za varnost zaposlitve, višino plače in druge materialne ugodnosti, kot so zdravstveno in socialno zavarovanje. Pri statusnih pa za čast, ugled in nematerialne koristi.

Tudi PSVR prinaša nekatere ekonomsko-socialne ugodnosti, kot so: plačila, zdravstveno in nezgodno zavarovanje, služenje se šteje v pokojninsko dobo, prednost pri zaposlitvi SV in prednost pri sklenitvi pogodbe za opravljanje vojaške službe v PPRS. Med statusnimi dejavniki si prostovoljci verjetno obetajo čast, izpolnitev osebnih pričakovanj, nova znanja, izkušnje in poznanstva.

Intervjuvance sem spraševal: zakaj so se odločili za PSVR, kje so dobili prve informacije o njem, ali so bili iskalci zaposlitve, kako vrednotijo vojaško službo, zakaj se niso pridružili kandidatom za poklicnega vojaka, kako je na odločitev za PSVR vplival potek njihovega izobraževanja, o vplivu družinskega okolja in prijateljev, o veselju do vojaškega poklica, o patriotizmu in domoljubju, o PSVR kot obliki usposabljanja državljanov za obrambo domovine, o želji po pridobivanju novih znanj in izkušenj, o izboljšanju psihofizične pripravljenosti, o PSVR kot načinu preživljanja počitnic, o avanturizmu, o PSVR kot iniciaciji fantov v moške, o materialnih koristih PSVR, o prehajanju v STAS in PPRS, o primerjavi PSVR in vojaške službe ter reviziji, ovrednotenju PSVR in pridobljenih znanj. Toliko o vsebini intervjujev. Preidimo kar na prikaz rezultatov.

Anketiranci so želeli ostati anonimni, kljub temu bi jih na kratko predstavil. S tremi sem služil vojaški rok leta 2005 v Murski Soboti. Četrty anketiranec je bil moj študijski sošolec, vojaški rok pa je služil leta 2004 v Novem mestu. V času PSVR smo bili stari med osemnajst in štiriindvajset let. Intervjuvancem sem določil anonimna imena A, B, C in D.

Intervjuvance sem prosil, naj pojasnijo, zakaj so se odločili za PSVR.

Zanimalo me je, kateri poglobitni razlog bodo izpostavili, in ali bodo morda že na začetku želeli opisati širši kontekst odločitve za PSVR. Hotel sem, da odgovorijo samoiniciativno. Odgovori so predstavljeni spodaj.

Sam sem se PSVR udeležil v želji, da aktivno preživim počitnice, doživim nekaj razburljivega, spoznam osnove vojaške veščine, zaslužim denar za plačilo šolnine in kot obramboslovca me je zanimalo vojaško življenje.

Oseba A si je od PSVR obetala pomembno življenjsko izkušnjo. Želja po tej izkušnji je bila ključni motiv za vstop na služenje vojaškega roka. Tako je želel pridobiti disciplino pred ponovnim začetkom svoje študijske poti. Zanimala ga je tudi pogodbeni rezerva. Želel je bolje spoznati samega sebe, okusiti vojaško življenje in pridobiti kondicijo.

B se je za PSVR odločil, ker ga je poklic vojaka privlačil že od otroštva, kljub temu pa o zaposlitvi v SV ni razmišljal. Pavziranje je izkoristil za služenje vojaškega roka. Hotel se je prepričati, ali mu vojaški poklic ustreza. K odločitvi za PSVR je najbolj prispevala želja, da se služi domovini in se usposobi za njeno obrambo.

Tudi prostovoljca C je vojska zanimala že od otroških let. Preko PSVR je hotel spoznati vojaški poklic. Priznava, da je strasten ljubitelj orožja. Želel se je naučiti rokovati z orožjem, preživeti na bojišču, vreči bombo, spoznati vojaško opremo in se dokazati sebi in drugim. Hotel je tudi ugotoviti, kakšne so njegove možnosti za zaposlitev v SV. Med služenjem je ugotovil, da mu vojaško življenje ne ustreza. PSVR ni končal uspešno.

D se je za PSVR odločil, ker je hotel izkusiti vojaško življenje, spoznati orožje, opremo, taktiko, zanimala ga je tudi zaposlitev v SV. PSVR je bilo zanj pomembna življenjska izkušnja, saj je hotel doživeti nekaj novega. Slednje je bil zelo pomemben dejavnik njegove odločitve za PSVR. D je govoril tudi o tem, zakaj so se drugi udeležili PSVR. Eden izmed njegovih »sotrpinov« je menda moral odslužiti vojaški rok kot vzgojno kazen, saj je storil več kaznivih dejanj. Tedaj osemnajstletni prestopnik PSVR ni uspešno zaključil.³⁵

Odgovori so se večinoma glasili: »Vojska me je že od nekdaj zanimala, želel sem preizkusiti in spoznati vojaško življenje. Zanima me vojaška oprema in tehnika. Hotel sem spoznati samega sebe, doživeti nekaj novega in izboljšati svojo fizično kondicijo. Malo sem bil tudi zainteresiran za opravljanje vojaške službe v STAS oziroma PPRS.« Nekaj podobnega je pokazala tudi anketa ORC. Odgovori so bili pričakovani, a niso izpostavili ključnega dejavnika, ki je bil razkrit večinoma šele v naslednjih delih intervjuja. Zanimivo je, da intervjuvanci niso izpostavili želje po opravljanju vojaške službe v STAS oziroma v PPRS kot pomembnejši dejavnik. Podobno, kot je pokazala raziskava ORC, je na prvem mestu želja po spoznavanju vojaškega življenja. Slednje je zelo širok pojem, ki lahko obsega veselje do vojaškega življenja in poklica, zanimanje za orožje in vojaško opremo, željo izboljšati psihofizične sposobnosti, pridobitev discipline in delovnih navad, spoznavanje odnosov med vojaki in poveljniki in še marsikaj drugega.

³⁵ Konec leta 2007 sprejeta Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o PSVR preprečuje, da bi vojaški rok služili prostovoljno tudi kandidati, obsojeni kaznivih dejanj. Tretjemu členu uredbe je bil dodan odstavek, ki se glasi: »Na prostovoljno služenje vojaškega roka ne more biti napoten kandidat, ki je bil pravnomočno obsojen zaradi kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti in da ni bil obsojen na nepogojno zaporno kazen za kakšno drugo kaznivo dejanje v trajanju več kot treh mesecev. Podatke iz tega odstavka pridobi za kandidate uprava za obrambo Ministrstva za obrambo iz uradnih evidenc« (Internet 34). Ta odstavek je bil dodan zato, ker je to tudi eden od pogojev za poklicno opravljanje vojaške službe. Takih kandidatov SV ne potrebuje, saj ni institucija za sankcioniranje državljanov.

Kje so dobili prve informacije o PSVR?

Prve informacije o PSVR so intervjuvanci dobili iz zelo različnih virov. Izpostavili so televizijske oglase, dneve odprtih vrat vojašnic, nekateri so se po informacije odpravili kar na domačo Izpostavo za obrambo, drugi pa so za PSVR izvedeli na seznaitvi vojaških obveznikov z njihovimi dolžnostmi in pravicami. Za primerjavo naj spomnim, da so v anketi ORC med viri informiranja na prvem mestu TV oddaje, sledijo internet, letaki in prospekti ter časopisi in revije. Prostovoljci, s katerimi sem opravil intervjuje, so kot vir informiranja navedli vire, ki so bili v anketi ORC izbrani manj pogosteje. Sledijo njihove zgodbe.

Za PSVR mi je povedala mama, ki je zanj slišala po radiu. Podrobnejše informacije o njem sem dobil na predstavitvi zaposlitvenih možnosti v SV v novomeški vojašnici. S PSVR sem bil veliko bolje seznanjen, kot pa z opravljanjem vojaške službe v STAS in PPRS SV. Prostovoljec A je poiskal prve informacije o PSVR na Izpostavi za obrambo.

Tudi B se je po prve informacije o PSVR odpravil na Izpostavo za obrambo. Za PSVR se je odločil ravno v času, ko je bilo služenje vojaškega roka že suspendirano. Znanci in prijatelji so ga prepričevali, da vojaškega roka ne bo mogel služiti. Ta novica ga je spravila v zelo slabo voljo. Vojaški rok je namreč nameraval služiti kot nabornik. Na Izpostavi za obrambo so ga pomirili, da lahko vojaški rok služi prostovoljno. Vojaški rok je služil v prvi generaciji prostovoljcev. S potekom in izvedbo PSVR so bili slabo seznanjeni. Spominja se, da so jim šele ob začetku služenja povedali, da bodo ob koncu tedna prosti.

Ostali, ki so služili kasneje, podobnih nejasnosti ne omenjajo. Informacij o kraju in času služenja ter njegovih vsebinah je bilo dovolj. Še najbolj so pogrešali predstavitev, seznaitev s tem, kako služenje dejansko poteka. SV je preko različnih aktivnosti odprta za civilno družbo. To so dnevi odprtih vrat vojašnic, vojaški sejmi, razstave, sodelovanja na raznih prireditvah itd. Morda bi lahko razmislili tudi o tem, da bi zainteresirane za PSVR povabili, da preživijo en dan s prostovoljci, ki že služijo vojaški rok. Tako bi zainteresirani dobili natančno predstavo o tem, kaj jih čaka na služenju in bi se zanj odločali z manj negotovosti.

C je za PSVR izvedel na seznaitvi vojaških obveznikov z njihovimi dolžnostmi in pravicami. Leto dni kasneje je z Zavoda za zaposlovanje dobil povabilo na predstavitev zaposlitvenih možnosti v SV, kjer so mu predlagali prostovoljno služenje vojaškega roka.

D je za PSVR izvedel iz oglasa na TV. S podrobnostmi ga je seznanila sestra, zaposlena na MORS. Svetovala mu je, naj najprej preizkusi PSVR, ki ne prinaša obveznosti in če mu bo všeč, lahko nadaljuje z usposabljanjem za poklicnega vojaka. Udeležil se je tudi dneva odprtih vrat domače vojašnice, kjer so bile predstavljene zaposlitvene možnosti v SV. Spoznal je, da je PSVR tisto pravo zanj, zato je oddal vlogo za služenje vojaškega roka.

Pri informiranju o PSVR so pomembno vlogo odigrali sorodniki in znanci, ki so anketirance usmerili v pravo smer, da bi o PSVR pridobili čim več informacij. V anketi ORC so kot vir informacij nastopali kar v 26,6 %.

Kljub temu da je bil med intervjuvanci interes za zaposlitev v STAS oziroma PPRS, so v prvi vrsti iskali informacije o PSVR. Informacije o opravljanju vojaške službe v STAS in PPRS so iskali kasneje med služenjem vojaškega roka. Izkaže se, da so bili najboljše seznanjeni ravno s PSVR. Tak pristop podpira očitno tudi SV, saj je PSVR veliko pridobilo na veljavi. Številne mlade vojaški poklic privlači, a z vojaško organizacijo nimajo izkušenj, kar ustvarja negotovost. Ravno zato je prostovoljno služenje odličen način, da na neobvezujoč način preizkusijo vojaško življenje. Trdim, da se pri predstavitvah možnosti sodelovanja s SV, ki so namenjene mladim, v ospredje postavlja PSVR, kot najboljša izbira zanje. Tudi osebe Izpostav za obrambo je intervjuvancem v prvi vrsti priporočalo PSVR.

Nejasnosti s služenjem vojaškega roka ob prehodu na poklicno vojsko so povzročile nekaj slabe volje. Nekateri intervjuvanci so mislili, da je služenje vojaškega roka dokončno ukinjeno. Vojaški rok so bili pripravljene služiti kot naborniki, vendar se je SV tedaj popolnjevala s poklicnimi vojaki. PSVR očitno še ni bilo dobro poznano, medtem ko danes zanj ve že veliko mladih.

Iskanje zaposlitve in vrednotenje vojaške službe

V času pred PSVR zaposlitve še nisem iskal in zaposlitev v SV me ni zanimala. Razmišljal sem, da bi se kasneje pridružil PPRS, saj bi mi redni mesečni dohodki v času študija prišli še kako prav. Zaposlitev v SV me ni zanimala, ker zaposlitve nisem iskal, pa tudi zaradi nezadovoljstva zaposlenih v SV. Med služenjem mi vojaški poklic ni prirasel k srcu, še posebej me je motilo, da smo bili vedno psihično in fizično utrujeni.

Prostovoljca A zaposlitev v SV ni mikala, je pa razmišljal, da bi se pridružil pogodbeni rezervi. Zaposlitve tedaj ni iskal. Prepričan je, da bi s svojo dotedanjo izobrazbo (gimnazijski maturant) težko našel zaposlitev.

B priznava, da ni bil zainteresiran za zaposlitev v SV, njegova prioriteta je bil študij. Zaposlitve ni iskal, je pa pogosto opravljal študentska dela. Prvo redno zaposlitev si bo poiskal šele po koncu študija. B ima peto stopnjo izobrazbe in je prepričan, da bi imel težave z iskanjem zaposlitve v civilnem okolju.

C ni iskal zaposlitve, kljub temu da je opustil srednješolsko izobraževanje. Pred PSVR je bil brezposeln, opravljal je priložnostna dela. Zaposlitev v SV ga je med služenjem privlačila,

ko pa je ugotovil, da je vojaški poklic drugačen od njegovih predstav in sposobnosti, je izgubil interes in motivacijo, da bi uspešno končal PSVR.

Tudi D pred PSVR ni iskal zaposlitve. Redno je opravljal študentsko delo, sem in tja je malo za šalo in malo zares opravil kakšen zaposlitveni razgovor. Po prejemu vabila na PSVR pa ga je zanimala samo še zaposlitev v SV. Za zaposlitev se je zanimal tudi drugje. Meni, da bi jo prej ali slej našel, le s plačilom verjetno ne bi bil zadovoljen.

Nihče izmed peterice prostovoljcev ni bil v času pred PSVR zaposlen, niti nismo bili aktivni iskalci zaposlitve. V raziskavi ORC je bilo pred PSVR zaposlenih le 25 % anketiranih. Z izjemo enega smo bili vsi študentje, ki smo pavzirali oziroma ponavljali letnik. Večinoma smo opravljali študentsko delo in ostala priložnostna dela. Opravljanje vojaške službe v STAS nas ni zanimalo. Zanimivo je, da je bil večji interes za PPRS. Zaposlitve nismo iskali niti pri delodajalcih v civilnem okolju. D je edini, ki je menil, da z iskanjem zaposlitve ne bi imel težav. Intervjuvanci smo zanimiva skupina, saj nismo ne brezposelne osebe ne iskalci prve zaposlitve, kljub temu pa do denarja prihajamo tudi z lastnim delom.

Prostovoljci niso izpostavili želje po zaposlitvi v SV kot dejavnik, ki bi pomembneje vplival na odločitev za PSVR. Zaposlitev v SV ni bila ključni motiv za odločitev za PSVR. Intervjuvanci so pokazali nekoliko večje zanimanje za opravljanje vojaške službe v pogodbeni rezervi kot pa v STAS. Upoštevati moramo, da sem intervjuje izvedel na vzorcu, ki je premajhen, da bi bil statistično kredibilen. Vsekakor pa je odločitev za PSVR spremljalo tudi zanimanje za zaposlitev v SV. V raziskavi ORC se je med motivi za vstop na služenje, motiv - redno se zaposlim v SV - uvrstil po pomembnosti na drugo mesto, pred njim je bil le motiv - spoznam vojaško življenje. Spomnimo tudi, da je bilo kar 76,7 % prostovoljcev dokaj in zelo zainteresiranih za poklicno opravljanje vojaške službe. Na drugi strani je bilo le 23,1 % prostovoljcev dokaj in zelo zainteresiranih za pogodbeno rezervo, kar 53,9 % pa je bilo za PPRS nezainteresiranih in manj zainteresiranih.

V nadaljevanju sem intervjuvance prosil, naj ovrednotijo vojaško službo. Izvedeti sem želel, kakšen družbeni ugled in čast ji pripisujejo. Pri tem sem imel veliko težav, saj so vedno znova uhajali k predstavi o vojaški službi, ki so si jo ustvarili po koncu PSVR. Zanimala me je njihova predstava o vojaški službi pred nastopom služenja. To je težka naloga, sploh za tiste, ki opravljajo vojaško službo v PPRS ali pa tiste, ki so imeli težave s prehajanjem v poklicno vojsko. Intervjuvanci so težko odstopali od sedanjih negativnih predstav. Vojaški službi ne pripisujejo visokega ugleda in časti, se pa strinjajo, da gre za povsem specifičen poklic. Menijo, da je bila vojaška služba v nekdanji JA in kasnejši naborniški SV bolj cenjena. Nižji ugled pa pripisujejo tudi nepravilnostim, ki se dogajajo v zvezi s SV.

Prostovoljec A meni, da vojaška služba ne prinaša družbenega ugleda, in da je bila vojaška služba v času naborništva bolj spoštovana. Kot pogodbeni rezervist je ugotovil, da se v vojski ne dela dobro. Pričakoval je precej bolj strokovne in motivirane inštruktorje, ki bi si prizadevali za dobro usposobljenost enot pogodbene rezerve.

Sam menim, da vojaška služba ne prinaša družbenega ugleda in časti. Družba spoštuje tiste zaposlene v SV, ki svoj poklic zastopajo častno in ga predstavljajo v pozitivni luči.

Prostovoljec B verjame, da je bil vojaški poklic nekdanj bolj spoštovan. Upa, da se bo v prihodnje javno mnenje o tem poklicu izboljšalo, predvsem po zaslugi bolj profesionalnega odnosa pripadnikov SV do svojega dela. Vojaški poklic je zanj povsem specifičen poklic, ki bi zagotovo obogatil njegovo življenje.

C meni, da bi lahko tudi vojaki več storili za ugled SV, in sicer s tem, da bi na delo prihajali v uniformah. Meni, da vojaška služba ne prinaša družbenega ugleda in spoštovanja.

Večini bi vojaški poklic ustrezal. D-ju bi ta poklic ustrezal, ker je dinamičen, discipliniran, rad se ukvarja s športom, zanima ga tehnika, nima težav s podrejanjem avtoriteti, vseč mu je delovni ritem usposabljanj in zanimajo ga misije. Pred služenjem je mislil, da je vojaška služba nekaj vredna, potem pa je videl, da imajo zaposleni v SV veliko težav. K negativni podobi vojaške službe je veliko prispevalo tudi to, da se mu po sicer uspešno končanem PSVR ni uspelo zaposliti v SV. Večina je ovrednotila vojaško službo v takšni luči, kot so jo spoznali med in po služenju.

Zanimivo je, da je anketa ORC pokazala povsem drugačno sliko. Prostovoljci, ki so sodelovali v anketi, imajo do vojaškega poklica zelo dober odnos, SV zelo cenijo in menijo, da imata SV in vojaški poklic v javnosti razmeroma velik ugled. Anketiranci so izrazili tudi močno strinjanje s tem, da je vojaški poklic družbeno pomemben in koristen, ter da pomeni posebno čast. Razlike med rezultati intervjujev in ankete ORC si lahko razlagamo s tem, da je bila anketa opravljena med služenjem, in da je bila izvedena na dovolj velikem vzorcu.

Zakaj najprej na PSVR in ne med kandidate za poklicnega vojaka?

Za zaposlitev v SV se je pred služenjem zanimal le D. Ostale to ni zanimalo in posledično niso iskali informacije o usposabljanju kandidatov za poklicne vojake v CU Vipava.

A bi se za prostovoljno služenje vojaškega roka odločil tudi v primeru, če bi ga zanimala zaposlitev v SV? Meni, da je usposabljanje v CU Vipava težje uspešno zaključiti.

Tudi B se ni zanimal za zaposlitev v SV. Med naborništvom se je izogibal služenju vojaškega roka zaradi študijskih obveznosti. Izbiral je lahko med vsemi učnimi skupinami. Predlagali so mu Bohinjsko Belo, a je po priporočilu prijatelja raje izbral Učno skupino Novo

mesto. Prepričan je, da je PSVR lažje od služenja vojaškega roka v CU Vipava, saj so tam poveljniki veliko bolj zahtevni in strogi.

Zelo zgovoren je odgovor osebe C, ki pravi, da so ga najprej povabili med poklicne vojake, saj je bil brezposeln. Ponudbo je zavrnil, saj je hotel najprej spoznati vojaško življenje, šele po tem bi se odločal o zaposlitvi v SV. Uslužbenci Izpostave za obrambo so vedeli, da je brezposeln in da je opustil šolo. Želja po zaposlitvi v SV je med služenjem izginila zaradi težav z disciplino in kondicijo. Inštruktorji so bili do njega zato še bolj strogi.

Zase sem že napisal, da me zaposlitev v SV ni zanimala. V primeru, da bi se želel zaposliti v SV, bi vojaški rok služil prostovoljno, saj bi tako na neobvezujoč način spoznal, ali mi vojaški poklic ustreza. Glede razlik med PSVR in usposabljanjem kandidatov za vojaka pa so inštruktorji povedali, da je prvo nekoliko lažje.

Intervjuvanci bi vojaški rok odslužili raje prostovoljno, tudi če bi jih zanimala zaposlitev v SV. Menijo, da je usposabljanje v CU Vipava zahtevnejše, saj so vipavski poveljniki bolj zahtevni in strogi od tistih v učnih skupinah. Takojšnja sklenitev pogodbe o zaposlitvi v SV je očitno preveliko tveganje, PSVR pa je povsem neobvezujoče in brez tveganj. Tisti intervjuvanci, ki so bili že pred služenjem zainteresirani za opravljanje vojaške službe, so potrebovali izkušnje in nekaj časa, da so se lahko odločili, ali je zaposlitev v SV prava odločitev. Pri večini je ta interes med služenjem prerasel v željo in kasneje odločitev, da se pridružijo SV. To je ena izmed ključnih prednosti PSVR. Pri izbiri učnih skupin so v prvi vrsti gledali na termin napotitve, večina je služila v poletnem času, le B je služil pozimi. Intervjuvanci so izbrali tudi po kriteriju bližje in manj zasedeno, pomembna so bila tudi priporočila prijateljev in znancev.

Izobrazba

Prostovoljci poteku njihovega izobraževanja pripisujejo vpliv na odločitev za PSVR, nikakor pa ne odločilen. Za PSVR se zagotovo ne bi odločili, če bi imeli študijske obveznosti. Dokončanje študija je torej zelo pomemben cilj. Vsi so imeli pri svojem izobraževanju težave. S ponavljanjem, pavziranjem in opustitvijo izobraževanja se je ponudila priložnost, da ta čas izkoristijo za služenje vojaškega roka. Potek izobraževanja ni bil med motivi za vstop na služenje, a kot vidimo, je imel velik vpliv na odločitev za PSVR.

Prostovoljec A se v vlogi študenta ni najbolje znašel, zato je študij opustil. Moral je začeti znova, za kar je potreboval nov zagon in disciplino. PSVR se mu je zdela odlična priložnost, da naredi korak naprej in spremembo na bolje. Prekinitev študija je izkoristil za služenje

vojaškega roka. Potek njegovega študija je pomembno vplival na njegovo odločitev za PSVR. Tudi prostovoljec B se je za služenje odločil med pavziranjem prvega letnika študija.

Intervjuvanec C se za PSVR zagotovo ne bi odločil, če bi še hodil v srednjo šolo. Počitnic že ne bi žrtvoval za služenje vojaškega roka. Pred služenjem je bil C nezaposlen, prejemal je socialno podporo in opravljal priložnostna dela. Cele dneve je preždel za računalnikom in to rutino je moral prekiniti. Brezdelje, v katerega se je pogreznil, in dejstvo, da je povsem opustil šolo, sta močno pripomogla k odločitvi za PSVR.

D je služil vojaški rok v letu, ko je ponavljal drugi letnik študija. Do poletja je opravil vse izpite, zato si je lahko vzel čas za PSVR. Meni, da potek študija ni bil pomemben dejavnik odločitve za PSVR.

Intervjuji so pokazali, da je dokončanje izobraževanja za intervjuvance prioriteta. Študij je pomembna ovira pri odločanju za vojaški poklic. Odlično bi bilo, če bi imela SV izdelan načrt, kako študirati in obenem opravljati vojaško službo v PPRS ali STAS. SV bi lahko ponudila ugodne kredite za plačilo šolnine, študijski dopust, fleksibilen delovni urnik itd. Spomnimo se, da je bilo v raziskavi ORC med prostovoljci kar 36 % študentov. Mlade bi bilo potrebno bolj motivirati za zaposlitev v SV in z različnimi prijemi zmanjšati negotovosti, ki jih od tega odvrčajo. SV bi morala iskati kandidate za PSVR med zadnjimi letniki srednje šole in med študenti, ki se jim je študij zataknil. Po koncu služenja bi bilo potrebno vložiti veliko truda, da bi se čim več prostovoljcev odločilo pridružiti PPRS pa tudi STAS. Nastopati bi morala z geslom »študiraj skupaj s SV«. Plačila za opravljanje vojaške službe v PPRS bi morala biti predstavljena kot denar za kritje izdatkov, povezanih s študentskim življenjem. Paziti bi bilo potrebno, da urjenja PPRS ne bi bila v izpitnih obdobjih.

Družinsko okolje in prijatelji

Intervjuji so pokazali, da družina in prijatelji niso bili med motivi za vstop na služenje. V anketi ORC pa so se izkazali kot pomemben vir informiranja o PSVR.

Oseba B je povedala, da družina in prijatelji niso vplivali na njegovo odločitev, saj z njihove strani ni bilo nasprotovanj. V vseh primerih so družinski člani prostovoljce podprli v njihovi odločitvi. Fantje so izpostavili svoje očete, ki so bili ponosni na njihovo odločitev. Izkazalo se je, da je izkušnja očetov s služenjem vojaškega roka v JA še zelo živa. Pri tem vprašanju so nekateri prostovoljci izrazili podporo obveznemu služenju vojaškega roka. Starši so prostovoljcem pomagali med služenjem s prevozi, pranjem oblačil, vsi pa so se tudi udeležili njihove prisega. Starši so že na začetku gledali na služenje vojaškega roka kot na zelo pozitivno izkušnjo svojih otrok.

Moja družina je v celoti podprla odločitev, da služim vojaški rok. Še več, bila je tudi vir te ideje. Oče me je vozil na vlak, mama pa je prala in likala vojaška oblačila. Starši so prišli tudi na mojo prisego. Z njihove strani tedaj ni bilo zahtev, naj si poiščem zaposlitev. Družina je bila v mojem primeru pomemben dejavnik odločitve za PSVR.

Starši osebe A so si obetali, da bo PSVR dobra popotnica za vrnitev njihovega sina v študentske klopi. Starši osebe C so upali, da bodo njihovega sina v vojski spravili v red, ga naučili discipline, držati jezik za zobmi, pospraviti posteljo in oblačila. Želeli so, da bi dokončal srednjo šolo. Njihova želja se ni uresničila, čeprav so od služenja minila že tri leta.

Družina prostovoljca D je njegovo odločitev za PSVR sprejela z veseljem. D zagovarja obvezno služenje vojaškega roka. Njegove prijatelje je zanimalo samo to, koliko se v vojski strelja. D meni, da jim PSVR zagotovo ne bi bilo všeč, ker njihov življenjski slog ni niti malo podoben vojaškemu. Našli so se tudi taki, ki so bili mnenja, da bi lahko ta čas porabili bolj koristno. Glede na to, da je resno razmišljal o zaposlitvi v SV, ga to ni ganilo.

Med prijatelji so bila mnenja o služenju vojaškega roka deljena. To odločitev so pozdravili predvsem tisti, ki so vojaški rok že služili. Sprva začudeni prijatelji so to odločitev sčasoma sprejeli in intervjuvancem izrazili tiho spoštovanje. Sami se za služenje niso zanimali, so pa pogosto spraševali o njem. Prostovoljci smo jim služenje vojaškega roka predstavili v pozitivni luči. Prijatelji so bili pri odločitvi za PSVR nepomemben dejavnik.

Veselje do vojaškega poklica

Oborožene sile so prostovoljce privlačile že v otroštvu, ko so sanjali o tem, kako bodo postali vojaki. Viri tega veselja so zelo različni: izkušnje s TO v času vojne za Slovenijo, privlačnost uniforme, vojaški filmi, zanimanje za orožje in opremo.

Oseba A je želela postati ostrostrelec, B pilot in kasneje tankist. Skratka, vojska jih je navduševala in preizkusiti se v vlogi vojaka, je bil zanje velik izziv. B se za PSVR zagotovo ne bi odločil, če ne bi imel veselja do vojaškega poklica. Kljub vsem tegobam bi bila večina pripravljena opravljati vojaški poklic.

Sam nimam posebnega veselja do omenjenega poklica, zagotovo pa vojaški poklic obsega razgibano in zanimivo delo. Omenjeni poklic spoštujem, saj gre za enega težjih poklicev, ki nalaga številne obveze in dolžnosti. Med intervjuji sem dobil občutek, da nekateri enačijo veselje do vojaškega poklica z navdušenjem nad vojaškimi filmi in računalniškimi igrami.

Prostovoljcu A je bil na služenju všeč red, disciplina, spoštovanje in trdo delo. Tako delo bi opravljal z veseljem. Meni, da je vojaška služba poseben poklic za posebne ljudi. Vojaški poklic je vzljubil med osamosvojitveno vojno, ko je pogosto obiskal topovske položaje enot

TO. Pripadniki TO so bili mladi fantje, ki so mu z veseljem pokazali, kako deluje top, kar je naredilo nanj močan vtis. Tako je želel postati vojak že kot otrok.

Intervjuvanca B vojska privlači in fascinira že od nekdaj. Kot najstnik je sanjal o tem, da bi postal pilot, slednje mu je preprečila barvna slepota. To ga je močno potrlo, a se je kmalu navdušil nad oklepnimi enotami. B je velik ljubitelj vojaških filmov.

Prostovoljec C je strasten ljubitelj orožja. Pred leti je bil pri sorodnikih na Hrvaškem priča demonstrativne uporabe pehotnega orožja, ki ga vojaki po koncu vojne niso vrnili. To je bil zanj enkraten dogodek. Tako razlaga veselje do vojaškega poklica.

Prostovoljca D privlačijo uniformirani poklici. Kot najstnik je želel postati vojak ali policist. Skratka, nekdo s pooblastili. Rad ima vojaške filme. Privlači ga orožje, oprema, vojaška tehnika, želel bi preizkusiti vsa orožja SV. Služenje je bilo zanj velik izziv. Moral se je dokazati sebi in drugim. Ta dejavnik je pomembno vplival na njegovo odločitev za PSVR.

Veselje do vojaškega poklica se je izkazalo kot pomemben dejavnik.

Patriotizem in domoljubje

Intervjuvanci spoštujejo državne simbole, kot so himna in zastava RS. Prostovoljec A je opozoril, da morajo ti simboli vedno nastopati v primernem kontekstu, ko je njihova prisotnost pričakovana in primerna. Čutijo pripadnost slovenskemu narodu, njegovi zgodovini in ozemlju, a tega ne izpostavljajo. Prostovoljci so bili med služenjem vojaškega roka deležni domovinske vzgoje, ki je spoštovanju simbolov dodala dodaten pečat. Osebe A, B in C so omenile jutranji pozdrav zastavi kot izraz spoštovanja pripadnikom SV in RS.

Oseba A se je naučila spoštovati državne simbole v SV, natančneje ob pozdravu zastavi. Pripadnosti slovenskemu narodu se zaveda, a je ne izpostavlja. Kot najstnik je bil pretiran patriot. Gojil je prezir do tujcev, od tega se je kasneje distanciral. Ta dejavnik ni vplival na njegovo odločitev za PSVR.

Pri večini je bil vpliv teh dveh dejavnikov povsem nepomemben pri odločitvi za PSVR. Izjema je bil prostovoljec B, ki pravi, da je velik domoljub. Državni simboli so zanj svetinja. Na račun tega večkrat sliši očitke. Služenje vojaškega roka je razumel kot služenje domovini. Prisega, da bo branil domovino, je bil zanj izjemno čustven dogodek. Na slovenski narod in zemljo je močno navezan, to mu je dala družina, a tega niso nikoli izpostavljali. Domovinska vzgoja, katere je bil deležen v SV, ga ni obogatila z novimi spoznanji. Med služenjem je čutil predanost enoti, zaupanje v sovojake in bratsko povezanost.

Prostovoljec C pravi, da je domoljub. Državne praznike in simbole spoštuje, a jih ne časti. Ko pomisli na ure domovinske vzgoje na služenju, se spomni postroja, pozdrava zastavi in mrkega pogleda poveljnika. Domoljubje ni vplivalo na njegovo odločitev za PSVR.

Tudi prostovoljec D spoštuje državne simbole in čuti pripadnost slovenskemu narodu. Slovenskega državljanstva ne bi zamenjal za kako drugo. Ob pozdravu zastave se je vedno počutil počaščenega. Zaveda se, da se je s prisego zavezal k temu, da bo branil domovino. Kljub temu ta dejavnik ni bil pomemben pri odločitvi za PSVR.

Sam sem že pred služenjem vojaškega roka spoštoval državne simbole. Domovinska vzgoja je to spoštovanje napolnila z dodatno vsebino. Spoštujem slovenski narod in njegovo zgodovino. Ta dva dejavnika sta bila nepomembna pri moji odločitvi za PSVR.

PSVR kot ustavna pravica državljanov, da se usposobijo za obrambo domovine

Leta 2003 je SV dokončno opustila naborništvo in prešla na popolnjevanje s poklicnimi vojaki. S tem so prihajajoče generacije vojaških obveznikov izgubile pravico in čast, da prisežejo domovini in se usposobijo za njeno obrambo. Tistim, ki tako razmišljajo, omogoča PSVR izbiro načina za izpolnitev njihove ustavne pravice.

Večina o PSVR ni nikoli razmišljala v tem kontekstu, tako da je imel ta dejavnik povsem nepomemben vpliv. Izjema je zopet prostovoljec B, ki pravi, da je bilo PSVR zanj izpolnitev njegove ustavne pravice. Ključni motiv za njegovo odločitev, da služi vojaški rok, je bila ravno želja služiti svoji državi in se usposobiti za njeno obrambo.

Sam na PSVR nisem gledal kot na ustavno pravico do izbire, načina kako se usposobiti za obrambo države. O tem nisem vedel ničesar, zato je bil ta dejavnik povsem nepomemben pri odločitvi za PSVR. V času naborništva me služenje vojaškega roka ni niti najmanj privlačilo.

Prostovoljec A prizna, da je o PSVR razmišljal tudi kot o svoji ustavni pravici, a se mu to ne zdi pomembno. V času naborništva ni niti pomisli na to, da bi služil vojaški rok. Temu so botrovale študijske obveznosti in težave, povezane z naborništvom.

B o PSVR ni nikoli razmišljal kot o ustavni pravici. Žal mu je, da je služenje vojaškega roka suspendirano, saj bi ga moral služiti vsak moški. Tako bi se vsaj vedelo, kdo je primeren za vojsko in kdo ne. Obvezno služenje vojaškega roka je zagovarjal tudi s spremenljivostjo varnostnih razmer. Vojaški rok je nameraval služiti kot nabornik.

Prostovoljca C in D služenja vojaškega roka nista razumela kot uresničitev ustavne pravice, saj sta za to slišala prvič šele ob intervjuju, ki sem ga opravil z njima.

Prostovoljci služenja vojaškega roka niso razumeli kot uveljavitev ustavne pravice do izbire načina za usposobitev za obrambo države. Razumeti moramo, da je ta pravica znana

samo dobrim poznavalcem zakonodaje obrambnega področja. Kljub temu ne moremo reči, da za intervjuvance obramba domovine ni pomembna vrednota. Obramba Slovenije se je izkazala v raziskavi ORC za najbolj pomembno vrednoto, saj jo je med desetimi vrednotami na prvo mesto uvrstilo kar 74,40 % anketiranih. Med motivi za vstop na služenje pa sta motiva služiti svoji državi in prispevati k pripravam k obrambi domovine šele na šestem in sedmem mestu. Razlikovati moramo med vrednotami in motivi za vstop na PSVR.

Izboljšanje psihofizičnih sposobnosti

Med urjenjem so vojaki izpostavljeni psihičnim in fizičnim naporom. Zanimalo me je, ali so si prostovoljci obetali izboljšanje fizičnih in psihičnih zmogljivosti. PSVR je odlična priložnost za tiste, ki želijo preizkusiti samega sebe in spoznati, kako prenašajo pritiske. Prostovoljci so dobro fizično pripravljenost izpostavili kot pogoj za uspešno opravljanje vojaške službe. Vsi, razen osebe C, so se pred PSVR rekreativno ukvarjali s športom.

A se je za PSVR odločil tudi zato, da bi izboljšal svoje psihofizične sposobnosti. O tem je veliko razmišljal in ta dejavnik je veliko pripomogel k odločitvi, da služi vojaški rok.

Tudi B je močno izboljšal svoje psihofizične sposobnosti, drugače pa je bil ta dejavnik zanj nepomemben.

C ni nikoli rad telovadil. Kljub temu si je obetal izboljšanje fizičnih sposobnosti in discipline, a kaj, ko je dobesedno vstal s kavča in obul vojaške škornje. Med služenjem ni storil ničesar, da bi stanje izboljšal. Kazen je prišla na zaključnem preverjanju, ko je pri teku za pet sekund prekoračil časovno omejitev. S tem se je PSVR zanj končalo neuspešno.

D si je obetal, da bo na služenju postal fizično močnejši, discipliniran, hotel je preizkusiti svoj tolerančni prag, meje fizičnih zmogljivosti in pritiske s strani inštruktorjev. Pričakoval je mnogo bolj naporno usposabljanje in večje pritiske s strani poveljnikov. Glede fizičnih sposobnosti je močno napredoval, kljub temu želja po izboljšanju psihofizičnih sposobnosti ni bila pomemben dejavnik odločitve za služenje vojaškega roka.

V mojem primeru je bil ta dejavnik zelo pomemben. Meje svojih psihofizičnih zmogljivosti sem želel potisniti na višjo raven. Želel sem preizkusiti samega sebe, se spoznati v kritičnih situacijah, zanimalo me je, kako prenašam psihične obremenitve itd.

Tudi v člankih Revije Slovenska vojska so nekateri prostovoljci izrazili mnenje, da so pričakovali in želeli večje obremenitve. Prostovoljci so med služenjem močno izboljšali svoje fizične sposobnosti, saj je končno preverjanje zahtevno, kriteriji pa visoki. Kljub temu intervjuvanci tega dejavnika niso uvrstili med pomembnejše.

V raziskavi ORC so se anketiranci najbolj strinjali s stališči, da oborožene sile brez dosledne discipline ne bi delovale, in da delo v vojski zahteva psihične in fizične napore.

Pridobivanje novih znanj in izkušenj

Med služenjem vojaškega roka osvojijo prostovoljci specifična vojaška znanja, ki se jih v civilnem okolju ni mogoče naučiti. V mislih imam pouk streljanja, zveze, saniteto, inženirstvo in postrojitvena pravila. Vojska je tudi okolje, kjer veljajo posebni medosebni odnosi. Ti odnosi in način komunikacije so jasno določeni že prvi dan služenja. Gre za odnose podrejenosti in nadrejenosti, ki veljajo v vseh totalnih institucijah.

Prostovoljec A je želel pridobiti nova vojaška znanja in izkušnje. Meni, da izkušnje in znanj, ki jih pridobiš v vojski, ni mogoče pridobiti nikjer drugje. Podobnega mnenja je tudi prostovoljec B. Prostovoljec C se je želel naučiti rokovati z orožjem, se naučiti preživetja na bojišču, vreči bombo in spoznati vojaško opremo. Za prostovoljca D je bilo PSVR velik izziv, od katerega si je obetal pomembno življenjsko izkušnjo. Sam sem na PSVR gledal kot na pomembno življenjsko izkušnjo. Ta dva dejavnika sta imela velik vpliv na odločitev za PSVR. Intervjuvanci se strinjajo s tem, da so se na PSVR veliko naučili, a vseeno ta dejavnik ni bil med pomembnejšimi.

PSVR kot način preživljanja počitnic

Na PSVR lahko gledamo tudi kot na plačane počitnice, sploh ko govorimo o napotitvah v poletnem času. Prostovoljci prejemajo plačila, imajo povrnjene potne stroške, zagotovljeno prehrano, bivalne prostore, obiskujejo lahko fitness, spoznajo nove ljudi, sklenejo nova prijateljstva, v prostem času lahko odidejo iz vojašnice. Kljub vsem tem ugodnostim so prostovoljci služenje vojaškega roka jemali resno in o njem niso razmišljali kot o počitnicah.

B je služenje vojaškega roka jemal zelo resno, zanj to niso bile počitnice. Prosti čas je večinoma preživel v vojašnici, v mesto je odšel le poredkoma.

Prostovoljec D si je obetal zaposlitev v SV, zato je služenje jemal zelo odgovorno. Zanj PSVR niso bile počitnice. V mislih se je že videl v vojaški službi, kar je zahtevalo zelo resen pristop k služenju vojaškega roka. Kot počitnice je PSVR doživel morda samo zadnji mesec, ko so odnosi z inštruktorji postali bolj sproščeni. Tedaj je imel v misli že zaključna preverjanja, ki so zahtevala temeljito pripravo.

Tudi za osebo A PSVR niso bile počitnice. Se pa strinja, da je na PSVR možno gledati tudi tako. Napotitev na služenje v poletnem času je bila idealna, saj je bil v neposredni bližini vojašnice bazen. Pričakoval je, da bo služenje veliko bolj naporno, glede tega je bil razočaran.

Verjetno sem bil eden redkih, ki je PSVR jemal kot plačane počitnice. Zavedal sem se številnih ugodnosti služenja. Kljub temu so se prave počitnice začele šele po sedemnajsti uri, ko smo lahko odšli v mesto ali na bazen. Ta dejavnik se je izkazal kot nepomemben.

Avanturizem

Mladi si pogosto želijo poizkusiti in doživeti nekaj novega. Na PSVR lahko gledamo kot na pustolovščino, ki ponuja akcijo, atraktivna usposabljanja, taborjenje, uporabo orožja in še marsikaj. Pričakovanja so velika, sploh pri tistih, ki so si predstav o vojski zgradili na podlagi vojaških filmov. Kljub vsem informacijam, ki jih je možno dobiti o PSVR, so predstave pred služenjem drugačne od realnosti na služenju. Vojske se zagotovo drži »fama«, ki naredi to organizacijo za določen krog ljudi privlačno, skrivnostno in atraktivno. Intervjuji so pokazali, da je bil ta dejavnik prisoten pri vseh intervjuvancih. Pripisujejo mu pomembno vlogo pri odločitvi za PSVR. Če avanturizem razumemo kot doživeti nekaj razburljivega, lahko na tem mestu vključimo še podatek, da je bil v raziskavi ORC motiv doživeti nekaj razburljivega peti najbolj vpliven dejavnik na odločitev za PSVR.

B meni, da je imel avanturizem pomembno vlogo pri njegovi odločitvi za PSVR. Od nekdaj je želel postati vojak, obožuje vojaške filme, želel je nositi uniformo in biti del akcije. Neko predstav o vojski je pred PSVR že imel, tisto nepoznano pa ga je še bolj privlačilo. Avanturizem je bil prisoten tudi pri odločitvi osebe C za PSVR. Slednjega je zanimalo, kako je v vojski. Kaj ga tam čaka, ni vedel natančno. Pripravljen je bil na vse.

V času pred PSVR sem želel doživeti neko posebno izkušnjo in služenje vojaškega roka je bila idealna priložnost za to. Moja predstava o poteku služenja je bila bolj blede, bil sem pripravljen na trdo delo. Avanturizem je bil prisoten v veliki meri. Od te izkušnje sem si morda obetal tudi osebnostno rast. Zame je bil ta dejavnik odločitve za PSVR pomemben.

Rezultati ankete ORC so pokazali, da je imelo le 51,9 % anketirancev pred napotitvijo na služenje dovolj podatkov o PSVR. Kar 38,5 % jih je navedlo, da se njihove predstave pred služenjem niso ujemale z realnostjo na služenju.

PSVR kot iniciacija v »svet moških«

Družba in čas, v katerem živimo, sta izbrisala rituale, ki so bili v preteklosti bistveni označevalci ključnih prelomnic posameznikovega življenja. Eden takih trenutkov je tudi obred, s katerim mladostniki vstopajo v svet odraslih. »Primitivne družbe« pripisujejo še poseben pomen iniciaciji dečkov, saj biti moški pomeni biti bojevnik. Po ljudskem izročilu

postane fant moški šele potem, ko je odslužil vojaški rok. Ta vera izhaja iz služenja vojaškega roka v avstrijski vojski in nekdanji Jugoslovanski armadi.

Intervjuvance sem spraševal, ali lahko to funkcijo pripišemo tudi PSVR. Zanimalo me je, kakšno mnenje je o tem imela njihova okolica. Spraševal sem jih tudi, ali so se med PSVR počutili kaj bolj moške, in ali so se njihovi znanci vedli do njih tedaj kaj drugače.

Prostovoljecem se je to vprašanje zdelo smešno. Večina je idejo, da v vojski postaneš moški, zavrnila. Ta dejavnik se je izkazal kot nepomemben, kljub temu pa je bila vsebina odgovorov zelo zanimiva. Da je ta dejavnik nepomemben, je pokazala tudi raziskava ORC, saj se je s stališčem, da samo v vojski postaneš zrela oseba, strinjalo najmanj prostovoljcev.

Intervjuvancu A se zdi trditev, da v vojski postaneš moški, naravnost smešna. Pred odhodom v vojsko ni bil deležen kakšnega ljudskega obreda, ki bi označeval odhod fanta v vojsko. O tem ni nikoli razmišljal, saj kot pravi, gre za nepomembne stvari. Med služenjem vojaškega roka se ljudje niso vedli do njega nič drugače, kot pred tem.

Zelo svojevrsten je ponovno odgovor osebe B, ki je povedal, da je tako s strani družine kot tudi družbe dobil občutek, da v vojski postaneš moški. Priznava, da mu je med služenjem narasel ego, a kaj bolj moškega se ni počutil. Ta dejavnik je bil zanj nepomemben.

Oseba C meni, da je to, ali postaneš v vojski moški, odvisno od tega, kakšen si bil pred in po služenju. Sam se ni počutil nič bolj moškega. Znanci so ga med služenjem jemali bolj resno in ga niso več ščipali v trebušček.

Oseba D je povedala, da so take predstave naivne in spadajo v preteklost. Da v vojski postaneš moški, mu je povedal sorodnik. Med služenjem vojaškega roka je bil bolj ponosen, samozavesten, narasel mu je ego, a temu ni pripisoval velikega pomena. Da bi v vojski postal moški, se mu zdi naivno, in časi, ko se je tako razmišljalo, so že zdavnaj minili.

Sam menim, da služenje vojaškega roka nima nič skupnega z iniciacijo fantov v moške. Te zgodbe spadajo v čas, ko so vojaški rok služili naši očetje in dedje. Tekom služenja nisem dobil občutka, da bi družba vojski še pripisovala omenjeno funkcijo. Slišal sem zgodbe, da so se fantje vračali iz vojske odgovorni, disciplinirani in odrasli. Tako je bilo v vojski stare Avstrije, kjer je vojaški rok trajal tudi do dvanajst let. Zame je bil ta dejavnik nepomemben.

Materialne koristi PSVR

Materialne koristi služenja niso imele pomembnega vpliva na odločitev za PSVR. Prostovoljci se strinjajo, da so bila denarna plačila dobrodošla, še posebej pomembno je bilo plačilo ob koncu služenja. Plačila so porabili za kritje potnih stroškov in manjših izdatkov,

povezanih s preživljanjem prostega časa. V raziskavi ORC se je motiv zaslužiti nekaj dodatnega denarja uvrstil med najmanj pomembne motive za vstop na PSVR.

Prostovoljec B bi služil vojaški rok tudi, če zanj ne bi prejemal plačil, kar pa ne velja za osebo A. B je izpostavil še ugodnost zdravstvenega zavarovanja, ki ga je prej plačeval sam.

Materialne koristi niso vplivale na odločitev prostovoljca A za PSVR. Priznava pa, da so bila plačila dobrodošla, saj drugega vira dohodkov tedaj ni imel. Denar je porabil za žepnino, večji del pa za plačilo šolnine in dolgov. Izpostavil je pomen plačila ob koncu služenja.

C končnega plačila ni dobil, saj je neuspešno zaključil PSVR. Sprotna plačila je porabil za kritje potnih stroškov. Nekaj denarja je privarčeval in si s pomočjo staršev kupil računalnik.

Prostovoljcu D so prišla plačila za služenje vojaškega roka še kako prav. Porabil jih je za plačilo potnih stroškov in prostočasnih aktivnosti. Plačila niso bila zelo pomembna, a so bila več kot dobrodošla. Če PSVR ne bi bilo plačano, se ga zagotovo ne bi udeležil, saj bi z njim imel samo stroške. Materialne koristi niso bile pomembne pri odločitvi za PSVR.

Zame so bile materialne koristi, zdravstveno zavarovanje in vštetje služenja v pokojninsko dobo zelo pomembne. Teh ugodnosti sem se še kako zavedal in računal nanje. Denarne prejeme sem namensko varčeval za plačilo šolnine.

Primerjava PSVR in vojaške službe

Zanimalo me je, kako so si prostovoljci predstavljali vojaško življenje in vojaški poklic. Menim, da se vojaška služba močno razlikuje od služenja vojaškega roka, ki ne ponuja prave predstave o vojaškem poklicu. Prostovoljci, ki so zainteresirani za vojaško službo, se PSVR udeležijo ravno zato, da bi spoznali vojaški poklic. Ravno v tem pogledu PSVR ne izpolni njihovih pričakovanj, saj se kasneje izkaže, da je vojaška služba nekaj povsem drugega.

Spomnimo se, da je bilo v raziskavi ORC ugotovljeno, da se predstave o PSVR pred vstopom na služenje niso ujemale z realnostjo na služenju kar pri 38 % anketiranih.

Po služenju vojaškega roka je oseba C svojo predstavo o vojaški službi močno spremenila. Vojaški poklic si je predstavljal drugače. Meni, da služba postane dnevna rutina, med tem ko se na PSVR učiš povsem nove stvari.

D ni imel jasne predstave o PSVR. Vedel pa je, da bo stvar resna in da ne bo nič povedano dvakrat. PSVR si je predstavljal kot tabornišтво, saj tudi oni poudarjajo red in delo. Glede vojaške službe meni, da ni težka in da poklicnim vojakom ni hudega, saj nekateri dobesečno hodijo v službo počivat in zanima jih le plača.

Izkušnje oseb B in A, ki sta pripadnika PPRS, imajo skupen imenovalec, pri čemer je bil B nekoliko bolj previden v svojih besedah. A je pričakoval, da bo delo v PPRS podobno

PSVR, a nekoliko manj intenzivno. PPRS se mu je predstavila v negativni luči. Pričakoval je visoko stopnjo profesionalnosti, dril, boljšo opremo, motivirane inštruktorje in poveljnike, red in disciplino ter več specialističnih znanj. Med usposabljanjem PPRS je imel občutek, da inštruktorjem ni do tega, da bi jih kaj naučili. Povedal je še, da poveljniki jemljejo usposabljanje pogodbene rezerve kot nepotrebno breme.

B je pričakoval več akcije in simulacij boja, več inštruktorjev ter več materialnih sredstev za usposabljanje. PPRS njunih pričakovanj ni izpolnila.

Iz pogovorov s poklicnimi pripadniki SV smo izvedeli, da jih motijo dežurstva, terenska usposabljanja, premestitve, napotitve na misije, prenizke plače, nenapovedani alarmi itd.

Prostovoljci so imeli pred služenjem neko predstavo o vojaškem življenju in poklicu, ki se je med služenjem spremenila. Kasneje se je ta predstava spremenila še enkrat tistim, ki so postali pripadnik PPRS. Praviloma je to predstavo spremljalo razočaranje in nezadovoljstvo.

Prehajanje prostovoljcev v poklicno in pogodbeno sestavo SV

Po končanem vojaškem roku so se prostovoljci želeli pridružiti STAS SV oziroma PPRS. Tisti, ki so pred prihodom na PSVR razmišljali o tem, da bi se pridružili stalni sestavi oz. pogodbeni rezervi, so bili po končanem služenju v to še bolj prepričani.

Oseba C je neuspešno zaključila TVSU, tako da se v SV ni mogla zaposliti.

Tudi D se je zanimal za zaposlitev v SV. Prošnjo za zaposlitev je oddal že med služenjem vojaškega roka. Njegovo vlogo so zavrnil, ker so zdravniški pregledi pokazali, da ima v krvi previsoko raven holesterola. D je bil šokiran, da so ga zavrnil zaradi tako banalnega vzroka in meni, da se mu je zgodila krivica, saj je bil eden najboljših prostovoljcev v svoji generaciji.

Osebe A, B in jaz smo oddali vlogo za opravljanje vojaške službe v PPRS. Pri tem smo imeli zelo podobne težave, ki pa so le mene odvrnile od podpisa pogodbe. Vabilu na podpis pogodbe se nisem odzval, saj sem bil naveličan čakanja in zavlačevanja. V kolikor bi mi ponudili podpis pogodbe že v letu 2005, bi k njej pristopil brez pomislekov. Po tem so uslužbenci Uprave za obrambo prekinili stike z menoj.

Prehod v PPRS je bil v vseh treh primerih dolgotrajen, poln nejasnosti in zapletov ter celo podtikanja. Vloge smo vsi oddali takoj po končanem služenju, na podpis pogodbe pa smo čakali od osem do štiriindvajset mesecev. Čakanje je bilo zelo neprijetno, saj smo želeli podpisati pogodbe čim prej, čakanje pa nas je čedalje bolj odvracalo od tega.

Prostovoljcu A so po pomoti dali v podpis pogodbo za nepriljubljen VED, čeprav je bilo jasno dogovorjeno, za kateri VED bo sklenjena pogodba. Težave z izbiro VED je imel tudi B, ki se je želel pridružiti enoti SV, ki se tedaj ni popolnjevala z rezervisti.

Nihče izmed nas ni imel opravljenega OVSU, kar je bil še dodaten zaplet, ki je bil leta 2007 odpravljen. Podatek o tem, kdaj bomo opravili OVSU in pridobili VED, je bil pomemben, saj so bila od tega močno odvisna plačila za opravljanje vojaške službe v pogodbeni rezervi. Odveč so bila tudi smešno lahka preverjanja fizičnih sposobnosti, saj smo med PSVR opravili številna testiranja fizičnih sposobnosti. Negotovost je ustvarjala tudi šestletna pogodba. Komunikacija z osebjem Izpostav za obrambo je bila neprijetna, saj niso niti okvirno vedeli, kdaj bodo podpisane pogodbe.

Vse kaže, da so imeli intervjuvanci s kasnejšim vstopanjem v SV velike težave, ki so ustvarile podobo SV kot slabega delodajalca. Izpostave za obrambo so podpise pogodb odlagale tako dolgo, da so zbrali zadostno število kandidatov za usposabljanja za določeno VED. Enkrat se je čakalo, da se dokončajo programi usposabljanj za določeno VED, drugič pa je primanjkovalo kandidatov za popolnitev enot PPRS. V letu 2007 se je prehajanje prostovoljcev v STAS in PPRS močno poenostavilo, saj so vsebine šesttedenskega OVSU pridružili TVSU-ju. Izkušnja s prehajanjem v PPRS je bila ocenjena negativno.

Revizija, ovrednotenje PSVR in pridobljenih znanj

Za intervjuvance je PSVR pozitivna izkušnja, ki bi jo priporočili tudi drugim. Menijo, da je bilo PSVR zanje prava odločitev. Stike s prostovoljci iz svoje generacije ohranja le eden. Priložnosti za obnovitev pridobljenih znanj ni, razen pri dveh, ki sta se udeležila študentskega vojaškega tabora. Kot najbolj uporabna znanja so izpostavili vsebine iz orientacije in sanitete.

Za osebo B je bilo PSVR pozitivna izkušnja, doživel je veliko lepega in spoznal nove prijatelje. A priporoča PSVR vsem, ki jih zanima zaposlitev v SV. Jutranja telovadba, prosti vikendi, plačila, prosti čas, streljanja, taborjenje in prijatelji so pustili lepe spomine. PSVR je bila zanj ena lepših življenjskih izkušenj, ki ga še danes zelo bogati.

PSVR je bilo zame zelo pozitivna izkušnja, ki jo priporočim vsakomur, ki ga zanima vojaško življenje in vojaški poklic. PSVR je v celoti zadovoljilo moja pričakovanja. Simpatija do vojaškega načina življenja ostaja, vojaška služba pa me več ne privlači. Žal je tako, da je druženje s kolegi po končanem služenju povsem zamrlo.

PSVR je med nekdanjimi prostovoljci zelo cenjeno. Zadovoljstvo z njim je izrazil tudi prostovoljec C, kljub temu da je služenje zaključil neuspešno.

Tudi v raziskavi ORC so prostovoljci izrazili visoko zadovoljstvo s PSVR.

Sklep

Z intervjuji sem želel ugotoviti, kateri so bili ključni motivi/dejavniki pri odločitvi za prostovoljno služenje vojaškega roka, in kako z uresničevanjem interesov posameznika sovpadajo interesi SV in RS.

Intervjuvanci so izpostavili naslednje motive za vstop na služenje: spoznavanje vojaškega življenja, opreme in orožja, avanturizem, življenjska izkušnja, obramba domovine, kondicija in disciplina. Intervjuvanci niso izpostavili želje po opravljanju vojaške službe v STAS in v PPRS kot enega pomembnejših motivov za služenje. V raziskavi ORC je bil ta motiv po pogostosti izbire na drugem mestu, takoj za spoznavanjem vojaškega življenja.

Prve informacije o PSVR so prostovoljci pridobili iz različnih virov: TV oglasi, Izpostava za obrambo, dnevi odprtih vrat vojašnic, seznaničev obveznikov z dolžnostmi in pravicami, Zavod za zaposlovanje in sorodniki. Pomembna je bila vloga sorodnikov, ki so intervjuvance seznanili s PSVR in jim svetovali, kam naj se obrnejo po dodatne informacije. V anketi ORC je kar 26,6 % anketiranih izbralo kot vir informacij o PSVR sorodnike, prijatelje in znance. Intervjuji so pokazali, da družina in prijatelji niso imeli vpliva na odločitev za PSVR. Kljub temu da so intervjuvanci pokazali interes za opravljanje vojaške službe v STAS in PPRS, so v prvi vrsti iskali informacije o PSVR. Podrobnejše informacije o STAS in PPRS so iskali šele kasneje med služenjem. Nekaj slabe volje je bilo pri tistih intervjuvancih, ki so mislili, da po suspenzu naborništva vojaškega roka ni več mogoče služiti.

Pred služenjem nihče izmed prostovoljcev ni bil zaposlen, niti niso iskali zaposlitve. Vojaška služba v STAS jih ni zanimala, večji interes je bil za PPRS. Zaposlitev v SV ni bila med motivi za služenje vojaškega roka. Kljub temu ne moremo reči, da intervjuvance zaposlitev v SV ni zanimala. Interes za zaposlitev v SV oziroma pridružitve PPRS je bil prisoten, saj so vsi intervjuvanci povedali, da so razmišljali o tem. Dejansko pa je le prostovoljec D prišel na služenje z namenom, da se zaposli v SV. Najprej je bilo potrebno preveriti, ali nam vojaško življenje ustreza. Drži pa to, da so med služenjem intervjuvanci zainteresirani za opravljanje vojaške službe postali bolj gotovi glede tega, ali želijo s SV sodelovati tudi v prihodnje. Intervjuji so pokazali, da so bili prostovoljci nekoliko bolj zainteresirani za opravljanje vojaške službe v PPRS kot pa v STAS.

Vojaški službi ne pripisujejo pomembnega družbenega ugleda in časti, se pa strinjajo, da gre za poseben poklic. V anketi ORC so prostovoljci SV in vojaški poklic ocenili kot veliko bolj cenjena.

Intervjuvanci bi se za prostovoljno služenje odločili tudi v primeru, da bi jih zanimala zaposlitev v SV, saj menijo, da je PSVR lažje od usposabljanja, ki ga morajo opraviti

kandidati za poklicne vojake v CU Vipava. Takojšen podpis pogodbe o zaposlitvi v SV je preveč tvegan, kar pa ne velja za PSVR, saj je to neobvezujoče in brez tveganj. Med PSVR so prostovoljci postali tudi bolj gotovi glede tega, ali se želijo zaposliti v SV.

Potek izobraževanja ni bil med motivi za vstop na služenje, a je imel velik vpliv na odločitev za PSVR. Intervjuvanci so pavziranje oz. ponavljanje izrabili za PSVR. Dokončanje študija je njihova prioriteta, kar predstavlja oviro pri odločanju o zaposlitvi v SV.

Pomemben motiv za vstop na služenje je bilo veselje do vojaškega poklica. Intervjuji so pokazali, da so imeli prostovoljci veliko veselja do spoznavanja vojaškega življenja in opravljanja vojaškega poklica.

Patriotizem in domoljubje sta imela nepomemben vpliv na odločitev za PSVR. Ustavna pravica državljanov, ki določa, da imajo državljani pravico do usposabljanja za obrambo domovine in želja po zaposlitvi v SV, sta bila nepomembna pri odločanju za služenje vojaškega roka. Le prostovoljec C se je za PSVR odločil z namenom, da služi domovini in se usposobi za njeno obrambo. Ostali smo pri sprejemanju odločitve za PSVR ta dejavnik povsem prezrli, saj zanj sploh nismo vedeli. V raziskavi ORC sta motiva služiti svoji državi in prispevati k pripravam k obrambi domovine zasedla šele šesto in sedmo mesto med najpomembnejšimi motivi za vstop na služenje. Kar se tiče interesa RS, da je PSVR usposabljanje državljanov za obrambo domovine, je žal tako, da je bil ta dejavnik nepomemben in prezrt. Poudariti pa moramo, da je bila v anketi ORC obramba Slovenije najvišje cenjena vrednota. Verjetno bi tudi intervjuvanci izbrali obrambo države za eno najpomembnejših vrednot, vendar intervjuji tega niso vključevali. Za raziskavo ORC sem izvedel šele po tem, ko sem intervjuje že opravil.

Pomemben vpliv na odločitev za PSVR pripisujejo avanturizmu in želji po doživetju nekaj novega, razburljivega. Zanimivo je, da so bile materialne koristi služenja nepomemben dejavnik, to so pokazali tako intervjuji kot anketa ORC.

Intervjuji so pokazali, da prostovoljci s SV niso zadovoljni. Nezadovoljstva je posledica dolgotrajnega in zapletenega prehajanja v poklicno in pogodbeno sestavo SV. Intervjuvanci so izrazili slabše mnenje o SV in vojaški službi, kot pa je pokazala anketa ORC. Proti koncu služenja se je večina intervjuvancev odločila, da se pridruži SV kot poklicni vojak ali pogodbeni rezervist. Torej so zadovoljili interes SV po popolnjevanju s prostovoljci.

7 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Na koncu bom strnil bistvene ugotovitve diplomskega dela. Pri tem bom težko napisal kaj novega, saj sem že sproti poizkušal izluščiti iz vsakega poglavja njegovo bistvo. V uvodu diplomskega dela sem določil štiri glavne cilje proučevanja in potrebno bo samokritično oceniti, kako so bili doseženi, ter predstaviti njihove rezultate. Vse to se bo močno prepletalo z verifikacijo hipotez.

V drugem delu diplomskega dela sem pri razlagi temeljnih pojmov ugotovil, da definicije PSVR ne bom našel. To sem poizkušal rešiti s tem, da sem opisal okoliščine, ki so privedle do uvedbe PSVR. Ob tem sem ugotovil, da je poznavanje področja popolnjenja SV in sprememb Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002 zelo površno. V leksikonu najnovejše izdaje so bile navedene povsem napačne definicije pojmov vojaška dolžnost in poklicna vojska. Avtorji leksikona ne poznajo vseh sestavin vojaške obveznosti ne načina popolnjenja SV in niso seznanjeni z novelo Zakona o vojaški dolžnosti iz leta 2002. Na podlagi tega sem se odločil že uvodoma pojasniti, kaj določa omenjena novela glede sprememb vojaške dolžnosti.

V tretjem poglavju sem predstavil normativno-pravne akte, ki urejajo PSVR. Pri tem sem hotel predstaviti PSVR kot ustavno pravico do izbire načina sodelovanja in usposabljanja pri obrambi države. Določiti je bilo potrebno tudi, v kateri del vojaške dolžnosti spada PSVR. Z argumenti, ki jih navajam v nadaljevanju, sem potrdil prvo hipotezo: **PSVR je bilo uvedeno z namenom, da se državljanom RS po ukinitvi obveznega služenja vojaškega roka omogoči usposabljanje za vojaško obrambo Republike Slovenije.**

Ugotovil sem, da je bilo PSVR uvedeno, ker Ustava določa pravico do izbire načina za pripravo in sodelovanje pri obrambi države. Novela zakona o vojaški dolžnosti je suspendirala obvezno služenje vojaškega roka, in da ne bi bila kršena Ustava, je bilo uvedeno PSVR. Ustava sicer določa pravico do izbire načina sodelovanja pri obrambi države za tiste državljane, ki niso pripravljeni sodelovati pri njeni vojaški obrambi. Zakaj ne bi imeli državljani tudi pravice izbrati načina priprav in sodelovanja pri vojaški obrambi države? Izbirali naj bi na podlagi prostovoljne odločitve. Povsem v duhu Ustave je, da se po suspenzu dolžnosti služenja vojaškega roka omogoči sodelovanje pri opravljanju vojaških obveznosti na podlagi prostovoljne odločitve državljanov. Država mora zagotoviti izvajanje v ustavi določenih pravic in ravno zato je bilo uvedeno PSVR. Dejansko je bila ta ustavna pravica le eden izmed razlogov za uvedbo PSVR. PSVR je bilo potrebno umestiti v vojaško dolžnost, saj je očitno, da gre za njeno nekoliko spremenjeno sestavino. PSVR je dodatna oblika dolžnosti služenja vojaškega roka, ki sicer velja, a se ne izvaja. PSVR je torej dodatna oblika

vojaške dolžnosti, ki se po suspenzu dolžnosti služenja vojaškega roka izvaja v miru in se zanje državljani odločajo prostovoljno. Za verifikacijo prve hipoteze je pomembno, da na PSVR gledamo kot na ustavno pravico državljanov, da se prostovoljno usposobijo za obrambo države. V Ustavi sicer piše, da je obramba države za državljane RS obvezna, vendar o PSVR ne moremo govoriti kot o obvezi, saj temelji na prostovoljni odločitvi. Intervjuji so žal pokazali, da prostovoljci na služenje vojaškega roka niso gledali kot na uresničitev svoje ustavne pravice. Večinoma o tem niso vedeli nič, kar kaže, da je bil zanje ta pogled na PSVR povsem prezrt in nepomemben dejavnik pri odločitvi za služenje vojaškega roka. Usposabljanje državljanov za obrambo domovine je za SV temeljni namen PSVR, ki pa se ga premalo poudarja. V raziskavi ORC sta motiva služiti svoji državi in prispevati k pripravam za njeno obrambo zasedla šele šesto in sedmo mesto med motivi za vstop na služenje. Zadnji se je z oceno srednje vrednosti 3,59 uvrstil na sredino petstopenjske lestvice. Glede tega, da je ključni namen PSVR usposabljanje državljanov za obrambo domovine, interesi SV in RS sovpadajo, kar pa ne drži za prostovoljce, ki v ospredje postavljajo drugačne lastne interese. S temi argumenti potrjujem vsebino prve hipoteze. V isti sapi pa moram poudariti, da PSVR zagotovo ni bilo uvedeno zgolj za usposabljanje državljanov za obrambo domovine. Zagotovo obstaja več razlogov, zakaj so se v SV odločili zanj. Prostovoljci so na neki način nasledili nabornike. Usposabljanje nabornikov je bilo v preteklosti ena izmed ključnih nalog SV. Po prehodu na poklicno vojsko se je obseg izvajanja te naloge močno zmanjšal in SV je morala najti način, kako te svoje zmogljivosti še naprej uporabljati in preoblikovati za druge namene. Navedem lahko še druge razloge za uvedbo PSVR, npr. popolnjevanje STAS in PPRS s kandidati brez odsluženega vojaškega roka, ne morem pa trditi, da bi bil odločilen le eden izmed njih.

V nadaljevanju sem se ukvarjal s smiselnostjo PSVR za popolnjevanje SV in obrambo države. Ugotovil sem, da usposabljanje prostovoljcev zagotovo prispeva k pripravam za obrambo domovine. Najvišji namen PSVR je v tem, da se državljane izuri za obrambo države. Žal se je izkazalo, da so prostovoljci »neuporabni« za izvajanje vojaške obrambe, v kolikor se po služenju ne pridružijo SV. Neuporabni so, ker ne obstaja znotraj SV nobena struktura, kjer bi lahko svoje znanje osvežili in nadgradili. Zavedati se moramo, da se oborožitveni sistemi, vojaška oprema, tehnika in ostala vojaška znanja spreminjajo. Nepoznavanje teh novosti pa pomeni neprimernost za opravljanje vojaške službe. Prostovoljci, ki želijo poleg pripravljenosti dolgoročno prispevati k izvajanju vojaške obrambe RS, se morajo pridružiti STAS oziroma PPRS SV. Drugače bi bilo, če bi po odsluženem vojaškem roku postali del obvezne rezervne sestave SV. Slednja se ne popolnjuje več in bo do leta 2010 ukinjena.

Ravno zaradi tega se ne more uresničevati interes države, da se z vsakim prostovoljcem, ki odsluži vojaški rok, poveča število državljanov, usposobljenih za obrambo države. Kakšen je odnos prostovoljcev do obrambe Slovenije, je pokazala anketa ORC, kjer se je ta vrednota izkazala kot najpomembnejša. Slednje sem podrobneje opisal že pri verifikaciji prve hipoteze. V zvezi s tem prostovoljcem zagotovo ni mogoče ničesar očitati.

Del diplomskega dela je bil namenjen tudi temu, da ugotovim, kakšen je pomen PSVR za popolnjevanje SV s kadri. Postavil sem tudi hipotezo (H2), **da je PSVR pomembno za pridobivanje novih kadrov SV, saj se prostovoljci po končanem služenju pogosto odločajo za vojaško službo**. Hipoteze ne morem ne potrditi ne ovreči, saj sem našel tako argumente v njen prid, kot tudi argumente, ki jo zavračajo.

Po končanem služenju vojaškega roka se približno 25 % prostovoljcev odloči za opravljanje vojaške službe v STAS in PPRS. PSVR zagotovo prispeva k popolnjevanju SV s kadri, vendar je ta prispevek zelo majhen. Le okoli 15 % prostovoljcev se je pridružilo STAS in zgolj 10 % PPRS. Glede na majhno število prostovoljcev, ki so se pridružili SV in njene letne potrebe po kadrih, se zdi, kot da je PSVR nepomembno za popolnjevanje SV. PSVR bi lahko k popolnjevanju SV prispevalo mnogo več. Da temu ni tako, je po eni strani kriva SV, po drugi strani pa k temu »neuspehu« prispevajo tudi sami prostovoljci. Zakaj se torej kljub izjemnemu interesu za vojaški poklic SV pridruži le četrtnina prostovoljcev? Odgovorov na to vprašanje je več. Morda Oddelek za pridobivanje kadrov SV ne stori vsega, da bi v vrste SV privabil več prostovoljcev. Upoštevati moramo še, da vsi prostovoljci ne zaključijo služenja uspešno. Nekateri prostovoljci kasneje ne izpolnjujejo pogojev (predvsem zdravstvenih) za opravljanje vojaške službe. Intervjuji so pokazali, da so bili prostovoljci izjemno nezadovoljni s potekom zaposlitvenega postopka. Motila jih je predvsem njegova dolžina in neinformiranost s samim potekom postopka. Tisti, ki imajo status študenta, pogosto želijo dokončati študij pred zaposlitvijo. Zagotovo pa drži trditev, da SV boljšega kadra, kot so prostovoljci, ne more najti.

Raziskava ORC je pokazala, da se prostovoljci zelo zanimajo za opravljanje vojaške službe v STAS. Na eni strani je bil zaznan izjemen interes za poklicno opravljanje vojaške službe in na drugi strani zelo majhno število prostovoljcev, ki se po koncu služenja pridružijo STAS. Interes za PPRS pa je mnogo nižji. Kar 53,9 % anketiranih je bilo sploh nezainteresiranih ali manj zainteresiranih za PPRS. Očitno je, da je PPRS zelo nepriljubljena. Pričakovali bi, da se bodo prostovoljci pogosteje odločali za rezervno sestavo, ker študentje in nezaposleni predstavljajo velik odstotek prostovoljcev. Intervjuji so pokazali, da materialne

koristi PSVR niso bile pomemben dejavnik pri odločanju za PSVR. Vsekakor bi pričakovali, da se bodo prostovoljci v večjem številu odločali za PPRS vsaj zaradi materialnih koristi. PPRS se je večinoma popolnila z nekdanjimi pripadniki obvezne rezervne sestave. Res pa je, da bodo v prihodnje prostovoljci vse pomembnejši za popolnjevanje PPRS. Tisti pripadniki obvezne rezervne sestave, ki so se namreč hoteli pridružiti PPRS, so to že storili. Prostovoljci tako ostajajo edini kader, ki bo lahko popolnjeval PPRS v prihodnje. Vzrok za nizek interes za PPRS bi lahko tičal v tem, da zanimanje za zaposlitev v STAS izključuje zanimanje za PPRS. Prostovoljce, ki se želijo zaposliti v SV oziroma iščejo zaposlitev, PPRS ne zanima. Za svoje materialno blagostanje potrebujejo mesečno plačo, zgolj plačila za opravljanje vojaške službe v PPRS jim ne zadostujejo. V primeru, da ne dobijo zaposlitve v STAS, si morajo tako ali tako poiskati civilno zaposlitev in tako PPRS odpade. No, vsaj tako sem razmišljal sam. Drugi razlog nezanimanja za PPRS pa je lahko njeno nepoznavanje. Intervjuji so pokazali, da so se prostovoljci pred služenjem »oborožili« z informacijami o PSVR, tekom služenja pa so iskali podrobnejše informacije o zaposlitvi v SV. Morda PPRS sploh niso dobro poznali. Podobno je bilo namreč s predstavami o PSVR, ki se niso ujemale z realnostjo pri kar 38 % sodelujočih v anketi ORC. Prostovoljno služenje vojaškega roka je tudi edini način, na katerega se lahko nekdo brez odsluženega vojaškega roka pridruži PPRS.

Hipotezo številka tri sem postavil, da bi ugotovil, kakšen je pomen PSVR za povezavo vojaškega in civilnega okolja. Izkazalo se je, da je PSVR zagotovo pomembno za povezavo civilnega in vojaškega okolja. Raziskava ORC je pokazala, da prostovoljci zelo cenijo SV in PSVR. Intervjuji so sicer pokazali nezadovoljstvo prostovoljcev s potekom zaposlitvenega postopka, kar je nekoliko poslabšalo njihovo mnenje o SV, ne pa tudi dobrega mnenja o PSVR. Prostovoljci so bili s služenjem vojaškega roka zelo zadovoljni. To je zelo pomembno, saj so postali po vrnitvi v civilno okolje nekakšni »mnenjski voditelji«, ki bodo skrbeli za ugled, poznavanje in dobro mnenje o PSVR in posredno tudi o SV. Veliko bodo pripomogli k prepoznavnosti PSVR med svojimi vrstniki in zagotovo bodo katerega izmed njih navdušili, da se bo pridružil SV. Ugled in dobro mnenje o PSVR in SV pa bodo širile tudi njihove družine in znanci, ki so se v raziskavi ORC in intervjujih izkazali kot pomemben vir informacij o PSVR. K povezavi vojaškega in civilnega okolja veliko pripomore dejstvo, da se PSVR izvaja v štirih učnih skupinah CU Vipava. Vse naštetu je ključno za izmenjavo vrednot med vojaškim in civilnim okoljem. Pomembno je, da državljani, ki služijo vojaški rok v vojaški organizaciji, prepoznajo vrednote civilnega okolja. Preko PSVR vojaška organizacija spoznava mlade in se jim tudi deloma prilagaja, da bi bila zanje čim bolj

zanimiva in sprejemljiva. Za moderno, profesionalno vojsko je zelo pomembno, da ohranja stik s civilnim okoljem in PSVR je več kot primeren način za to. S temi argumenti potrjujem tretjo hipotezo, ki se glasi: **Zaradi vpetosti v civilno okolje in pozitivnih izkušenj prostovoljcev s služenjem je PSVR pomembno za vezi med vojaškim in civilnim okoljem.**

Potrdil sem tudi četrto hipotezo, v kateri trdim, **da se mladi odločajo za PSVR z namenom, da na nezavezujoč način preverijo, ali jim vojaško življenje in poklic ustrežata.** PSVR omogoča zainteresiranim za vojaški poklic, da brez tveganja preizkusijo, ali jim vojaški poklic ustreza. Spoznati vojaško življenje je bil med prostovoljci najpogostejši motiv za vstop na služenje. Slednje so pokazali tako intervjuji kot raziskava ORC. Težava pri tem je le to, da je vojaška služba drugačna od služenja vojaškega roka. Tako kot prostovoljci niso imeli pravih predstav o služenju vojaškega roka, so bile tudi predstave o vojaški službi nekoliko napačne, kar so pokazali tudi intervjuji. Prostovoljci so tekom služenja postali bolj gotovi glede tega ali jim vojaška služba odgovarja. V tem smislu je PSVR zadovoljilo pričakovanja prostovoljcev.

Po verifikaciji hipotez bi podal še končno oceno smiselnosti PSVR. Med pisanjem diplomskega dela sem spoznal, da smisel PSVR ni v usposabljanju državljanov za obrambo domovine ali popolnjevanju SV ali promociji SV ali ohranjanju povezave civilnega in vojaškega okolja. Zgolj v eni izmed naštetih stvari smisla PSVR ni mogoče najti, saj interesi prostovoljcev, SV in RS ne sovpadajo vedno ali pa ni pogojev, da bi se uresničevali. Smisel PSVR sem našel v tem, da sem seštel vse njegove prispevke. Morda je bilo narobe, da sem smisel iskal tam, kjer bi interesi prostovoljcev, SV in RS sovpadali. Za prostovoljce je smisel PSVR drugačen, kot je smisel PSVR za SV in obrambo države. Šele ko povežemo v mozaik drobne delce, ki predstavljajo smisel PSVR za prostovoljce, SV in državo, lahko govorimo o smiselnosti prostovoljnega služenja vojaškega roka. Diplomsko delo bom zaključil v enakem tonu, kot so se večinoma zaključevali intervjuji s prostovoljci. PSVR je izjemno pozitivna izkušnja tako za državljane, ki so se ga udeležili, kot za SV, ki ga izvajajo, in tudi za RS.

LITERATURA

1. Bajec, Anton, Janko Jurančič, Mile Klopčič, Lino Legiša, Stane Suhadolnik, France Tomšič, Bojan Čop, Jakob Rigler, Ivanka Černelič, Milena Hajnšek-Holz, Zvonka Leder-Mancini, Tine Logar, Jakob Muller, Marjeta Humar, Ivanka Šircelj-Žnidaršič in Vladimir Nartnik. 2000. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS.
2. Gažević, Nikola, Stevo Maoduš, Mate Jerkovič, Vojo Todorovič, Ljubo Vučkovič, Ivan Dolničar, Mile Čalović, Džemil Šarac, Metodije Kotevski, Fabijan Trgo, Radovan Vojvodič in Pero Pejović. 1971. *Vojna enciklopedija, drugo izdanje, Brdo-Foča*. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije.
3. Gažević, Nikola, Milorad Janković, Miloš Stanimirović, Metodije Kotevski, Petrović, Stevo Maoduš, Fabijan Trgo, Đorđe Novosel, Ilija Tribović, Avgust Vrtar, Zdravko Cvetković, Mišo Čusić, Sveto Kerkez, Vjekoslav Kreačić, Anton Malić, Gojko <Miljanović, Vojislav Nikolić, Stevo Pravdić, Živko Radović, Borislav Ratković, Đorđe Stanić, Stevo Tadić, Janko Viličić, Đuro Zagorac, Darko Matković in Petar Pejović. 1981. *Vojni leksikon*. Beograd: Vojnoizdavački zavod: Vuk Karadžić, Ljubljana, Mladinska knjiga.
4. Grošelj, Klemen. 2004. Med poklicne ali prostovoljce? *Revija Obramba* 16(1).
5. Kocjan-Barle, Marta, Drago Bajt, Darko Čuden, Anton Jakob, Neva Šlibar, Marjanca Jamnik, Darja Kocjan-Ačko, Jože Španinger, Jasmina Markič, Uroš Mozetič, Kristina Pegan-Vičič, Branka Kalenčić, Blažka Muller-Pograjc, Karel Natek, Ida Knez-Račič, Marjeta Natek, Barbara Lampič, Bibijana Mihevc, Peter Repolusk, Žarko Tomšič, Jože Račič, Đurđa Stresoglavec, Irena Novak-Popov, Niko Jež, Peter Svetina, Andrej Rozman, Aleksander Bjelčević, Peter Weiss, Andreja Žele, Marko Snoj, Silvo Torkar, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marjetka Golež-Kavčič, Marko Treseglav, Darja Frelj, Bojan Balkovec, Martin Šteiner, Milan Lovenjak, Predrag Novaković, Dušan Malcović, Barbara Šatej, Marijan Pavčič, Miha Kač, Miha Pogačnik, Ljubo Bavcon, Dragica Wedan-Lukić, Alenka Šelih, Janez Kranjc in Franc Žibert. 2005. *Slovenski veliki leksikon, p-ž*. Ljubljana: MKZ, d.d..
6. Pogačnik, Aleš, Ivan Bele, Aleš Galič, Peter Grilc, Vid Jakulin, Ivan Kristan, Ada Polajnar-Pavčnik, Vladimir Simič, Klemen Podobnik in Irena Zavrl. 2006a. *Veliki splošni leksikon*,

priporočena izdaja v dvajsetih knjigah. Dvanajsta knjiga, montanisti-nova levica. Ljubljana: DZS.

7. Pogačnik, Aleš, Ivan Bele, Aleš Galič, Peter Grilc, Vid Jakulin, Ivan Kristan, Ada Polajnar-Pavčnik, Vladimir Simič, Klemen Podobnik in Irena Zavrl. 2006b. *Veliki splošni leksikon, priporočena izdaja v dvajsetih knjigah. Štirinajsta knjiga, penicinalizacija-prihodki.* Ljubljana: DZS.

SPLETNI VIRI

Internet 1: Anželj, Ernest. 2005. Pridobivanje kadra za poklicno sestavo Slovenske vojske. V *Bilten Slovenske vojske* 7(1): 128. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/publikacije/bilten_sv_7_1_05.pdf (13. februar 2007).

Internet 2: *Uredba o prostovoljnem služenju vojaškega roka.* UR. I. RS 81/2003. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200381&stevilka=3871> (15. november 2007).

Internet 3: Jernejčič, Andreja. 2002. Spremeniti je treba razmišljanje in živeti vrednote. *Revija Slovenka vojska* 10(19): 10. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2002/sv02_19.pdf (14. december 2007).

Internet 4: Skupščina Republike Slovenije. 1991. *Ustava RS.* Dostopno na: <http://www.dz-rs.si/index.php?id=150&docid=28&showdoc=1> (1. december 2007).

Internet 5: Zakon o obrambi (ZObr-UPB1). Ur. I. RS 103/2004. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004103&stevilka=4405> (1. december 2007).

Internet 6: Zakon o vojaški dolžnosti (ZVojD-UPB1). Ur. I. RS 108/2002. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2002108&stevilka=5309> (13. december 2007).

Internet 7: Grmek, Meta. 2007. Vojaška dolžnost po ukinitvi naborništva ostaja. *Revija Slovenska vojska* 12 (4): 8, 21, 32. Dostopno na: <http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revijasv/2004/sv04.pdf> (8. november 2007).

Internet 8: Garb, Maja. 2006. Prostovoljci na služenju vojaškega roka v Slovenski vojski. V *Bilten Slovenske vojske* 8(4): 83-97. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/publikacije/bilten_sv_8_4_06.pdf, (25. januar 2007).

Internet 9: Elektronske storitve javne uprave. 2007. *Vloga za prostovoljno služenje vojaškega roka*. Dostopno na: <http://e-uprava.gov.si/storitve/pridobiVlogo.esju?id=323> (26. december 2007).

Internet 10: Slovenska vojska. 2007. *Kraj in vpoklic*. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/opk/prostovoljec/vpoklic.htm> (15. december 2007).

Internet 11: Slovenska vojska. *Pogodba o prostovoljnem služenju vojaškega roka*. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/pdf/prostovoljec/pogodba.pdf> (15. december 2007).

Internet 12: Slovenska vojska. 2007. *Denarni prejemki*. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/opk/prostovoljec/placilo.htm> (15. december 2007).

Internet 13: Jarm, Valerija. 2007a. Zakaj v prostovoljno služenje vojaškega roka. *Revija Slovenska vojska* 15(3): 13. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_03.pdf (15. december 2007).

Internet 14: MP/BT. 2003. V SV tudi prostovoljno služenje vojaškega roka. *Revija Slovenska vojska* 11(14): 2. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2003/sv03_14.pdf (15. december 2007).

Internet 15: Slovenska vojska. 2007. *Sprejemni pogoji*. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/opk/prostovoljec/index.htm> (14. december 2007).

Internet 16: Slovenska vojska. 2007. *Predmetnik in cilji*. Dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/pdf/prostovoljec/novpredmetnik_TVSVU_pr.pdf (16. februar 2007).

Internet 17: Jarm, Valerija. 2007b. Prostovoljci preverjajo vojaško življenje. *Revija Slovenska vojska* 15(12): 20. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_12.pdf (15. december 2007).

Internet 18: Grmek, Meta. 2004. Navdušeni prostovoljci na zaključnem terenskem usposabljanju. *Revija Slovenska vojska* 12(6): 22. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2004/sv04_06.pdf (8. november 2007).

Internet 19: Jarm, Valerija. 2005. Navdušeni prostovoljci končali služenje vojaškega roka. *Revija Slovenska vojska* 13(10): 26. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2005/sv05_10.pdf (15. december 2007).

Internet 20: Slovenska vojska. 2007. *Plačila*. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/opk/vojak/placila.htm> (17. december 2007).

Internet 21: Kozmik, Nataša. 2006. *Materinstvo v poklicnih oboroženih silah držav članic NATA*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kozmik-Natasa.PDF> (12. februar 2007).

Internet 22: Slovenska vojska. 2007. *Sestava SV*. Dostopno na: <http://slovenskavojska.si/poklicna/struktura/index.htm> (18. december 2007).

Internet 23: Ministrstvo za obrambo. 2006. *Srednjeročni obrambni program 2007-2017*. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/SOPR_2007-2012_cistopis.pdf (12. februar 2007).

Internet 24: Ministrstvo za obrambo. 2006. *Letno poročilo MORS za leto 2006*. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/dokumenti/LP_MO_2006.pdf (12. februar 2007).

Internet 25: *Uredba o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi Slovenske vojske*. Ur. l. RS 95/2002. Dostopno na: <http://www.uradnilist.si/1/objava.jsp?urlid=200295&stevilka=4777> (18. december 2007).

Internet 26: *Uredba o spremembah in dopolnitvah uredbe o pogodbenem opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV*. Ur. l. RS 122/2004. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2004122&stevilka=5065> (18. december 2007).

Internet 27: Grmek, Meta. 2005. V Vipavi uresničujemo geslo Zmoremo, ker hočemo. *Revija Slovenska vojska* 13(15): 32. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2005/sv05_15.pdf (21. december 2007).

Internet 28: Slovenska vojska. *Pogodba o zaposlitvi*. Dostopno na: http://www.slovenskavojska.si/pdf/vojak/pogod_vojak4.pdf (21. december 2007).

Internet 29: Jernejčič, Andreja. 2004. Obisk v Centru za usposabljanje. *Revija Slovenska vojska* 12(3): 4. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2004/sv04_03.pdf (8. november 2007).

Internet 30: Slovenska vojska. 2007. *Center za usposabljanje*. Dostopno na: <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/enote/pdriu/cu.htm> (9. oktober 2007).

Internet 31: Bric, Roman. 2007. Bodo višje plače povečale zanimanje za SV? *Revija Slovenska vojska*, 15(19): 2. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_19.pdf (9. oktober 2007).

Internet 32: Ministrstvo za obrambo. 2007. *Direktorat za obrambne zadeve*. Dostopno na: <http://www.mors.si/index.php?id=67#162> (26. december 2007).

Internet 33: Jarm, Valerija. 2006. Vojaške obveznike seznanili z možnostmi delovanja v SV. *Revija Slovenska vojska* 14(6): 14. Dostopno na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2006/sv06_06.pdf (15. december 2007).

Internet 34: *Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o prostovoljnem služenju vojaškega roka*. Ur. l. RS 116/2007. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007116&stevilka=5803> (17. december 2007).

Priloga A: Načrt in navodila za izvedbo intervjuja

1. Za vsakega intervjuvanca navedem: poimenovanje, starost, čas in kraj PSVR, zaposlitev, stopnjo izobrazbe.

2. Intervjuvanca prosim, da mi na kratko razloži, zakaj se je odločil za PSVR.

Zanima me njegova osebna zgodba, kateri poglobitni razlog bo navedel, in ali bo morda nakazal tudi na vpliv dejavnikov iz ozadja. Pri tem je pomembno, da intervjuvanec odgovori samoiniciativno, brez mojih sugestij.

3. Kje je intervjuvanec pridobil prve informacije o PSVR in kako je bil seznanjen z njim v primerjavi z usposabljanjem za poklicnega vojaka v CU Vipava?

PSVR postaja zelo pomembna baza za pridobivanje kandidatov za poklicnega vojaka. To dokazuje tudi dejstvo, da vojaki na PSVR opravijo po novem tako TVSU in OVSU, za slednjega so morali še pred kratkim za šest tednov v Vipavo. PSVR je tako izenačeno z usposabljanjem v CU Vipava. Trditi bi si upal, da smo bili bolj seznanjeni s PSVR kot usposabljanjem za poklicnega vojaka. Mislim, da je tak tudi odnos OPK SV.

4. Iskanje zaposlitve in vrednotenje službe v SV.

Ali je intervjuvanec v času pred PSVR že imel kakšno zaposlitev, je bil morda potencialni iskalec prve zaposlitve oz. nič od tega? Zanima me, zakaj je zaposlitev iskal ravno v SV in ali jo je poizkušal najti tudi kje drugje? Ali meni, da je v njegovi okolici težko najti zaposlitev? Ali misli, da bi imel z iskanjem zaposlitve pri civilnih delodajalcih težave?

Ali meni, da uživa zaposlitev v SV družbeni ugled, čast? Ali bi lahko rekel, da je služba v SV nekaj posebnega, ekskluzivnega in bi se dobro podala k njegovemu imidžu? Pri tem je pomembno, da intervjuvanca opozorim, v kolikor je zaposlen v SV, da poizkuša odgovoriti ne iz sedanjih izkušenj, ampak tako, kot je na to gledal v času služenja PSVR.

5. Zakaj PSVR in ne CU Vipava?

Vprašanje se tiče intervjuvancev, ki so želeli postati poklicni pripadniki SV. Zanima me, zakaj niso takoj podpisali pogodbe za zaposlitev v SV in odšli na usposabljanje v CU Vipava. Ali so jim tako svetovali na Izpostavi za obrambo? Ali so hoteli najprej preizkusiti (izkušnje) in spoznati vojaški poklic ter ugotoviti, če so ga sposobni opravljati? PSVR ne prinaša nobenih nadaljnjih obveznosti in je manj tvegana odločitev kot neposreden podpis pogodbe o zaposlitvi v SV. Ali so med PSVR postal še bolj gotovi, da je želja/ideja po zaposlitvi v SV prava odločitev? Ali se je intervjuvanec za PSVR odločil, ker se je lahko usposabljal bližje svojemu domu? Ali bi to vplivalo na njegovo odločitev, če bi lahko izbral

med učnimi skupinami? Ali je intervjuvanec kdaj in kje slišal, da je TVSU lažje opraviti med PSVR kot v CU Vipava? Ali verjame, da je to res?

6. Izobrazba

Zanima me, katero stopnjo izobrazbe je imel intervjuvanec v času, ko je bil na PSVR, in sedaj. Pogosto se med prostovoljci znajdejo taki, ki niso končali srednje šole, so opustili študij na fakulteti, so pavzirali, ponavljali letnik itd. Zanima me, ali so imeli status študenta in ali so bili vpisani na redni oz. izredni študij. Ali bi s svojo stopnjo izobrazbe težko našel delo v civilnem okolju? Kako pomembno so dogodki v zvezi z izobraževanjem, če sploh, so vplivali na odločitev za PSVR?

7. Družinsko okolje in prijatelji

Kako je tvoja družina vplivala na tvojo odločitev, da odideš na PSVR? So te pri tem podpirali, ti nudili pomoč (prevozi, pranje oblačil itd.)? Ali si kdaj čutil pritisk s strani svoje družine, da si poiščeš zaposlitev? Ali so ti starši kdaj očitali, da ti primanjkuje discipline in bi ti "vojska" dobro dela glede tega? Kako so tvoji prijatelji spremljali tvoje PSVR, ste se skupaj začeli zanimati za PSVR? Ali so te spodbujali, podpirali in s tem prispevali k tvoji odločitvi? V kakšnem tonu so te spraševali o samem služenju? Kako pomemben dejavnik sta bila družina in prijatelji? *Op.: kar za nekaj fantov lahko rečem, da so jim PSVR svetovali starši, da se izboljša njihova disciplina.*

8. Veselje do vojaškega poklica

Potrebno je ugotoviti, ali ima intervjuvanec do tega težkega poklica veselje. To pomeni, ali je pripravljen za razmeroma nizko plačo prenašati vse tegobe (alarmi, terensko urjenje, premestitve, napotitev na misijo itd.), ki jih omenjeni poklic prinaša. Ali posamezniku tak način življenja ne bi predstavljal težave? Od kod posamezniku strast in veselje do tega poklica? Ali si je od nekdaj želel postati vojak? Kako pomemben dejavnik je to?

9. Patriotizem, domoljubje...

Kako je anketirani navezan na državne simbole (zastava, grb, himna, pomembni državni prazniki); kakšen odnos ima do njih in kaj mu pomenijo? Kako močna je njegova nacionalna zavest oz. pripadnost slovenskemu narodu? Ali meni, da je bil med PSVR deležen obsežne domovinske vzgoje?

10. PSVR kot ustavna pravica in nova oblika usposabljanja državljanov za obrambo domovine

Leta 2003 je SV dokončno opustila naborniški sistem in prešla na popolnjevanje s poklicnimi vojaki. S tem so vse naslednje generacije izgubile pravico, privilegij in čast, da prisežejo in se usposobijo za obrambo domovine. Tistim, ki tako razmišljajo, PSVR

omogoča izpolnitev njihove ekskluzivne pravice. Na PSVR lahko v tej luči gledamo kot na ostanek naborništva. Na PSVR so lahko napoteni državljani RS obeh spolov, stari med 18 in 27 let, ki še niso služili vojaškega roka in ustrezajo zdravstvenim kriterijem. Zanima me, ali je intervjuvanec kdaj razmišljal v tej smeri in ali je ta prezrti dejavnik vplival na njegovo odločitev za PSVR.

11. Izboljšanje psihofizične pripravljenosti

Med urjenjem so vojaki izpostavljeni tako psihičnim in fizičnim naporom, čemur se daje velik poudarek. Zanima me, ali si je posameznik obetal, da bo med PSVR izboljšal svoje psihične in fizične zmogljivosti, ter ali je opazil v tem smislu kakšen napredek.

PSVR je namreč odlična priložnost za tiste, ki želijo preizkusiti samega sebe, se spoznati v kritičnih situacijah, ki jih zanima, kako se odzivajo pod pritiskom, želijo potisniti meje svojih psihofizičnih zmogljivosti na višjo raven itd.. *Pomembnost dejavnika.*

12. Želja po pridobivanju novih znanj in izkušenj

Nekateri posamezniki si od PSVR obetajo, da bodo med služenjem pridobili nova, povsem specifična znanja in se obogatili z novimi izkušnjami. Sprašujem se, ali so prostovoljci kdaj razmišljali tudi o tem dejavniku. *Prisotnost in pomembnost dejavnika.*

13. PSVR kot način preživljanja počitnic

Na PSVR lahko gledamo tudi kot na plačane počitnice, na katerih se veliko naučiš, spoznaš nove ljudi in nove kraje; vse je zastoj, zagotovljena je hrana, nastanitev, potni stroški so povrnjeni, kot dodatna stimulacija pa prostovoljci prejemajo tudi nekakšno plačilo, katerega končni znesek ni tako majhen. PSVR lahko izrabimo za spoznavanje vojaškega življenja, ki ne prinaša nobenih obveznosti, ki bi sledile po koncu služenja. Mnogi mladi na ta način aktivno izrabijo prosti čas in počitnice. *Prisotnost in pomembnost dejavnika.*

14. Avanturizem

Pri mladih je pogosto opaziti željo po preizkušanju nečesa novega in popolnoma nepoznanega. Kaj si od tega obetajo, pogosto ne znajo natančno povedati. Navdihujejo jih prizori iz vojaških filmov, želja po akciji in novih doživetjih. *Prisotnost in pomembnost dejavnika.*

15. PSVR kot iniciacija fantov v »moške«

V preteklosti je bila vojaška organizacija ključna institucija, ki je zaznamovala iniciacijo fantov v »moške«. Zanima me, ali lahko PSVR pripišemo iniciacijsko vlogo, ki jo je v preteklosti imelo naborništvo. Ali družba pripisuje PSVR to družbeno vlogo (iniciacijo)?

Ali se je posameznik na in po koncu PSVR počutil kaj bolj »moškega« kot prej? Ali je opazil, da so ljudje, s katerimi je v pogostih stikih, spremenili odnos do njega?

16. Materialne koristi PSVR

Kako pomembno je bilo pri odločitvi za PSVR dejstvo, da prostovoljec med služenjem teče delovna doba, so zdravstveno zavarovani in prejemajo plačilo? Kako pomembni so bili prihodki, ki jih je tekom služenja dobival konkretni prostovoljec? Za kaj je porabil omenjena sredstva; jih je morda namensko varčeval; ali so zadoščala za njegove potrebe ter izdatke med služenjem?

17. Težave, povezane s prehajanjem v poklicno vojsko in pogodbeno rezervo

V tej točki me zanima, kakšen je bil postopek prehoda na poklicno oz. pogodbeno rezervo (identificirati je potrebno težave, s katerimi so se kandidati za poklicnega vojaka oz. pogodbenega rezervista soočali po koncu PSVR). Ali je vlogo za zaposlitev vložil že v času služenja? Postopek je zelo dolgotrajen in z njim povezana birokracija je primerno toga. Nekateri fantje so imeli težave tudi na zdravniškem pregledu. Želim, da posameznik sam predstavi ta prehod in ga tudi oceni. Vprašal bom npr.: ali je intervjuvanec imel s postopkom kakšne (katere) težave; so te bile birokratske narave ali zdravstvene; ali je pričakoval, da bo pogodba podpisana veliko prej; kako dolgo je trajalo, da je pridobil vsa zdravniška mnenja, da je sposoben za službo v SV; kako dolgo po služenju PSVR je bil napoten na TVSU itd. Prostovoljce, ki niso sklenili s SV nobenega pogodbenega razmerja, je potrebno vprašati, kaj jih je odvrnilo od tega. Ali je morda potem, ko se je odločil, da ne sklene pogodbenega razmerja, še kdo iz SV, Izpostave za obrambo, OPK kontaktiral z njimi; v zvezi s čim?

18. Primerjava PSVR in zaposlitve v SV

Zanima me, kako kot poklicni vojak nekdanji prostovoljec gleda na PSVR in ali lahko primerja delo poklicnega vojaka s PSVR. Želim izvedeti, ali je zaposlitev v SV potrdila posameznikovo predstavo o vojaški službi, ki si jo je ustvaril med PSVR.

19. Revizija, ovrednotenje PSVR in pridobljenih znanj

Pomembno je ugotoviti, ali intervjuvanec gleda na PSVR kot na pozitivno izkušnjo, ki bi jo priporočil tudi ostalim zainteresiranim za PSVR. Ali ga vojska po končanem PSVR še privlači; ali je bilo PSVR prava odločitev? Ali je lahko pridobljena znanja še kdaj izkoristil, npr. orientacija, prva pomoč, vojaški tabor itd. Ali ima stike z ostalimi prostovoljci, s katerimi je služil?

Priloga B: Intervjuji s prostovoljci

Moje prostovoljno služenje vojaškega roka

Načrt in navodila za izvedbo intervjuja bom najprej preizkusil tako, da bom sam odgovoril na predvidena vprašanja. To ne bo intervju, ampak moja zgodba v zvezi z odločitvijo, da kot prostovoljec služim vojaški rok.

Leta 2005 sem torej kot prostovoljec služil vojaški rok v Murski Soboti. Zakaj sem se odločil, da na tak način preživim poletje, bi težko strnil v en stavek. Na mojo odločitev je vplivalo več dejavnikov. Še najbolj iskren odgovor bi bil, da sem želel počitnice preživeti aktivno in povsem drugače kot do tedaj, želel pa sem se tudi naučiti nekaj novega ter pridobiti povsem novo izkušnjo; ostalo je bilo sekundarnega pomena.

2005 sem bil star triindvajset let in kot izredni študent sem bil tedaj že vpisan v tretji letnik obramboslovja na Fakulteti za družbene vede. Prve informacije v zvezi s PSVR sem pridobil na predstavitvi zaposlitve v SV, ki je potekala v novomeški vojašnici. Za omenjeno predstavitev mi je povedala mama, ki je zanj slišala po radiu. Na predstavitvi nam je bila predstavljena zaposlitev v SV, pogodbeni rezerva in PSVR. Zadnje še posebej podrobno. Na predstavitvi je bila prisotna generacija srednješolcev. Predstavitev je imela tudi praktični del, v katerem smo lahko govorili s pripadniki SV, preizkusili pehotno opremo vojaka in streljali na laserskem simulatorju. Skratka, moje zanimanje za PSVR je močno naraslo. Dejansko sem bil v zvezi s PSVR veliko bolj seznanjen kot npr. s pogodbeno rezervo oz. zaposlitvijo v SV. Temu je sledila vloga prošnje za PSVR, ki mi je bila odobrena, in meseca junija sem bil napoten v Mursko Soboto, ki je bila tedaj še edina prosta učna skupina.

V času pred PSVR zaposlitve še nisem iskal, niti me ni zanimala zaposlitev v SV. Razmišljal pa sem o tem, da bi se kasneje pridružil pogodbeni rezervi, saj bi mi redni mesečni dohodki v času študija prišli še kako prav. Načrtoval sem, da bi se po končani diplomi zaposlil v SV kot častnik, pretekle izkušnje pa bi izrabil kot referenco.

Glede zaposlitve v SV sem tedaj ugotovil, da ne prinaša posebnega družbenega ugleda in časti. Opazil pa sem, da ljudje izkazujejo spoštovanje do zaposlenih v SV, ampak samo, v kolikor so ti predstavljeni svojo službo v pozitivni luči. Kljub temu, da je vojaški poklic zelo specifične narave, menim, da ni nekaj posebnega, ekskluzivnega, niti ne morem reči, da bi mi ustrežal.

Zaposlitev v SV me torej ni zanimala, ker nisem iskal zaposlitve, pa tudi zaradi informacij o slabih straneh vojaške službe, ki smo jih pridobivali v pogovorih s pripadniki

stalne sestave SV. V primeru, da bi se želel zaposliti v SV, bi zagotovo najprej odšel na PSVR in bi šele nato pridobil verifikacijsko-evidenčno dolžnost (VED) v Centru za usposabljanje Vipava. Žal takrat še nisem vedel, da bi se mi lahko v tem primeru postopek zelo zavlekel, kot se je to zgodilo nekaterim mojim kolegom. Danes je vseeno, saj PSVR združuje tako TVSU in OVSU. Prostovoljecem iz učnih skupin tako ni več potrebno po opravljenem TVSU oditi za šest tednov v Vipavo, da bi opravili še OVSU. Po končanem PSVR se takoj zaposlijo v eni izmed enot SV oz. pogodbeni rezervi.

Zagotovo me je zanimalo, ali sem sposoben opraviti TVSU, kar je bil cilj nas vseh, kot obramboslovec pa sem želel tudi spoznati vojaški poklic. Moram reči, da mi med služenjem vojaški poklic ni prirasel k srcu, motilo me je predvsem moreče vzdušje, ki sem ga uspešno prenašal tri mesece. Na samem usposabljanju sem od poveljnikov slišal, da bomo pri njih lažje opravili TVSU, kot bi ga v Vipavi. Menim, da bi vsakdo, ki je uspešno končal TVSU v naši učni enoti, uspešno končal tudi usposabljanje v Vipavi. V tem smislu prostovoljci nismo bili privilegirani.

V času prostovoljnega služenja sem imel peto stopnjo izobrazbe. S študijem nisem imel težav, posledično me to ni sililo k iskanju zaposlitve. Tovrstno težavo je imelo kar nekaj mojih kolegov. Kot izredni študent sem se vsako študijsko leto trudil, da bi k plačilu šolnine poleg staršev prispeval čim več tudi sam. To mi je veliko pomenilo. Spominjam se, da sem do napotitve na PSVR opravljal študentsko delo in računal, koliko mi še manjka za plačilo šolnine. Od PSVR sem si tako obetal tudi materialne koristi, poleg tega, da sem bil zdravstveno zavarovan in mi je tekla pokojninska doba. Denar, ki sem ga zaslužil kot prostovoljec, mi je zadoščal za skromne tekoče izdatke in plačilo levjega deleža šolnine za tedaj prihodnje študijsko leto. Zaradi načina mojega študija so bile materialne koristi PSVR zelo pomembne.

Moja družina je v celoti podprla odločitev, da služim vojaški rok. Bila je tudi vir te ideje. Podpore sem bil deležen ves čas usposabljanja. Oče me je vozil na vlak, mama je vsak konec tedna oprala in zlikala goro umazanih oblačil, oba sta tudi prišla na našo prisego. Z njihove strani nisem nikoli čutil pritiska, da bi si moral poiskati reden vir dohodkov. Prijatelji so mojo osamljeno odločitev sprejeli z začudenjem, sčasoma so jo sprejeli in kasneje med služenjem sem z njihove strani čutil tiho spoštovanje. Sami se nikoli niso zanimali za tovrstno služenje, ta misel jim je bila povsem odveč. Pogosto so me spraševali o tem, kako je na služenju in vedno sem jim predstavil služenje v pozitivni luči. Družina me je v moji odločitvi podprla, tako da jo ocenjujem kot pomemben dejavnik, prijatelje pa kot popolnoma nepomemben dejavnik.

Glede veselja do vojaškega poklica lahko rečem, da kakšne posebne ljubezni do omenjenega poklica nisem nikoli čutil. Tudi kot otrok nisem nikoli sanjal o tem, da bi postal vojak. Med služenjem sem izvedel, da vojaška služba prinaša dežurstva, terenska usposabljanja, premestitve, napotitve na misije, alarme itd. Pripadniki stalne sestave so vedno godrnjali, da so njihove plače občutno prenizke. Do vojaškega poklica sem si ustvaril spoštljiv odnos. Gre za enega težjih poklicev, ki od vojaka zahteva obenem fizično delo na terenu in mentalne napore. Veselje do vojaškega poklica je bil zame nepomemben dejavnik, saj ga pred tem sploh nisem poznal. Navdušenje nad vojaškimi filmi in računalniškimi igrami pa zame ni isto kot veselje do vojaškega poklica.

Že pred PSVR sem do državnih simbolov čutil spoštovanje. Domovinska vzgoja, ki sem je bil deležen v SV, pa je to spoštovanje napolnila z dodatno vsebino. Spoštujem zgodovino našega naroda in z njim se čutim povezanega. Nikakor pa ne morem reči, da sem domoljub in patriot v takem smislu, kot je to pogosto napačno razumljeno. Ta dva dejavnika sta bila nepomembna pri moji odločitvi za prostovoljno služenje.

Na PSVR nisem nikoli gledal kot na pravico državljana, da se usposobi za obrambo domovine. O tem nisem razmišljal, mi je pa ta pogled izjemno zanimiv. S prehodom na poklicno vojsko so mladi izgubili pravico, privilegij in čast, da prisežejo in se usposobijo za obrambo domovine. PSVR pa vse to omogoča kot nekakšen ostanek obveznega služenja vojaškega roka. O tem dejavniku pred odločitvijo za PSVR nisem nikoli razmišljal, zato je povsem nepomembno vplival na mojo odločitev. V času naborništva mi še na kraj pameti ni padlo, da bi služil vojaški rok.

Izboljšanje psihofizične pripravljenosti je bil zame zelo pomemben dejavnik in od služenja sem si obetal, da bom razmeroma dobro pripravljenost še izboljšal. Meje svojih psihofizičnih zmogljivosti sem želel potisniti na višjo raven. Želel sem preizkusiti samega sebe, se spoznati v kritičnih situacijah, zanimalo me je, kako se odzivam pod pritiskom itd. Skratka, zanimalo me je, koliko zmorem. Tekom služenja sem v tem smislu zadovoljivo napredoval in ugotovil, da lahko od sebe zahtevam veliko več. To spoznanje je pomembno vplivalo na mojo samozavest in samopotrditve. Dejavniki iz te skupine so bili zelo pomembni pri moji odločitvi za PSVR, od njih sem si veliko obetal.

Od prostovoljnega služenja sem si obetal tudi nova, povsem specifična znanja. Na PSVR pa sem gledal tudi kot na pomembno življenjsko izkušnjo. Oba dejavnika sta zelo pomembno vplivala na mojo odločitev za prostovoljno služenje.

Pogosto sem na PSVR gledal kot na plačane počitnice, še zlasti med samim služenjem. Vedel sem, da je PSVR plačano, da so povrnjeni potni stroški, da sta zagotovljena hrana in

nastanitev, da ni nobenih izdatkov, da bom spoznal nove kraje in ljudi, da bom vsak dan po peti uri lahko odšel na sprehod v mesto ali pa na bazen, in da je moja edina obveznost uspešno zaključiti urjenje. Tudi ta dejavnik je zelo pomembno vplival na odločitev za prostovoljno služenje.

V tistem času sem pri sebi opazil željo po izkušnji v novem in nepoznanem okolju. Nekateri se odločijo za potovanja v daljne dežele, sam pa sem odšel v vojsko. O poteku služenja sem imel bolj blede predstavo. V veliki meri je bil prisoten avanturizem. Morda sem si od te izkušnje obetal osebnostno rast ali kaj podobnega. Ta dejavnik je pomembno pripomogel k temu, da sem odšel na PSVR.

Služenja vojaškega roka si nisem nikoli predstavljal kot iniciacije fantov v moške, temu enostavno nisem verjel. Sem pa poznal zgodbe iz vojska, v katerih so služili naši očetje in dedi. Tudi tekom služenja nisem dobil občutka, da bi družba vojski še pripisovala omenjeno funkcijo. Sem in tja sem slišal, da je kdo po služenju vojaškega roka postal bolj odgovoren, discipliniran in odrasel. Verjamem, da je bilo tako v vojski stare Avstrije, kjer je vojaški rok trajal več let. Ta faktor je popolnoma nepomembno vplival na mojo odločitev, da služim kot prostovoljec.

Po uspešno končanem TVSU sem želel pristopiti k pogodbeni rezervi, zato sem takoj vložil prošnjo za sklenitev pogodbenega razmerja. To je bilo konec septembra ali v začetku oktobra. Opravljeno je bilo varnostno preverjanje, dodatnega zdravniškega pregleda nisem imel in opravil sem še pogovor s predstavnikom OPK. Potem pa se je ta postopek iz meni neznanih razlogov močno zavlekel. Vsak mesec sem poklical pisarno Izpostave za obrambo Novo mesto, kjer so mi vedno znova odgovorili, da je postopek v teku. Predstavljal sem si, da bom pogodbo podpisal že npr. dva meseca po koncu služenja. Postopek se je tako zavlekel do maja naslednjega leta, ko sem končno dobil vabilo na podpis pogodbe. Ponudili so mi, da se pridružim pogodbeni rezervi 460. artilerijskega bataljona. Med VED, ki so bili na izbiro, sem izbral VED kartograf-topograf, vendar sem takrat že dvomil, da se bom pridružil pogodbeni rezervi. Enostavno nisem dobil informacij o tem, kdaj bom opravil TVSU in usposabljanje za omenjen VED, kdaj bom prejemal polno plačilo pa tudi podpis pogodbe za šest let mi ni ustrežal. Imel sem občutek, da bom podpisal nejasno pogodbo, ki mi nalaga številne obveznosti v zameno za skromno plačilo. Čutil sem, da bi bil s podpisom pogodbe nekako stisnjen v kot, in da bi lahko imel zaradi tega težave s svojim prvim delodajalcem. Na koncu sem ugotovil, da bi mi plačila za opravljanje vojaške službe v pogodbeni rezervi prišle med študijem še kako prav. Obenem pa sem vedel, da bom slej ali prej potreboval zaposlitev in polno redno plačo. Na pogodbeno rezervo sem tako gledal kot na nepotrebno tveganje. Po

pošti sem dobil na dom sestavljeno pogodbo in vabilo na podpis pogodbe v vojašnico Postojna. Vabilu k podpisu pogodbe se nisem odzval. Moje sodelovanje s SV se je končalo z užaljenim klicem delavke Izpostave za obrambo Novo mesto, ki je rekla, da bi lahko že prej povedal, da ne bom pristopil k pogodbi. Pogodbe nisem podpisal, ker sem bil naveličan čakanja in zavlačevanja s podpisom pogodbe. V kolikor bi mi ponudili podpis pogodbe že v letu 2005, bi k njej pristopil brez pomislekov. Po tem ni nikoli več nihče iz SV ali Izpostave za obrambo kontaktiral z mano. Vem, da je bilo SV v interesu, da se nove pogodbe podpišejo čim kasneje, ko bo dovolj kandidatov za opravljanje VED.

Ker v SV nisem zaposlen, ne morem povedati nič v zvezi s tem, ali je PSVR v čem podobno službi poklicnega vojaka. Rekel bi, da je zaposlitev v SV nekaj povsem drugega, in da si med PSVR o tem ni mogoče ustvariti prave predstave. Glavni namen večine, ki se je želela po PSVR zaposliti v SV, je bilo najprej spoznati vojaški poklic. Ravno v tem pogledu PSVR ni izpolnilo njihovih pričakovanj. PSVR in zaposlitev v SV sta povsem različni stvari.

PSVR je bilo zame zelo pozitivna izkušnja, ki jo priporočam vsakomur, ki ga zanima vojaško življenje. PSVR je v celoti zadovoljilo moja pričakovanja. Zelo sem vesel, da sem lahko služil vojaški rok. Simpatija do vojaškega načina življenja ostaja, vojaška služba pa me ne privlači kaj preveč. Kljub temu sem se udeležil študentskega vojaškega tabora z namenom, da obnovim svoja znanja. Koncept tabora s pohodom in preživetjem v naravi je bila zagotovo še ena nova in zelo prijetna izkušnja. Žal je tako, da je druženje s kolegi po koncu PSVR povsem zamrlo. Občasno sem se slišal z enim od kolegov, ki je zaposlen v SV in mi je povedal, kako je z ostalimi fanti iz naše generacije. Intervjuje z ostalimi prostovoljci bom izrabil tudi za ponovno vzpostavljanje vezi, saj smo se na služenju zelo dobro razumeli. Med tistimi, s katerimi sem se slišal po telefonu, ni nihče odklonil intervjuja in vsi so bili veseli mojega klica. Enostavno ni več priložnosti za naše druženje. V Učni skupini Murska Sobota so mi povedali, da so končali z usposabljanjem že petnajste generacije prostovoljcev. Pred dvema letoma je bila naša generacija šele peta po vrsti. Očitno je po izenačitvi usposabljanja v učnih skupinah z usposabljanjem v CU Vipava velik interes za PSVR.

Intervju z osebo A

Intervju z osebo A sem opravil 20. 10. 2007 v Ljubljani. A je bil na PSVR poleti leta 2005 v Murski Soboti. Od leta 2006 je pripadnik rezervne sestave 460. artilerijskega bataljona iz Postojne. Na vprašanje, zakaj se je odločil za PSVR, odgovarja: »Za PSVR sem se odločil, ker sem želel pridobiti pomembno življenjsko izkušnjo. Želja po tej izkušnji je bila

ključni razlog, da sem se odločil za služenje. Zanimala me je tudi pogodbeni rezerva, a to ni bil ključni dejavnik. V vojsko sem šel tudi zato, da bi bolje spoznal samega sebe, pridobil kondicijo in spoznal vojaško življenje, ki me je že od nekdaj zanimalo.

Prve informacije o PSVR sem dobil na Izpostavi za obrambo. O tem, da bi se v SV zaposlil kot poklicni vojak, nisem razmišljal. Razmišljal sem o tem, da bi se pridružil pogodbenim rezervistom in ker nisem imel odsluženega vojaškega roka, so mi predlagali PSVR. Zaposlitve tedaj nisem iskal. Odločil sem se, da bom septembra nadaljeval s študijem, in zelo dobro bi bilo, če bi za ponovni začetek študija pridobil malo samodiscipline.

Menim, da vojaška služba ne prinaša ugleda in časti, z njo si niti ne bi gradil lastnega imidža. V času naborništva je bila vojska bolj spoštovana. SV je izgubila ugled zaradi govoric, nepravilnosti, škandalov, orožarskih poslov. Kot pogodbeni rezervist sem ugotovil, da se v vojski ne dela dobro, vojsko sem si predstavljal drugače. Pričakoval sem, da se bodo inštruktorji bolj potrudili za našo usposobljenost. Razočaran sem.

Kot večina sem želel preizkusiti in spoznati vojaški poklic, zanimalo me je, ali sem ga sposoben opravljati. Tudi če bi me zanimala zaposlitev v SV, bi vojaški rok raje odslužil prostovoljno. Usposabljanje v CU Vipava je težje in zahteva več discipline kot na PSVR. Med služenjem sem postal še bolj prepričan, da želim postati pogodbeni rezervist. To mi je tudi uspelo, žal pa nisem prišel v željeno enoto. Želel sem postati ostrostrelec, vendar se usposabljanje za ta VED v Bohinjski Beli še ni izvajalo. Kot najstnik sem tekmoval v strelskem društvu in moja velika želja je bila postati ostrostrelec. Ob podpisu pogodbe se je popolnjeval le 460. artilerijski bataljon. Ker izbira ni bila velika, sem se odločil za VED kartograf-topograf. Na začetku sem se usposabljanj pogodbene rezerve udeleževal z veseljem, sedaj pa me motivira le še plačilo. Služiti vojaški rok mi je bilo v veselje, zelo sem bil motiviran, urjenj pogodbe rezerve pa se udeležujem, ker me k temu veže pogodba. Pogodbeni rezerva mi ni v breme. Stanje znotraj nje je daleč od tega, kar sem pričakoval od vojske. Po domače povedano, to enostavno ni to. No, pa se vrniva nazaj na PSVR.

Glede izbire učne skupine je bilo tako, da je bila postojnska že zasedena, prosta je bila le še murskosoboška. Vojaški rok sem želel služiti v Bohinjski Beli, a za to učno skupino ni bilo predvidenih napotitev za poletni čas.

V času pred PSVR sem bil študent, a se v tej vlogi nisem dobro znašel. Študij sem tedaj opustil, to je bil čas, ko sem iskal samega sebe. Odločil sem se, da jeseni nadaljujem s študijem na drugi fakulteti. Potrebno je bilo začeti znova. Iskal sem neko izkušnjo, s katero bi se stvari spremenile na bolje, želel sem narediti korak naprej. V času pred PSVR sem bil brez zaposlitve. V primeru, da bi s svojo dotedanjo izobrazbo (gimnazijski maturant) iskal

zaposlitev pri civilnih delodajalcih, bi imel s tem zagotovo težave. Z opustitvijo študija se je hkrati ponudila priložnost služiti vojaški rok. Te razmere me k temu niso prisilile, so pa pomembno vplivale na mojo odločitev za PSVR.

Dejstvo, da je PSVR plačano, ni igralo nobene vloge, so pa bila plačila več kot dobrodošla.

Moja odločitev je imela med prijatelji veliko podporo, še posebej me je k temu nagovarjal prijatelj, ki je služil še kot nabornik. Prijateljem sem vedno z veseljem povedal, kaj počnemo na služenju. Nihče izmed njih me ni provociral. Starši so mojo odločitev sprejeli pozitivno, oče mi je rekel, da je ponosen name, in da sem se pravilno odločil. Podpirali so me, ker so si obetali, da bo to začetek nove poti, ko bom končno naredil nekaj iz sebe.

Oborožene sile so me zanimale od nekdaj. Že kot otrok sem želel postati vojak. Med služenjem mi je bil vseč red, disciplina, spoštovanje in trdo delo. Vojška služba je poseben poklic za »posebne« ljudi. Ta poklic bi z veseljem opravljal. Veselje do vojaškega življenja je zagotovo tudi posledica moje izkušnje s TO v času vojne za Slovenijo. Poleti leta 1991 so bili v gozdu blizu hiše mojega deda položaji protitankovskih topov TO. Vojaki TO so spali na dedovem seniku. Večkrat so mi pokazali, kako deluje top in kako se z njim meri. To je naredilo name močan vtis. Tedaj so bili v TO sami mladi fantje in so me bili vedno veseli, kadar sem jih obiskal. Veselje do vojaškega poklica do neke mere izhaja tudi iz te izkušnje, vse to pa je pomembno vplivalo na odločitev, da služim vojaški rok.

Državne simbole sem se naučil spoštovati v SV, natančneje v postroju. Ljudi, ki se ne znajo primerno obnašati v postroju, ne spoštujem. Državni simboli morajo vedno nastopati v nekem kontekstu, ko je njihova prisotnost pričakovana in primerna (npr. prazniki, uniforme itd.). Zavedam se, da sem Slovenec, to so pomembne stvari, vendar tega ne izpostavljam. Kot najstnik sem bil pretiran patriot, gojil sem prezir do tujcev, ko pa sem malo odrasel, me je to minilo. Imam občutek pripadnosti slovenskemu narodu. Ta dejavnik nima nobene zveze z odločitvijo, da služim PSVR.

PS kot ustavna pravica? To je dobro vprašanje, morda sem o tem celo razmišljal. To se mi ne zdi preveč pomembno. V času naborništva nisem niti pomislil, da bi služil vojaški rok. Tako je bilo zaradi študija in vseh težav naborništva (ugovor vesti, pacifizem itd.). Tedaj me služenje vojaškega roka ni niti malo zanimalo. PSVR je bil zame nepomemben dejavnik.

Na PSVR sem odšel tudi zato, da bi izboljšal svoje psihofizične sposobnosti. O tem sem veliko razmišljal in si tudi obetal dobre rezultate. Ta dejavnik je bil zelo pomemben.

Želja po pridobivanju novih znanj in izkušenj je bila tudi prisotna. Izkušenj in znanj, ki jih pridobiš v vojski, se ne moreš naučiti nikjer drugje. Ta znanja so mi veliko pomenila, a izboljšanje fizičnih sposobnosti je bilo pomembnejše.

Do neke mere se strinjam, da je na PSVR možno gledati kot na počitnice. Poletje je bilo res idealen čas za služenje, zima je manj primerna. Nekateri kandidati imajo tudi študijske obveznosti in se poletnih napotitev ne morejo udeležiti. Poletje je najboljši termin. V Murski Soboti smo imeli blizu vojašnice bazen, kjer smo se kopali vsak dan. Pri izbiranju US mi lokacija vojašnice ni bila pomembna. V vojašnici smo imeli zagotovljeno prehrano, bivalne prostore, dneve smo preživljali zelo aktivno, bilo je zelo zanimivo. Pred odločitvijo za PSVR nisem na to gledal kot na počitnice. Vojska je bila zame resna stvar, pričakoval in želel sem večje obremenitve in pritiske, ki jih ni bilo, kar me je malo razočaralo. Poveljniki so bili naše »mamice«, večkrat so nam pogledali skozi prste. Spominjam pa se tudi mnogih smešnih situacij.

Avanturizem je bil prisoten, saj nisem natančno vedel, v kaj se podajam. Kakšne iniciacije nisem bil deležen ne pred odhodom v vojsko ne v njej. Da bi v vojski postal »moški«, se mi zdi smešno. Kaj takega še nisem slišal. Tega ne verjamem, o tem nisem razmišljal in mi je popolnoma nepomembno. Tisti, ki so vedeli, da služim vojaški rok, se do mene niso vedli nič drugače kot prej.

Materialne koristi niso bile pomembne. Plačila so bila sicer dobrodošla. Nekaj denarja sem privarčeval, nekaj sem ga porabil za tekoče izdatke, večji del za šolnino in plačilo dolgov. S tem denarjem se tedaj nisem preživljal, kljub temu da drugega vira dohodkov nisem imel. Zelo pomembno je bilo plačilo ob koncu služenja. Kot sem že rekel, materialne koristi niso vplivale na mojo odločitev, da prostovoljno služim vojaški rok.

Po koncu PSVR sem se torej pridružil prostovoljni pogodbeni rezervni sestavi SV. Prehod vanjo je bil dolgotrajen, neprijeten in moreč. Vlogo sem vložil že prvi mesec po koncu PSVR. Do podpisa pogodbe je prišlo šele po osmih mesecih. Mislim sem, da bo to potekalo hitreje, čakanje me je skoraj odvrnilo od podpisa pogodbe. Vmes sem opravil smešno lahko preverjanje fizičnih zmogljivosti. Ta preverjanja so bila popolnoma odveč, saj so bila veliko lažja od zaključnega preverjanja za PSVR. Nepotrebno je bilo, da sem moral skozi enaka preverjanja in postopke kar dvakrat. Pa še to, hoteli so mi vsiliti VED tankista. Ta VED mi je bil kar določen, nisem imel izbire. Poskusil sem zavlačevati, a se je izkazalo, da mi česa drugega ne bodo ponudili. Na samem podpisu pogodbe sem opazil, da so mi dodelili VED manipulanta (tehnika) s strelivom in eksplozivnimi sredstvi. Takrat sem udaril po mizi in jasno povedal, da mi je bilo obljubljeno nekaj drugega. Delo z eksplozivi se mi ni zdelo ravno varno. Še dobro, da sem natančno prebral pogodbo. Menim, da ni šlo za naključno napako, ampak za načrtno podtaknjen nepriljubljen VED. Po prepiru so mi ponudili VED kartograf-topograf, ki je bil zame bolj sprejemljiv. Šestletna pogodba je v meni zbujala občutke

negotovosti, bal sem se vpoklica na misijo, kar me je skoraj odvrnilo od podpisa pogodbe. Vem, da lahko pogodbo prekinem, a bi moral vrniti vsa plačila in stroške, nastale z mojim usposabljanjem, kar je zame nesprejemljivo.

Predstavljal sem si, da bo delo v pogodbeni rezervi podobno PSVR, a nekoliko manj intenzivno. V praksi pa je povsem drugače, ni drila, usposabljanje za VED je bilo površno izvedeno. S strani inštruktorjev ni bilo interesa, da bi nas kaj naučili. Tako se v petih tednih usposabljanja nisem veliko naučil. Ti poveljniki jemljejo usposabljanje rezervne sestave SV kot breme. Niso sposobni vzpostaviti reda, vojaki zamujajo na dvig zastave, so neobriti in neurejeni. Sam sem si pustil brado a je ni nihče opazil. Od pogodbene rezerve sem pričakoval visoko stopnjo profesionalnosti, da si bom pridobil specialistična znanja, pa ni bilo nič od tega. Oprema je pogosto dotrajana. Preveč se zanašajo na tehniko in premalo na to, da bi nas naučili upravljati orožja brez računalnikov.

PSVR je bilo zame zelo pozitivna izkušnja, misli sem, da bo veliko težje. Pričakoval sem večje obremenitve. Vsekakor bi PSVR priporočil vsem, ki jih vojska zanima. Jutranja telovadba, prosti vikendi, plačila, prosti čas po peti uri, streljanja, tabor, prijatelji itd. Danes so mi od PSVR ostali lepi spomini. Pridobljena znanja lahko uporabim v pogodbeni rezervi, a sem se tam naučil veliko manj. Ljubezen do vojaškega poklica je ostala, nad pogodbeno rezervo sem res razočaran. Želel sem si trdega dela in učenja, da bi nekaj naredili iz nas. To lahko rečem, saj sem bil najboljši vojak v svoji generaciji, na kar sem zelo ponosen. PSVR je bila ena lepših izkušenj mojega življenja. Ta izkušnja me še danes bogati, za kar sem zelo hvaležen«.

Intervju z osebo B

Intervju z osebo B sem opravil 12. oktobra v Komendi. Svojo zgodbo o tem, kako je prostovoljno služil vojaški rok, je začel takole: »Na PSVR sem odšel, ker sem že od nekdaj želel postati vojak. Vojska me je vedno privlačila, a o tem, da bi se v njej zaposlil takrat nisem razmišljal. Do novega leta 2004 sem opravljal študentsko delo, potem pa sem se odločil prosto leto izkoristiti tudi za služenje vojaškega roka. Hotel sem se prepričati, ali mi vojaško življenje ustreza. Znanci in prijatelji so me prepričevali, da vojaškega roka ni mogoče več služiti, saj je SV opustila naborništvo in prešla na prostovoljno popolnjevanje. Ta novica me je spravila v slabo voljo, saj je vse kazalo, da lahko vojaški rok služim le, če se pridružim SV.

O zaposlitvi v SV tedaj nisem razmišljal, moja prioriteta je bil študij. K sreči pa sem izvedel, da lahko vojaški rok služim prostovoljno. Ob tej novici sem si močno oddahnil.

Prve informacije v zvezi s PSVR sem dobil na Izpostavi za obrambo. Tam sem izvedel, npr. koliko časa traja urjenje in kje se izvaja. Takoj sem vložil vlogo za napotitev na PSVR, kasneje sem podpisal tudi pogodbo o PSVR. Vojaški rok sem služil v prvi generaciji prostovoljcev, na kar sem zelo ponosen. O samem služenju smo bili zelo slabo informirani, podrobnejši potek dejavnosti nam je bil predstavljen šele na začetku služenja. Spominjam se, da so nam šele ob nastopu služenja povedali, da bomo za konec tedna vedno prosti. Nejasnosti smo morali kot prva generacija vzeti v zakup. Kot prva generacija prostovoljcev smo bili »poizkusni zajčki«, a inštruktorji so bili pošteni, zahtevali pa so resen pristop k delu.

Zaposlitev v SV me ni mikala, posledično se tudi nisem zanimal za usposabljanje kandidatov za poklicnega vojaka v CU Vipava. Zaposlitve nisem iskal niti pri civilnih delodajalcih, pogosto sem opravljal študentsko delo. Prvo zaposlitev si bom poiskal po končanem študiju. Sem pa prepričan, da bi s svojo peto stopnjo izobrazbe (gimnazijski maturant) zagotovo imel težave pri iskanju zaposlitve v civilnem okolju.

Kar se tiče vojaškega poklica, menim, da je bil nekdanj bolj spoštovan. Upam, da se bo v prihodnje javno mnenje o tem poklicu izboljšalo predvsem kot posledica bolj profesionalnega odnosa pripadnikov SV do svojega dela. Mnenja o tem, ali SV uživa družbeni ugled in čast, so zelo deljena. Na vojaško službo gledam kot na poklic, ki je nekaj posebnega, specifičnega in se kot tak močno razlikuje od ostalih poklicev. Vojaški poklic bi s svojo posebnostjo zagotovo obogatil moje življenje, saj se ujema z mojim načinom življenja.

Vojska me torej privlači že od nekdanj. V času naborništva sem se služenju vojaškega roka izogibal zaradi študija. Ko se je pojavila priložnost, sem jo takoj izkoristil, sicer ne kot nabornik, pač pa kot prostovoljec. Poudariti pa moram, da sem nameraval služiti vojaški rok kot nabornik, kar pa žal ni bilo več mogoče.

Izbiral sem lahko med vsemi učnimi skupinami. Zaradi bližine so mi predlagali Bohinjsko Belo. Izbral sem Učno skupino Novo mesto. Tako sem se odločil na podlagi priporočil prijatelja s fakultete, ki je zelo pohvalil novomeške poveljnike in inštruktorje, ki jih je spoznal na dijaškem vojaškem taboru. Verjamem, da je usposabljanje za poklicnega vojaka v CU Vipava bolj naporno kot usposabljanje v učnih skupinah. Slišal sem, da so inštruktorji v Vipavi bolj zahtevni od tistih v učnih skupinah.

Potek mojega študija je zelo pomembno vplival na odločitev, da služim vojaški rok. V primeru, da ne bi pavziral, zagotovo ne bi odšel na služenje, saj zanj enostavno ne bi bilo

časa. Pavziranje sem res dobro izkoristil. Študij mi ni šel ravno po načrtih. Prvi letnik študija sem najprej ponavljal, nato pa še pavziral.

Že leto prej, ko sem ponavljal prvi letnik, sem družini in prijateljem povedal, da bom v primeru, če ne bi izpolnil pogojev za napredovanje v drugi letnik, zagotovo odšel v vojsko. Družina in prijatelji so bili že dolgo pred PSVR seznanjeni z mojimi načrti in so jih tudi lažje sprejeli, ko žal nisem izpolnil pogojev za napredovanje v drugi letnik. Spominjam se, da je bila mama zelo slabe volje. Vseeno je potem rade volje oprala in zlikala tisti nahrbtnik umazanih oblačil, ki sem ga vsak konec tedna prinesel domov. Oče me je takoj podprl in dejal, da moški mora v vojsko. Nekateri prijatelji so pozdravili mojo odločitev, drugi pa so bili zadržani. Med služenjem so me vedno spraševali o tem, kaj počnemo. Vedno sem jim z veseljem povedal, kaj novega sem se naučil. Med služenjem sem spoznal veliko novih prijateljev. Za nekatere se je celo izkazalo, da imamo skupne znance. V naši generaciji je služilo kar osemindvajset prostovoljcev. Družina in prijatelji niso pomembno vplivali na odločitev, da služim kot prostovoljec, saj z njihove strani ni bilo nasprotovanj.

Vojska me privlači in fascinira že od nekdaj, od tu izhaja tudi veselje do vojaškega poklica. Sem tudi velik ljubitelj vojaških filmov. Kot najstnik sem želel postati pilot, a so na sistematskem pregledu ugotovili, da imam barvno slepoto. Zdravnica je rekla, da pilot pač nikoli ne bom. To me je močno potrla, a sem se kmalu navdušil nad oklepnimi enotami. Če ne bi imel veselja do vojaškega poklica, zagotovo ne bi odšel na služenje.

Patriotizmu in domoljubju sem močno zavezan. Državni simboli so zame skoraj svetinja in večkrat slišim očitke, da jih poveličujem. Služenje vojaškega roka sem razumel kot služenje domovini, kar je močno vplivalo na moj pogled na državne simbole. Izpostaviti moram vtis, ki ga je name naredila prisega, da bom branil domovino. Ob prisegi sem gorel od sreče in časti, ki me je doletela. To je bil zelo čustven dogodek brez primere, počutil sem se naravnost blaženega. Prisega sem se veselil že pred začetkom služenja. Na slovenski narod in ozemlje sem prav tako močno navezan. Moji stari starši so bili partizani in nekateri izmed njih tudi narodni heroji. Predanost in ljubezen do lastnega naroda je v naši družini že dolgo prisotna, a tega nismo nikoli preveč poudarjali.

Domovinska vzgoja, katere sem bil deležen v SV, mi ni odprla kakih novih dimenzij, ki jih sam še ne bi poznal. Začutil pa sem predanost enoti, zaupanje v sovojake in bratsko povezanost.

Na služenje vojaškega roka sem gledal tudi kot na svojo ustavno pravico. Tudi zato sem se ob ukinitvi obveznega služenja vojaškega roka zelo razburil. Enostavno nisem mogel verjeti, da mi je bila ta pravica odvzeta. Pomiril in oddahnil sem si šele, ko sem izvedel, da

lahko po novem služim kot prostovoljec. Želja po tem, da se usposobim za obrambo domovine, je zelo pomembno vplivala na odločitev za PSVR, še več, bila je ključni dejavnik odločitve. Za PSVR sem se odločil tudi zato, ker sem želel spoznati vojaško življenje in ugotoviti, ali mi tak način dela ustreza.

Od služenja sem si obetal tudi izboljšanje psihofizične sposobnosti. Nisem mogel verjeti, kako zelo sem v tem pogledu napredoval. Ta dejavnik ni imel pomembne vloge pri odločitvi za prostovoljno služenje. Kot najpomembnejši dejavnik bi izpostavil željo, da služim domovini in postanem vojak.

Pomembna je bila tudi želja po pridobivanju novih znanj in izkušenj. Tega, kar sem se naučil in doživel v vojski, ni mogoče izkusiti kjerkoli drugje.

PSVR zame niso bile počitnice. Služenje vojaškega roka sem jemal zelo resno. Sem pa vesel, da sem spoznal nove prijatelje in obiskal nove kraje. Zadovoljen sem tudi, da sem čas porabil za nekaj, kar mi veliko pomeni. Prosti čas smo prostovoljci preživljali večinoma v vojašnici, v mesto smo odhajali le občasno.

Pri odločitvi za služenje vojaškega roka je imel pomembno vlogo tudi avanturizem. Kot sem že povedal, sem vedno želel postati vojak, obožujem vojaške filme, želel sem nositi uniformo in biti del akcije. V vsem sem močno užival. Neko predstavo o vojski sem že imel, vse tisto nepoznano pa me je še bolj privlačilo.

Občutek, da v vojski postaneš »moški«, sem dobil tako s strani družine kot družbe. Počutil sem se nekoliko več kot tisti, ki še niso služili vojaškega roka. Narasel mi je tudi ego. V družini so bili zelo veseli. Rekli so mi, da jih bom sedaj lahko branil tudi jaz, in da se zato počutijo bolj varne. Na splošno pa ljudje niso spremenili svojega odnosa do mene. Po resnici povedano se nisem počutil nič bolj »moški«. Prijateljem, ki so bili le na vojaškem taboru, sem moral večkrat dati vedeti, da je služenje vojaškega roka nekaj drugega. Morda sem si pred služenjem res malo obetal tudi to »moškost«, ki je bila nepomemben dejavnik.

Materialne koristi služenja so bile nepomemben dejavnik pri odločitvi za služenje. Vojaški rok bi služil tudi, če zanj ne bi prejemal nobenih denarnih plačil. Zelo mi je bilo pogodu, da sem imel med služenjem urejeno zdravstveno zavarovanje, saj sem si ga drugače plačeval sam. Plačila, ki so bila vsak mesec višja, so bila ravno tako dobrodošla. Denarna nakazila sem nenamensko varčeval. Z delom privarčevanih sredstev sem kupil vozovnico za vlak do Poljske, kjer sem opravljal prostovoljno delo.

Pri prehodu v pogodbeno rezervo sem imel kar nekaj težav. Vlogo za pogodbeno rezervo sem vložil že dva tedna po koncu PSVR. Takrat so popolnjevali le pogodbeno rezervo v Bohinjski Beli, Cerkljah in Kranju. Kljub temu, da sem želel v 45. oklepni bataljon, sem

moral izbrati 132. gorski bataljon v Bohinjski Beli. Težava je bila v tem, da smo bili tedaj prostovoljci po končanem PSVR brez osnovnega VED, pa tudi usposabljanje zanj se še ni izvajalo. Pogodbena rezerva se je šele popolnjevala z novimi pripadniki in na nas ni še nihče računal. Tako je minilo eno leto, med tem so začeli popolnjevati tudi pogodbeno rezervo v 460. oklepnem bataljonu. Takoj sem vložil dopolnilo k vlogi za pogodbeno rezervo, saj sem želel postati tankist. Potem je minilo še eno leto, ko se ponovno ni zgodilo nič. Na Izpostavi za obrambo enostavno niso vedeli, kdaj bom lahko podpisal pogodbo. Potem pa sem bil spomladi leta 2006 na dnevu odprtih vrat vojašnice Moste. Častniku OPK sem razložil, kako dolgo že čakam na podpis pogodbe. Častnik mi je obljubil, da se bo osebno zavzel za moj primer in v roku enega tedna sem dobil na dom povabilo k podpisu pogodbe o opravljanju vojaške službe v rezervni sestavi SV. Pogodbo sem podpisal junija 2006, kar po dveh letih čakanja. Na začetku sem pričakoval, da bom vstopil v pogodbeno rezervo že po nekaj mesecih. Pričakoval sem, da bo do podpisa pogodbe prišlo mnogo prej.

Vojaško službo v rezervni sestavi sem si predstavljal povsem drugače. Pričakoval sem, da bomo imeli na voljo več oklepnih vozil, pripomočkov pa tudi inštruktorjev. Tako pa se nas gnete kar trideset vojakov okoli enega tanka in dveh inštruktorjev. Inštruktorji se sicer zelo trudijo, da bi nas čim več naučili. Za plačilo, ki ga prejemamo rezervisti, bi morali veliko več delati. Pričakoval sem tudi več akcije in simulacij boja.

PSVR je bila zelo pozitivna izkušnja, doživel sem veliko lepega, spoznal mnogo novih ljudi in tako odslužen vojaški rok lahko le pohvalim. PSVR bi priporočil vsakomur, ki ga zanima vojaški poklic. Znanja, ki sem jih pridobil tekom služenja, redno obnavljam na študentskih vojaških taborih. V civilnem okolju je malo takih priložnosti. Sem tudi pogost obiskovalec vojaških sejmov in odprtih vrat različnih vojašnic. Stike ohranjam še z vsaj petimi sovojaki, ki so se po večini zaposlili v SV. Najbolj si štejem v čast, da je eden od nas postal pripadnik enote za specialno delovanje. Razmišljam tudi o tem, da bi se po končanem študiju prijavil na selekcijo kandidatov za častnike, saj se želim zaposliti v SV. PSVR je bila zame vsekakor zelo pozitivna izkušnja, ki se je z veseljem spominjam.«

Intervju z osebo C

Intervju z osebo C sem opravil 13. 10. 2007 v Celju. O PSVR je oseba C povedala sledeče:

»Za PSVR sem se odločil, ker me je vojska že od nekdaj zanimala. Hotel sem se preizkusiti in spoznati vojaško življenje. Orožje me močno privlači. Hotel sem tudi ugotoviti,

ali imam kakšne možnosti za zaposlitev v SV. Med služenjem sem ugotovil, da mi vojaško življenje ne ustreza. V času služenja vojaškega roka sem imel osemnajst let.

Prve informacije o PSVR sem dobil na seznaitvi s pravicami in dolžnostmi vojaških obveznikov po vpisu v vojaško evidenco. Leto dni po seznaitvi sem z Zavoda za zaposlovanje dobil obvestilo o predstavitvi možnosti sodelovanja s SV. Dobro seznanjen sem na Izpostavi za obrambo vložil vlogo za PSVR. Izbiral sem lahko med Učnima skupinama Postojna in Murska Sobota. V Murski Soboti je bilo prijavljenih manj kandidatov, zato sem se odločil, da PSVR opravljam tam. Ni mi žal, da sem se odločil tako.

Kljub temu da sem bil brezposeln, o zaposlitvi v SV nisem razmišljal. Dejansko pa bi mi z zaposlitvijo v SV »padla sekira v med«. V tistem času sem opravljal priložnostna dela, zaposlitve aktivno nisem iskal. Kasneje se mi je zdela možnost zaposlitve v SV privlačna, ko pa sem ugotovil, da je poklic vojaka drugačen od moje predstave, sem izgubil interes in motivacijo. Izkazalo se je, da akcijski filmi nimajo veliko skupnega z resničnostjo. Priznati moram, da sem že med služenjem ugotovil, da bom zelo težko uspešno zaključil vojaški rok. Prva dva meseca služenja sem še bil motiviran, potem pa sem obupal.

Drugače pa vojaška služba ni napačna, veliko si fizično aktiven in tako skrbiš za svoje zdravje in kondicijo. Služba v SV ne prinaša posebne časti, ugleda ali spoštovanja. Ljudje SV pogosto primerjajo z nekdanjo JA in pravijo, da so njeni pripadniki v primerjavi z JA taborniki. Sam se s tem ne strinjam. Je pa res, da z zaposlitvijo v SV postaneš »drugačen«. Nosiš uniformo, v njej se lahko pojaviš v civilnem okolju. Vem, da bi kot poklicni vojak v službo vedno hodil v uniformi. Tega, da sem pripadnik SV, se ne bi sramoval, nasprotno bil bi ponosen. Veliko pripadnikov SV se preobleče v uniformo šele na delovnem mestu. Tega ne razumem.

Na Izpostavi za obrambo so me prepričevali, da bi odšel v CU Vipava na usposabljanje kandidatov za poklicnega vojaka. Vedeli, so da sem brezposeln in da ne hodim v šolo. Njihovo ponudbo sem zavrnil, saj sem hotel vojaško življenje najprej preizkusiti, šele nato pa bi se odločil, kaj in kako v zvezi z zaposlitvijo. Po treh mesecih PSVR se veliko lažje odločiš, ali boš oziroma ne boš postal poklicni pripadnik SV. Torej, te tri mesece moraš dati skozi. Ideja o zaposlitvi v SV je tekom služenja izginila. Imel sem težave z disciplino, moje fizične sposobnosti niso bile zadovoljive. Inštruktorji so me zato bolj priganjali kot druge in imeli so me na piki. Po dveh mesecih sem obupaval, a sem zdržal do konca.

V šoli nisem imel nobenih težav, saj sem jo že v času pred PSVR opustil. Hodil sem na triletno srednjo kemijsko šolo, bolje rečeno nisem hodil. Bil sem brezposelna oseba, prejemal sem socialno podporo in opravljal priložnostna dela na črno. Dneve sem preživel za

računalnikom. Dnevno rutino, ki ni vodila nikamor, sem moral presekati. To, da nisem hodil v šolo, čeprav bi moral, in dejstvo, da sem se pogreznil v brezdelje, je močno pripomoglo k odločitvi za PSVR. Na PSVR zagotovo ne bi odšel, če bi še hodil v šolo. Tedaj bi imel počitnice in me kaj takega ne bi niti malo zanimalo.

Ko sem prijateljem povedal, da bom služil vojaški rok, me niso jemali resno. Mislili so, da se šalim. Sčasoma jim je moja odločitev postala zanimiva, izrazili so ji podporo in spoštovanje. Večina mojih prijateljev vojaškega roka ni služila in ga tudi ne bo, saj jih to enostavno ne zanima. Je pa res, da sta se za PSVR kasneje odločila dva moja prijatelja.

Starši me vedno podprejo, ko se odločim, da storim kaj koristnega zase. Tako je bilo tudi tedaj. Dolgo sem se iskal in še vedno se nisem našel. Tudi sosede so bili navdušeni nad mojo odločitvijo. Oče mi je takrat rekel: »Fant, ti kar pojdi, odlično si se odločil.« Hkrati pa mi je v šali dal vedeti, da je bilo služenje vojaškega roka v nekdanji JA veliko bolj zahtevno in naporno. Mama je upala, da me bodo v vojski spravili v red, me naučili discipline, držati jezik za zobmi, postlati posteljo, pospravljati svoja oblačila in me odrešili lenobe. Družina ni vplivala na mojo odločitev, nihče sicer ni nasprotoval, nasprotno, podpirali so, a to je bila povsem moja odločitev.

Sem patriot, domoljub in sem za Slovenijo, kljub temu da eden od staršev ni slovenske narodnosti. To poudarjam, ker imam občutek, da tujci niso vedno enakovredno sprejeti. Praznike in državne simbole spoštujem, a jih ne častim, zanje nimam oltarja. Ko pomislim na ure domovinske vzgoje na služenju, se vedno spomnim postroja, pozdrava zastavi in mrkega pogleda najstrožjega inštruktorja. Vedno me je imel na očeh. Domoljubje ni imelo nobenega vpliva na odločitev za PSVR.

PSVR kot ustavna pravica? Ne, ne, o tem nisem razmišljal ne prej ne potem. Sem pristaš splošne vojaške dolžnosti in mislim, da bi morali vsi moški služiti vojaški rok. Žal mi je, da ni več obveznega služenja vojaškega roka. Po tem si vsaj vedel, ali si primeren za vojsko ali nisi. Vojaški rok bi služil tudi kot nabornik, če bi to bilo še obvezno. Vsak bi se moral usposobiti v osnovnih vojaških veščinah, saj nikoli ne veš, kaj se lahko zgodi. Danes to ni več potrebno, vprašanje pa je, kakšne bodo varnostne razmere čez npr. deset let.

Od PSVR sem si zagotovo obetal izboljšanje psihofizične kondicije, o osebnostni rasti pa nisem razmišljal. Vstal sem s kavča in obul vojaške škornje. Ni bilo lahko, saj nisem nikoli rad telovadil. Jutranji tek je bil moja »nočna mora«, doma sem vstajal mnogo kasneje kot ob šestih zjutraj. Imel sem tudi nekaj kilogramov preveč. Med prostim časom, po urjenju bi lahko vadil tek, pa sem raje počival. Bil sem utrujen in ni se mi dalo naprezati. Kazen je prišla na zaključnem preverjanju, ko sem za pet sekund prekoračil časovno omejitev cooperjevega

testa. Nisem bil dovolj hiter, zaradi tega nisem uspešno končal PSVR. Nikogar ne krivim za svoj neuspeh, kriv sem bil sam, a ničesar ne obžalujem. Prosil sem za ponovno opravljanje testa, pa so me žal zavrnili.

Želel sem se naučiti rokovati z orožjem, preživeti na bojišču, vreči bombo, spoznati vojaško opremo itd. Priznam, da me orožje močno privlači. Sem strasten ljubitelj orožja. Pred leti sem bil pri sorodnikih v Hrvaški priča demonstraciji uporabe pehotnega orožja, ki so ga ljudje obdržali za »folkloro«. Bilo je naravnost enkratno.

PSVR zame niso bile počitnice, zanj bi se recimo odločil tudi pozimi. Priložnost se je ponudila poleti in sem jo izkoristil. Tako je pač nanese. To je bil nepomemben dejavnik.

Prisoten je bil tudi avanturizem, zanimalo me je, kako je v vojski. Želja, da bi to izkusil, je bila velika. Kaj naj pričakujem, nisem vedel natanko. Pripravljen sem bil na vse.

Nekje sem res prebral, da postane fant v vojski moški. To je odvisno od posameznika, kakšen je bil prej in potem. V vojski te ne prerodijo. Sam se nisem počutil nič bolj moškega. Je pa res, da so me ljudje jemali bolj resno. Nič več me niso »buckali« v trebuh, ampak so me začeli spraševati, kako sem in kaj počnem. Zaradi tega, ker sem služil vojaški rok, se nisem počutil nič vzvišenega.

Vedel sem, da bom dobil nekaj denarja, a se PSVR nisem udeležil zaradi tega. S plačili sem si pokrival potne stroške. Prejemka po končanem služenju nisem dobil, saj služenja nisem uspešno končal. Tega denarja je bilo zelo malo, komaj za sproti. Nekaj malega sem ga privarčeval in si kasneje s pomočjo staršev kupil računalnik.

Na PSVR sem šel zaradi svojih interesov. Želel sem spremembo, pokazati, da zmorem, ugotoviti, ali mi vojaško življenje ugaja in iskal sem zaposlitev. Žal pa sem bil neuspešen, nič od naštetega nisem v vojski našel.

Po koncu služenja so me klicali iz Izpostave za obrambo. Zanimalo jih je, ali bi se pridružil pogodbeni rezervi. Ponudbo sem odklonil, saj bi moral za to ponovno opravljati TVSU, kar pa me ni niti malo mikalo. Po tem me niso več klicali.

Predstava o vojaški službi se mi je močno spremenila. V resnici je drugače, kot sem si predstavljal. Vojaška služba postane dnevna rutina, mi pa smo se vsega učili na novo. Takih urjenj je v tako intenzivni obliki kasneje veliko manj. Inštruktorji so nas naučili osnov. Vse sem doživljal in jemal pozitivno, tudi neprijetne dogodke. Ni mi bilo težko, želel sem se potruditi in hotel sem zdržati do konca. S sovojaki sem se še kar razumel in imeli smo se dobro. Nikoli nisem bil slabe volje, četudi so bili razlogi zanje vedno na voljo. Vsega se spominjam v dobri luči in če me kdo vpraša za moje mnenje o PSVR, ga lahko le pohvalim. Spoznal sem veliko prijateljev iz povsem drugih krajev, pa tudi naučil sem se ogromno

novega. Nazadnje sem uporabil znanje iz prve pomoči, ko si je eden od prijateljev poškodoval zapestje.

Vojska me ne privlači več, njene pripadnike pa spoštujem. Stikov z ostalimi prostovoljci nimam več. Z vsemi bi se želel srečati. Udeležil bi se tudi dneva odprtih vrat kakšne vojašnice, še posebej, če bi bili povabljeni tudi prostovoljci iz moje generacije.«

Intervju z osebo D

Intervju z osebo D sem opravil 12. 10. 2007 v Novem mestu. D je bil na PSVR leta 2005 v Murski Soboti. Intervju sva začela z vprašanjem, zakaj se je odločil za PSVR. V letu, ko je služil vojaški rok, je imel štiriindvajset let.

»Na PSVR sem odšel, ker sem hotel spoznati vojaško življenje. To je bil ključni razlog. Obvezno služenje vojaškega roka je ukinjeno, služiš lahko le še kot prostovoljec, zato sem se javil kar sam. Hotel sem preizkusiti vojaško življenje, spoznati orožje, opremo, taktiko bojevanja, zanimala me je tudi zaposlitev v SV.

Prve informacije o PSVR sem dobil na televiziji. Več mi je o njem povedala sestra, ki je zaposlena na MORS. Svetovala mi je, da naj najprej poizkusim PSVR, ki ne prinaša nobenih nadaljnjih obveznosti, in če mi bo všeč, lahko nadaljujem tudi z usposabljanjem za poklicnega vojaka v CU Vipava. Na dnevu odprtih vrat novomeške vojašnice sem se udeležil tudi predstavitve vseh možnosti sodelovanja s SV. Vedel sem, da je PSVR tisto pravo zame, zato sem vložil prošnjo in kasneje podpisal pogodbo za PSVR.

Od učnih skupin je bila prosta le še Murska Sobota, Postojna je bila že zasedena. Usposabljanje v učnih skupinah je malo lažje od tistega v Vipavi, tam je le CU in standardi so višji.

V času pred služenjem zaposlitve nisem aktivno iskal. Redno sem opravljal študentsko delo in sem in tja opravil kakšen zaposlitveni razgovor. Ko se izvedel, da sem sprejet na PSVR, me je zanimala samo še zaposlitev v SV. Zaposlitev sem iskal tudi drugje. Brez težav bi jo prej ali slej našel tudi drugje, le s plačilom verjetno ne bi bil zadovoljen.

Mislil sem, da je vojaška služba nekaj vredna. Sedaj pa vidim, da imajo zaposleni veliko težav. Poklic vojaka bi mi zelo ustrezal, saj sem dinamičen, discipliniran, rad se ukvarjam s športom in nimam težav s podrejanjem avtoriteti. Med služenjem sem se odločil, da bom oddal vlogo za zaposlitev v SV. Ritem služenja vojaškega roka me je povsem prevzel. Rad

sem zgodaj vstajal in trdo delal. Dal sem vse od sebe, samo da bi se lahko zaposlil v SV. Razmišljal sem že o tem, kako bom hodil na misije, ampak žal se mi ni izšlo.

Tisto leto sem ponavljal letnik študija. Bilo je že proti koncu študijskega leta, ker sem vse izpite že opravil, sem imel čas za PSVR. Moj študij pri odločitvi za PSVR ni bil pomemben dejavnik.

Družina je mojo odločitev podprla, še posebej oče. Bil sem pohvaljen, ker sem se za PSVR odločil samoiniciativno. Starši bi lahko moji odločitvi nasprotovali, a odvrniti me ne bi mogli. Zagovarjam obvezno služenje vojaškega roka, služiti bi ga moral vsakdo, ki je sposoben za vojaško službo. Prijatelje je zanimalo samo to, ali kaj streljamo. Oni se PSVR ne bi nikoli udeležili. Meni je bilo všeč, njim pa zagotovo ne bi bilo. Za vojsko moraš biti »pravi človek«. Nekdo, ki je del glasbene subkulture, bi imel pri tem velike težave. Sem in tja je kdo pripomnil, da bi lahko čas porabil bolj koristno. Glede na to, da sem resno razmišljal o zaposlitvi v SV, me to ni ganilo.

Vesolja do vojaškega poklica mi ni manjkalo. Vojaško službo bi opravljal z veseljem. Uniformirani poklici so me vedno privlačili. Kot najstnik sem želel postati vojak ali policist, skratka nekdo, ki ima pooblastila. Rad imam tudi vojaške filme. Privlači me orožje, oprema, vojaška tehnika, želel bi preizkusiti vsa orožja SV. Služenje je bilo zame velik izziv. Moral sem se dokazati sebi in drugim. Veselje do vojaškega poklica je bilo zagotovo pomembno za mojo odločitev.

Državne simbole spoštujem. Čutim pripadnost slovenskemu narodu in slovenski zemlji. Slovenskega državljanstva ne bi zamenjal za kako drugo, tukaj sem zelo zadovoljen. Počutil sem se počaščenega, da sem lahko vsako jutro pozdravil zastavo. Zavedam se, da sem se s tem zavezal, da bom branil domovino. To ni bil dejavnik, zaradi katerega bi šel na služenje.

O PSVR nisem nikoli razmišljal v kontekstu ustavne pravice, da se usposobim za obrambo domovine. Kaj takega slišim prvič.

Od služenja sem si obetal, da bom postal bolj poslušen, discipliniran, fizično močnejši, hotel sem preizkusiti svoj tolerančni prag, fizične meje, pritiske s strani inštruktorjev, pričakoval sem, da bo usposabljanje veliko težje in da bodo poveljniki bolj zahtevni.

Kar se tiče fizičnih sposobnosti, sem zelo napredoval. To sem si tudi obetal. Že od nekdaj sem se veliko ukvarjal s tekom in kolesarjenjem. Kljub temu želja po psihofizičnih izboljšavah ni bila pomemben dejavnik.

Točne predstave o PSVR nisem imel, ker je bila to moja prva izkušnja s SV. Vedel sem, da bo to »resna zadeva«, ko ne bo nič dvakrat povedano. PSVR sem si predstavljal bolj kot tabornišтво. Tudi oni imajo neko kontrolo in red.

PSVR sem na trenutke doživljal kot počitnice morda samo zadnji mesec, ko se je sprostil odnos med nami in inštruktorji. Tedaj sem imel v mislih že zaključna preverjanja in tu ni bilo šale. Služenje sem jemal zelo resno, saj sem si obetal zaposlitev v SV. V mislih sem se že videl v službi, kar je zahtevalo visoko odgovornost do dela. To niso bile počitnice. Psihični pritisk sem čutil prve tedne služenja, ko sem se začel spraševati, če sem se odločil prav. Vzdušje je bilo tedaj moreče in naporno. Svoje je naredila še večurna vožnja z vlakom od Novega mesta do Murske Sobote. To je bil prvi vtis. Kasneje pritiskov nisem več občutil, ni mi bilo težko. Upal bi si poizkusiti še bolj naporna urjenja.

PSVR je bila zame življenjska izkušnja, hotel sem doživeti nekaj novega. To je bil pomemben dejavnik moje odločitve.

Da v vojski postaneš moški, sem prvič slišal od sorodnika. Res je, da sem bil bolj ponosen, samozavesten, narasel mi je ego, a temu nisem pripisoval posebnega pomena. Da bi v vojski postal moški, se mi zdi naivno. Časi, ko se je tako razmišljalo, so mimo.

Materialne koristi. Plačila, ki smo jih dobivali na služenju in po njem, so prišla zelo prav. Ta denar sem porabil za potne stroške in kakšno malenkost, ki je sledila v prostem času. Plačila mi niso bila zelo pomembna, a so bila dobrodošla. No, če PSVR ne bi bilo plačano, se ga zagotovo ne bi udeležil, saj bi imel z njim samo stroške.

Vlogo za zaposlitev v SV sem oddal že med PSVR. Slab mesec po odsluženem vojaškem roku sem imel že preizkus fizičnih zmogljivosti, za tem pa še kar dva zdravniška pregleda. Vse je potekalo v najlepšem redu, potem pa sem dobil na dom pismo z razlago, da imam v krvi preveč holesterola. S tem je bila moja vloga za zaposlitev zavrnjena. Bil sem šokiran, nisem mogel razumeti. V svoji generaciji sem bil eden boljših prostovoljcev. Želel sem še naprej služiti domovini, pa so me zaradi nekega banalnega razloga zavrnil. Zgodila se mi je krivica. Veliko sem pokazal in zelo sem bil motiviran. Po tem me niso več klicali. Počutil sem se, kot da bi ravnokar vrgel stran tri mesece svojega življenja.

Moja predstava o vojaški službi je sedaj drugačna. Že na PSVR sem videl, da poklicnim vojakom ni hudega. Nekateri dobesedno hodijo v službo počivat, zanima jih samo plača in vseskozi se pritožujejo, kako majhna je.

PSVR mi je ostalo v lepem spominu. Če ne drugega, znam vsaj puško prav držati. Vojska me še vedno privlači. Če bi bil bolje informiran bi domačo vojašnico obiskal ob dnevu odprtih vrat. Če bi me pa osebno kam povabili, bi se takoj odzval. To bi bila velika pozornost. Vesel sem, da sem se udeležil PSVR. Spoznal sem veliko novih ljudi, prijateljev in bilo je veliko šale. Danes me zanima, koliko naučenega sem že pozabil. Znanja bi z veseljem obnovil, če bi bila za to kakšna priložnost.«

